अथ

सामवेद संहिता

ऋषि देवता छन्दः स्वर पूर्व्वका

गुरु विरजानन्द दण्डी
सन्दर्भ पुस्तकालय
पु परिग्रहण क्रमांक ... 22
दयानन्द महिला महावि

श्रीयुत पण्डित गुरुदत्त एमए उपाधिधारिणा संस्कृता

लवपुरे

विरजानन्द यन्त्रालये

१९४६ विक्रमाब्दे

मुद्रिता

ओ३म्

सामवेद संहिता

गायत्री छन्दः। अग्निर्देवता। ऋषयः, भरद्वाजः १,२,४,७,९. मेधातिथिः ३. उशनाः ५. सुदीति-पुरुमीढौ ६. वत्सः ८. वामदेवः १०.

अग्न आ याहि वीतये गृणानो हव्यदातये। नि होता सत्सि बर्हिषि॥ १॥
त्वमग्ने यज्ञानाꣳ होता विश्वेषाꣳ हितः। देवेभिर्मानुषे जने॥ २॥ अग्निं दूतं
वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम्। अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम्॥ ३॥ अग्निर्वृत्राणि
जङ्घनद् द्रविणस्युर्विपन्यया। समिद्धः शुक्र आहुतः॥ ४॥ प्रेष्ठं वो अतिथिꣳ
स्तुषे मित्रमिव प्रियम्। अग्ने रथं न वेद्यम्॥ ५॥ त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि
विश्वस्या अरातेः। उत द्विषो मर्त्यस्य॥ ६॥ एह्यू षु ब्रवाणि तेऽग्न इत्थेतरा
गिरः। एभिर्वर्द्धासि इन्दुभिः॥ ७॥ आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सधस्थात्।
अग्ने त्वाङ्कामये गिरा॥ ८॥ त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत। मूर्ध्नो
विश्वस्य वाघतः॥ ९॥ अग्ने विवस्वदाभरास्मभ्यमूतये महे। देवो ह्यसि नो
दृशे॥ १०॥ ॥ १॥

गायत्री छन्दः। अग्निर्देवता। आयुङ्क्ष्वाहिः १. वामदेवः
प्रयोगः ७,८,९. मधुच्छन्दाः ४. शुनःशेपः ५,७.
मेधातिथिः ६. वत्सः १०.

नमस्ते अग्न ओजसे गृणन्ति देव कृष्टयः। अमैरमित्रमर्दय॥ १॥
दूतं वो विश्ववेदसꣳ हव्यवाहममर्त्यम्। यजिष्ठमृञ्जसे गिरा॥ २॥ उप त्वा
जामयो गिरो देदिशतीर्हविष्कृतः। वायोरनीके अस्थिरन्॥ ३॥ उप त्वाग्ने

दिवे दिवे दोषा वस्तर्धिया वयम् । नमोभरन्तएमसि ॥ ४ ॥ जराबोध तद्विवि-
ड्ढि विशे विशे यज्ञियाय । स्तोमꣳरुद्राय दृशीकम् ॥ ५ ॥ प्रति त्यञ्चारु मध्वरं
गोपीथाय प्रहूयसे । मरुद्भिरग्न आ गहि ॥ ६ ॥ अश्वं न त्वा वारवन्तं
वन्दध्या अग्निं नमोभिः । सम्राजन्तमध्वराणाम् ॥ ७ ॥ और्वभृगुवच्छुचिमप्नवान-
वदाहुवे । अग्निꣳसमुद्रवाससम् ॥ ८ ॥ अग्निमिन्धानो मनसा धियꣳसचेत
मर्त्यः । अग्निमिन्धे विवस्वभिः ॥ ९ ॥ आदित्प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिः पश्यन्ति
वासरम् । परो यदिध्यते दिवि ॥ १० ॥ ॥ २ ॥

अग्निं वो वृधन्तमध्वराणां पुरूतमम् । अच्छा नप्त्रे सहस्वते ॥ १ ॥ अग्नि-
स्तिग्मेन शोचिषा यꣳसद्विश्वं न्यत्रिणम् । अग्निर्नो वꣳसते रयिं ॥ २ ॥ अग्ने
मृड महाꣳअस्ययआ देव युं जनम् । इयेथ बर्हिरासदम् ॥ ३ ॥ अग्ने रक्षा
णो अꣳहसः प्रति स्म देव रीषतः । तपिष्ठैरजरो दह ॥ ४ ॥ अग्ने युङ्क्ष्वा
हि ये तवाश्वासो देव साधवः । अरं वहन्त्याशवः ॥ ५ ॥ नि त्वा नक्ष्य विश्पते
द्युमन्तं धीमहे वयम् । सुवीरमग्न आहुत ॥ ६ ॥ अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः
पृथिव्या अयम् । अपाꣳरेताꣳसि जिन्वति ॥ ७ ॥ इममू षु त्वमस्माकꣳसनिं
गायत्रं नव्याꣳसम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ॥ ८ ॥ तं त्वा गोपवनो गिरा
जनिष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम् ॥ ९ ॥ परि वाजपतिः कविरग्नि-
र्हव्यान्यक्रमीत् । दधद्रत्नानि दाशुषे ॥ १० ॥ उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति
केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥ ११ ॥ कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे ।

देवममीवचातनम् ॥ १२ ॥ शन्नोदेवीरभिष्टये शन्नोभवन्तु पीतये । शंयोरभि-स्रवन्तु नः ॥ १३ ॥ कस्य नूनं परीणसि धियोजिन्वसि सत्पते । गोषाता यस्य ते गिरः ॥ १४ ॥　॥ ३ ॥

यज्ञा यज्ञा वो अग्नये गिरा गिरा च दक्षसे । प्र प्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शꣳसिषम् ॥ १ ॥ पाहि नो अग्नएकया पाह्यू३त द्वितीयया । पाहि गीर्भिस्तिसृभिरूर्जाम्पतेपाहि चतसृभिर्वसो ॥ २ ॥ बृहद्भिरग्ने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा । भरद्वाजे समिधानोयविष्ठ रेवत्पावक दीदिहि ॥ ३ ॥ त्वे अग्ने स्वाहुतः प्रियासः सन्तु सूरयः । यन्तारोये मघवानो जनानामूर्वं दयन्त गोनाम् ॥ ४ ॥ अग्ने जरितर्विश्पतिस्तपानोदेव रक्षसः । अप्रोषिवान् गृहपते महाꣳअसि दिवस्पायुर्दुरोणयुः ॥ ५ ॥ अग्ने विवस्वदुषसश्चित्रꣳ राधो अमर्त्य । आदाशुषे जातवेदोवहा त्वमद्या देवाꣳउषर्बुधः ॥ ६ ॥ त्वन्नश्चित्र ऊत्या वसोराधाꣳसि चोदय । अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधन्तुचे तु नः ॥ ७ ॥ त्वमित्सप्रथा अस्यग्ने त्रातर्ऋतः कविः । त्वां विप्रासः समिधान दीदिव आ विवासन्ति वेधसः ॥ ८ ॥ आ नो अग्ने वयोवृधꣳ रयिम्पावकशꣳस्यम् । रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहꣳसुनीती सुयशस्तरम् ॥ ८ ॥ योविश्वादयतेवसुहोता२मन्द्रोजनानाम् । मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्रस्तोमा यन्त्वग्नये ॥ १० ॥　॥ ४ ॥

एनावो अग्निन्नमसोर्जोनपातमाहुवे । प्रियं चेतिष्ठमरतिꣳस्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ॥ १ ॥ शेषे वनेषु मातृषु सन्त्वा मर्तास इन्धते । अतन्द्रो हव्यं वहसि हविष्कृत आदिद्देवेषु राजसि ॥ २ ॥ अदर्शि गातुवित्तमोयस्मिन् व्रतान्यादधुः । उपोषु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्तुनोगिरः ॥ ३ ॥ अग्निरुक्थे पुरोहितोग्रावाणोबर्हिरध्वरे । ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पते देवाअवोवरेण्यम् ॥ ४ ॥ अग्निमीडिष्वावसे गाथाभिः शीरशोचिषम् । अग्निꣳ राये पुरुमीढ श्रुतन्नरोऽग्निः सुदीतयेछर्दिः ॥ ५ ॥ श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः । आ सीदतुबर्हिषिमित्रो अर्यमाप्रातर्यावभिरध्वरे ॥ ६ ॥ प्रदैवोदासो अग्निर्देव इन्द्रोन मज्मना । अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौनाकस्य शर्मणि ॥ ७ ॥ अध ज्मो अधवा दिवोबृहतोरोचनादधि । अया वर्धस्व तन्वा गिरा ममा जाता सुक्रतो पृण ॥ ८ ॥ कायमानोवना त्वं यन्मातॄरजगन्नपः । न तत्ते अग्ने प्रमृषे निवर्त्तनं यद्दूरे सन्निहाभुवः ॥ ९ ॥ नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय-शश्वते । दीदेथ कण्वऋतजातउक्षितोयं नमस्यन्ति कृष्टयः ॥ १० ॥ ॥ ५ ॥

बृहतीछन्दः । अग्निर्देवता १,४···८, ब्रह्मणस्पतिर्देवता २ यूपो देवता ३ । वसिष्ठः १,७, कण्वः २,३,५, सोभरिः ४, आयुक्षीयः ६, विश्वामित्रः ८,

देवो वो द्रविणोदाः पूर्णां विवष्ट्वासिचम् । उद्वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्वमादिद्वो देव ओहते ॥ १ ॥ प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता । अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ॥ २ ॥ ऊर्ध्व ऊषुण ऊतये तिष्ठा देवो न सविता । ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदञ्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे ॥ ३ ॥ प्र योराये निनीषति मर्त्तो यस्ते वसो दाशत् । स वीरन्धत्ते अग्न उक्थशꣳसिनं त्मना सहस्रपोषिणम् ॥ ४ ॥ प्र वोयह्वं पुरूणां विशां देवयतीनाम् । अग्निꣳ सूक्तेभिर्वचोभिर्वृणीमहे यꣳसमिदन्य इन्धते ॥ ५ ॥ अयमग्निः सुवीर्यस्येशे हि सौभगस्य । राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत ईशे वृत्रहथानाम् ॥ ६ ॥ त्वमग्ने गृहपतिस्त्वꣳहोता

नोअध्वरे। त्वम्मोता विश्ववार प्रचेता यक्षि यासि च वार्यम् ॥ ७॥ सखायस्त्वा
ववृमहे देवं मर्त्तास ऊतये । अपां नपातꣳ सुभगꣳ सुदꣳससꣳ सुप्रतूर्त्ति-
मनेहसम् ॥ ८ ॥ ६ ॥

त्रिष्टुप्छन्दः १,३,५—१०, जगतीछन्दः २,४ विराट्छन्दः १०।
अग्निर्देवता। श्यावाश्व वामदेवौ १, वाहथ्यः २,
उपकुत्सः ३, कुत्सः ४, भारद्वाजः ५, ६,
वामदेवः ७, वसिष्ठः ८,१०,
त्रिशिरास्त्वाष्ट्रः ९,

आ जुहोता हविषा मर्जयध्वं निहोतारं गृहपतिं दधिध्वम्। इडस्पदे
नमसा रातहव्यꣳ सपर्यता यजतम्पस्त्यानाम् ॥ १ ॥ चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य
वक्षथो न यो मातरावन्वेति धातवे। अनूधा यदजीजनदधाचिदा ववक्षत्सद्यो
महि दूत्यं चरन् ॥ २ ॥ इदन्त एकं पर ऊत एकं तृतीयेन ज्योतिषा
संविशस्व । संवेशनस्तन्वे३चारुरेधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे ॥ ३ ॥
इमꣳ स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सम्महेमा मनीषया। भद्रा हि नः प्रमति-
रस्य सꣳसद्यग्ने सख्ये मारिषामा वयंतव ॥ ४ ॥ मूर्द्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या
वैश्वानरमृत आजातमग्निं । कविꣳ सम्राजमतिथिं जनानामासन्नः पात्रं
जनयंत देवाः ॥ ५ ॥ वि त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठादुक्थेभिरग्ने जनयंत देवाः।
तं त्वा गिरः सुष्टुतयो वाजयंत्याजिन्नगिर्ववाहो जिग्युरश्वाः ॥ ६ ॥ आ वो
राजानमध्वरस्य रुद्रꣳ होतारꣳ सत्ययजꣳ रोदस्योः। अग्निं पुरा तनयित्नोरचि-
त्ताद्धिरण्यरूपमवसे कृणुध्वं ॥ ७ ॥ इन्धे राजा समर्यो नमोभिर्यस्य प्रतीकमाहुतं
घृतेन। नरो हव्येभिरीडते सबाध आग्निरग्रमुषसामशोचि ॥ ८ ॥ प्र केतुना
बृहता यात्यग्निरारोदसी वृषभो रोरवीति। दिवश्चिदन्तादुपमामुदानडपामुपस्थे
महिषो ववर्द्ध ॥ ९ ॥ अग्निं नरो दीधितिभिररण्योर्हस्तच्युतं जनयत प्रशस्तं ।
दूरेदृशं गृहपतिमथव्युम् ॥ १० ॥ ७ ॥

अबोध्यग्निः समिधा जनानाम् प्रति धेनुमिवायतीमुषासं । यह्वा इव
प्रवयामुज्जिहानाः प्रभानवः सस्रते नाकमच्छ ॥ १ ॥ प्रभूर्जयन्तं महां विपोधां
मूरैरमूरं पुरान्दर्माणं । नयंतं गीर्भिर्वना धियधां हरिश्मश्रुं नवर्मणा धनर्चिं ॥ २ ॥
शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यद्विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि । विश्वा हि माया
अवसि स्वधावन् भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु ॥ ३ ॥ इडामग्ने पुरुदꣳसं सनिंगोः
शश्वत्तमꣳ हवमानाय साध । स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमति-
र्भूत्वस्मे ॥ ४ ॥ प्र होता जातो महान्नभोविन्नृषद्मा सीददपां विवर्ते । दधद्यो-
धायि सुतेवयाꣳसि यंता वसूनिविधते तनूपाः ॥ ५ ॥ प्र सम्राजमसुरस्य प्रशस्तं
पुꣳसः कृष्टीनामनुमाद्यस्य । इंद्रस्येव प्र तवसस्कृतानि वंदद्वारावंदमानाविवष्टु
॥ ६ ॥ अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भ इवेत्सुभृतो गर्भिणीभिः । दिवेदिव
ईड्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः ॥ ७ ॥ सनादग्ने मृणसि यातुधानान्न
त्वा रक्षांसि पृतनासुजिग्युः । अनुदह सहमूरान् कयादो मा ते हेत्यामुचत
दैव्यायाः ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥

अग्न ओजिष्ठमाभर द्युम्नमस्मभ्यमध्रिगो । प्र नो राये पनीयसे रत्सि वा
जायपंथां ॥ १ ॥ यदि वीरो अनुष्यादग्निमिंधीत मर्त्यः । आजुह्वद्धव्यमानुषक्
शर्म भक्षीत दैव्यं ॥ २ ॥ त्वेषस्ते धूम ऋण्वति दिवि सञ्छुक्र आततः । सूरो
नहि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ॥ ३ ॥ त्वꣳ हि क्षैतवद्यशोग्ने मित्रो न

पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुष्यसि ॥ ४ ॥ प्रातरग्निः पुरुप्रियो
विश स्तवेतातिथिः । विश्वे यस्मिन्नमर्त्ये हव्यं मर्त्तास इन्धते ॥ ५ ॥ यद्वाहिष्ठं
तदग्नये बृहदर्च विभावसो । महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्वाजा उदीरते ॥ ६ ॥ विशो विश
वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियं । अग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः ॥ ७ ॥
बृहद्वयो हि भानवेऽर्चा देवायाग्नये । यं मित्रं न प्रशस्तये मर्तासो दधिरे पुरः ॥ ८ ॥
अगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवं । यः स्म श्रुतर्वन्नार्क्षे बृहदनीक इध्यते ॥ ९ ॥
जातः परेण धर्मणा यत्सवृद्भिः सहाभुवः । पिता यत्कश्यपस्याग्निः श्रद्धा माता
मनुः कविः ॥ १० ॥ ॥ ८ ॥

सोमꣳ राजानं वरुणमग्निमन्वारभामहे । आदित्यं विष्णुꣳ सूर्यं ब्रह्माणं
च बृहस्पतिं ॥ १ ॥ इत एत उदारुहन्दिवः पृष्ठान्यारुहन् । प्रभूर्जयो यथापथो
द्यामङ्गिरसो ययुः ॥ २ ॥ राये अग्ने महे त्वा दानाय समिधीमहि । ईडिष्वा हि
महे वृषन् द्यावा होत्राय पृथिवी ॥ ३ ॥ दधन्वे वा यदीमनु वोचद्ब्रह्मेति वेरु तत् ।
परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभुवत् ॥ ४ ॥ प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणाहि
विश्वतस्परि । यातुधानस्य रक्षसो बलं न्युब्जवीर्यं ॥ ५ ॥ त्वमग्ने वसूꣳ
रिह रुद्राꣳ आदित्याꣳ उत । यजा स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषं ॥ ६ ॥ ॥ १० ॥

पुरु त्वा दाशिवां वोचेऽरिरग्ने तव स्विदा । तोदस्येव शरण आ महस्य ॥ १
प्रहोत्रे पूर्व्यं वचोऽग्नये भरता बृहत् । विपां ज्योतीꣳषि बिभ्रते न वेधसे ॥ २ ॥
अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे देहि जातवेदो महि श्रवः ॥ ३

अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवान् देवयते यज। होता मन्द्रो विराजस्यति स्रिधः ॥ ४ ॥
जज्ञानः सप्त मातृभिर्मेधामाशासत श्रिये। अयं ध्रुवो रयीणां चिकेतदा ॥ ५ ॥
उत स्या नो दिवा मतिरदितिरूत्यागमत्। सा शंताता मयस्करदप स्रिधः ॥ ६ ॥
ईडिष्वा हि प्रतीव्या३ं यजस्व जातवेदसं। चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषं ॥ ७ ॥
न तस्य मायया च न रिपुरीशीत मर्त्यः। यो अग्नये ददाश हव्यदातये ॥ ८ ॥
अप त्यं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्ने दुराध्यं। दविष्ठमस्य सत्पते कृधी सुगं ॥ ९ ॥
श्रुष्ट्यग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विश्पते। नि मायिनस्तपसा रक्षसो दह ॥ १०

ककुप्छन्दः। अग्निर्देवता। प्रयोगो भार्गवः १,४, सौभरिः २,३,
सौभरिर्वा काण्वो वा, ४, सौभरिः ५,६,७,
विश्वमना ८,

प्र मंहिष्ठाय गायत ऋताव्ने बृहते शुक्रशोचिषे। उपस्तुतासो अग्नये
॥ १ ॥ प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तरति वाजकर्मभिः। यस्य त्वं
सख्यमाविथ ॥ २ ॥ तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरतिं दधन्विरे। देवत्रा
हव्यमूहिषे ॥ ३ ॥ मा नो हृणीथा अतिथिं वसुरग्निः पुरुप्रशस्त एषः। यः
सुहोता स्वध्वरः ॥ ४ ॥ भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः।
भद्रा उत प्रशस्तयः ॥ ५ ॥ यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यं।
अस्य यज्ञस्य सुक्रतुं ॥ ६ ॥ तदग्ने द्युम्नमा भर यत्सासाहा सदने कं चिदत्रिणं।
मन्युं जनस्य दूढ्यं ॥ ७ ॥ यद्वा उ विश्पतिः शितः सुप्रीतो मनुषो विशे।
विश्वेदग्निः प्रति रक्षांसि सेधति ॥ ८ ॥ ॥ १२ ॥

समाप्तमाग्नेयं पर्व। इति प्रथम पर्व

इति प्रथमाध्यायः

अथ द्वितीयाध्यायः

इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः । शंयुर्बार्हस्पत्यः १, शुनःशेपः २, हर्यतः
प्रगाथः ३, श्रुतकक्षः ४,५, इन्द्रमातरो देवजामय ऋषिकाः ६, गोषू-
क्त्यश्वसूक्तिनौ ७,८, मेधातिथिराङ्गिरसः ९, काण्वः प्रियमेधः १०,

तद्वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्वने । शंयद्गवे न शाकिने ॥ १ ॥
यस्ते नूनꣳशतक्रतविंद्र द्युम्नितमो मदः । तेन नूनं मदेमदेः ॥ २ ॥ गाव
उपवदावटे मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया ॥ ३ ॥ अरमाश्वाय
गायत श्रुतकक्षारं गवे । अरमिंद्रस्य धाम्ने ॥ ४ ॥ तमिंद्रं वाजयामसि महे
वृत्राय हंतवे । स वृषा वृषभो भुवत् ॥ ५ ॥ त्वमिंद्र बलादधि सहसो जात
ओजसः । त्वꣳ सन् वृषन्वृषेदसि ॥ ६ ॥ यज्ञ इंद्रमवर्धयद्यद्भूमिं व्यवर्तयत् ।
चक्राण ओपशं दिवि ॥ ७ ॥ यदिंद्राहं यथा त्वमीशीयवस्व एक इत् । स्तोता
मे गो सखा स्यात् ॥ ८ ॥ पन्यं पन्यमित्सोतार आधावत मद्याय । सोमं
वीराय शूराय ॥ ९ ॥ इदं वसो सुतमंधः पिबा सु पूर्णमुदरं । अनाभयिन्
ररिमा ते ॥ १० ॥ ॥ १ ॥

इंद्रो देवता । गायत्री छन्दः । सुकक्षश्रुतकक्षौ १,२, भारद्वाजः ३,
मधुच्छंदा ५,६, श्रुतकक्षः ४, त्रिशोकः ७,९,१०, वसिष्ठः ८,

उद्घेदभिश्रुतामघं वृषभं नर्यापसं । अस्तारमेषि सूर्य ॥ १ ॥ यदद्य कच्च
वृत्रहन्नुदगा अभिसूर्य । सर्वं तदिंद्र ते वशे ॥ २ ॥ य आनयत्परावतः सुनीती
तुर्वशं यदुं । इंद्रः स नो युवा सखा ॥ ३ ॥ मा न इंद्राभ्या३दिशः सूरो
अक्तुष्वायमत् । त्वा युजा वनेम तत् ॥ ४ ॥ ऐंद्र सानसिꣳ रयिꣳ सजित्वानꣳ
सदासहं । वर्षिष्ठमूतये भर ॥ ५ ॥ इंद्रं वयं महाधन इंद्रमर्भे हवामहे । युजं
वृत्रेषु वज्रिणं ॥ ६ ॥ अपिबत्कद्रुवः सुतमिन्द्रः सहस्रबाह्वे । तत्राददिष्ट पौꣳस्यं ७
वयमिंद्र त्वायवोऽभिप्रनोनुमो वृषन् । विद्धीत्वा३स्य नो वसो ॥ ८ ॥ आघाये

अग्निमिंधते स्तृणंति बर्हिरानुषक्। येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ ८॥ भिंधि विश्वा अपद्विषः परिबाधो जही मृधः। वसु स्पार्हं तदाभर ॥ १० ॥ ॥ २ ॥

इंद्रोदेवता। गायत्री छन्दः। कण्वोघौरः १, त्रिशोकः २,३, कुसीदी काण्वः ४, मेधातिथिः ५, श्रुतकक्षः ६, श्यावाश्वः ७, प्रगाथः काण्वः ८, वत्सः ९, इरिमिठः १०,

इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद्वदान्। नियामं चित्रमृंजते ॥ १ ॥ इम उ त्वा विचक्षते सखाय इंद्र सोमिनः। पुष्टावंतो यथा पशुं ॥ २ ॥ समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमंत कृष्टयः। समुद्रायेव सिंधवः ॥ ३ ॥ देवानामिदवो महत्तदावृणीमहे वयं। वृष्णामस्मभ्यमूतये ॥ ४ ॥ सोमानाꣳ स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते। कक्षीवंतं य औशिजः ॥ ५ ॥ बोधन्मना इदस्तुनो वृत्रहा भूर्यासुतिः। शृणोतु शक्र आशिषं ॥ ६ ॥ अद्य नो देव सवितः प्रजावत्सावीः सौभगं। परा दुष्वप्न्यꣳ सुव ॥ ७ ॥ क्वाऽस्य वृषभो युवा तुविग्रीवो अनानतः। ब्रह्मा कस्तꣳ सपर्यति ॥ ८ ॥ उपह्वरे गिरीणाꣳ संगमे च नदीनां। धिया विप्रो अजायत ॥ ९ ॥ प्रसम्राजं चर्षणीनामिंद्रꣳ स्तोता नव्यं गीर्भिः। नरं नृषाहं मꣳहिष्ठं ॥ १० ॥ ॥ ३ ॥

इंद्रोदेवता। गायत्री छन्दः। श्रुतकक्षः १, मेधातिथिः २, गोतमः ३, भरद्वाजः ४, विन्दुःपूतदक्षो वा ५, श्रुतकक्षः सुकक्षोवा ६,७, वत्सः काण्वः ८, शुनःशेपः ९, शुनः शेपो वामदेवो वा १०,

अपादुशिप्र्यंधसः सुदक्षस्य प्रहोषिणः। इन्दोरिंद्रो यवाशिरः ॥ १ ॥ इमा उ त्वा पुरूवसोऽभिप्रनोनवुर्गिरः। गावो वत्सं न धेनवः ॥ २ ॥ अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीच्यं। इत्था चंद्रमसो गृहे ॥ ३ ॥ यदिंद्रो अनयद्रितो महीरपो वृषन्तमः। तत्र पूषा भुवत्सचा ॥ ४ ॥ गौर्धयति मरुताꣳ श्रवस्युर्माता मघोनाम्। युक्ता वन्ही रथानां ॥ ५ ॥ उप नो हरिभिः सुतं याहि मदानां-

पते । उप नो हरिभिःसुतं ॥ ६ ॥ इष्टा होत्रा असृक्षतेन्द्रं वृधंतो अध्वरे ।
अच्छावभृथमोजसा ॥ ७ ॥ अहमिद्धि पितुः परि मेधामृतस्य जग्रह । अहꣳ
सूर्य इवाजनि ॥ ८ ॥ रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे संतु तुविवाजाः । क्षुमंतो या-
भिर्मदेम ॥ ९ ॥ सोमः पूषा च चेततुर्विश्वासाꣳ सुक्षितीनां । देवत्रा रथ्यो-
र्हिता ॥ १० ॥ ॥ ४ ॥

इंद्रोदेवता । गायत्री छन्दः। श्रुतकक्षः १,४, वसिष्ठः २, मेधातिथि
प्रियमेधौ ३, इरिमिठः ५, मधुच्छन्दा ६,१०,
त्रिशोकः ७, कुसीदः ८, शुनः शेपः ९,

पान्तमा वो अंधस इंद्रमभिप्रगायत । विश्वासाहꣳ शतक्रतुं मꣳहिष्ठं
चर्षणीनां ॥ १ ॥ प्रव इंद्राय मादनं हर्यश्वाय गायत । सखायः
सोमपाव्ने ॥ २ ॥ वयमु त्वा तदिदर्था इंद्र त्वायंतः सखायः । कण्वा
उक्थेभिर्जरंते ॥ ३ ॥ इंद्राय मद्वने सुतं परिष्टोभंतु नो गिरः । अर्कमर्चंतु
कारवः ॥ ४ ॥ अयं त इंद्र सोमो निपूतो अधिबर्हिषि । एहीमस्य द्रवा
पिब ॥ ५ ॥ सुरूपकृत्नुमूतये सुदुघामिव गोदुहे । जुहूमसि द्यविद्यवि ॥ ६ ॥
अभि त्वा वृषभा सुते सुतꣳ सृजामि पीतये । तृम्पा व्यश्नुही मदं ॥ ७ ॥
य इंद्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः । पिबेदस्य त्वमीशिषे ॥ ८ ॥ योगेयोगे
तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ॥ ९ ॥ आ त्वेता निषीदते-
न्द्रमभिप्रगायत । सखायः स्तोमवाहसः ॥ १० ॥ ॥ ५ ॥

इंद्रोदेवता । गायत्री छन्दः । विश्वामित्रः १, मधुच्छन्दा २,
कुसीदः काण्वः ३, प्रियमेधः ४, वामदेवः ५, ८,
श्रुतकक्षः ६, ९, मेधातिथिः ७, बिन्दुः १०,

इदꣳ ह्यन्वोजसा सुतꣳ राधानां पते । पिबा त्वा३स्य गिर्वणः ॥ १ ॥
महाꣳ इन्द्रः पुरश्च नो महित्वमस्तु वज्रिणे । द्यौर्न प्रथिना शवः ॥ २ ॥

आ तू न इन्द्रक्षुमंतं चित्रं ग्राभꣳ संगृभाय। महा हस्ती दक्षिणेन ॥ ३ ॥
अभि प्र गोपतिं गिरेंद्रमर्च यथा विदे। सूनुꣳ सत्यस्य सत्पतिं ॥ ४ ॥ कया
नश्चित्र आभुवदूती सदावृधः सखा। कया शचिष्ठया वृता ॥ ५ ॥ त्यमु वः
सत्रासाहं विश्वासु गीर्ष्वायतं। आच्यावयस्यूतये ॥ ६ ॥ सदसस्पतिमद्भुतं
प्रियमिंद्रस्य काम्यं। सनिं मेधामयासिषं ॥ ७ ॥ ये ते पंथा अधो दिवो
येभिर्व्यश्वमैरयः। उत श्रोषंतु नो भुवः ॥ ८ ॥ भद्रम् भद्रं न आभरेषमूर्जꣳ
शतक्रतो यदिंद्र मृडयासि नः ॥ ९ ॥ अस्ति सोमो अयꣳ सुतः पिबंत्यस्य
मरुतः। उत स्वराजो अश्विना ॥ १० ॥ ॥ ६ ॥

इंद्रो देवता। गायत्री छन्दः। इन्द्रमातरो देवजामय ऋषिकाः १, गोधा २, दध्यङ्ङाथर्वणः ३, प्रस्कण्वः ४, गोतमः ५, मधुच्छन्दा ६, वामदेवः ७, मेधः ८, शुनःशेपः ९, घातायन ऋक्षः १०,

ईंखयंतीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते। वन्वानासः सुवीर्यं ॥ १ ॥ नकि
देवा इनीमसि नक्यायोपयामसि। मंत्रश्रुत्यं चरामसि ॥ २ ॥ दोषो आगा-
द्बृहद्गाय द्युमद्गामन्नाथर्वण। स्तुहि देवꣳ सवितारं ॥ ३ ॥ एषो उषा अपूर्व्या
व्युच्छति प्रिया दिवः। स्तुषे वामश्विना बृहत् ॥ ४ ॥ इन्द्रो दधीचो अस्थभि-
र्वृत्राण्यप्रतिष्कुतः। जघान नवतीर्नव ॥ ५ ॥ इंद्रेहि मत्स्यंधसो विश्वेभिः
सोमपर्वभिः। महाꣳ अभिष्टिरोजसा ॥ ६ ॥ आ तू न इन्द्र वृत्रहन्नस्माक-
मर्धमागहि। महान्महीभिरूतिभिः ॥ ७ ॥ ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत्सम-
वर्तयत्। इन्द्रश्चर्मेव रोदसी ॥ ८ ॥ अयमु ते समतसि कपोत इव गर्भधिं।
वचस्तच्चिन्न ओहसे ॥ ९ ॥ वात आवातु भेषजꣳ शंभु मयोभु नो हृदे। प्र न
आयूꣳषि तारिषत् ॥ १० ॥ ॥ ७ ॥

इंद्रोदेवता गायत्रीछन्दः। कण्वः १, वत्सः २, ३, ९, श्रुतकक्षः ४, मधुच्छन्दा ५, वामदेवः ६, परिमिठ ७, वारुणिः सत्यधृतिः ८, ९,

यꣳ रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नकिः स दभ्यते जनः ॥ १ ॥ गव्योषुणो यथा पुराश्वयोत रथया । वरिवस्या महोनां ॥ २ ॥ इमास्त इन्द्र पृश्नयो घृतं दुहत आशिरं । एनामृतस्य पिप्युषीः ॥ ३ ॥ अया धिया च गव्यया पुरुणामन्पुरुष्टुत । यत्सोमेसोम आभुवः ॥ ४ ॥ पावका नः 'सरस्वती वाजेभि र्वाजिनीवती । यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥ ५ ॥ क इमन्नाहुषीष्वा इन्द्रꣳ सोमस्य तर्पयात् । स नो वसून्याभरात् ॥ ६ ॥ आयाहि सुषुमाहित इन्द्र सोमं पिबा इमं । एदं बर्हिः सदो मम ॥ ७ ॥ महित्रीणामवरस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः दुराधर्षं वरुणस्य ॥ ८ ॥ त्वावतः पुरूवसो वयमिन्द्र प्रणेतः । स्मसि स्थातर्हरीणां ॥ ९ ॥ ॥ ८ ॥

इन्द्रो देवता, गायत्रीछन्दः । प्रगाथः १, विश्वामित्रः २, वामदेवः ३, १०, श्रुतकक्षः ४, ६, मधुच्छन्दा ५, गृत्समदः ७, भरद्वाजः ८, ९,

उ त्वा मन्दन्तु सोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि ॥ १ ॥ गिर्वणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद्यशः ॥ २ ॥ सदा व इन्द्रश्चर्कृषदा उपो नु स सपर्यन् । न देवो वृतः शूर इन्द्रः ॥ ३ ॥ आ त्वा विशन्त्विन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रातिरिच्यते ॥ ४ ॥ इन्द्रमिद्गाथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥ ५ ॥ इन्द्र इषे ददातु न ऋभुक्षणमृभुꣳ रयिं । वाजी ददातु वाजिनं ॥ ६ ॥ इन्द्रो अङ्ग महद्भयमभी षदप चुच्यवत् । स हि स्थिरो विचर्षणिः ॥ ७ ॥ इमा उ त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । गावो वत्सन्न धेनवः ॥ ८ ॥ इन्द्रानु पूषणा वयꣳ सख्याय स्वस्तये । हुवेम वाजसातये ॥ ९ ॥ नकि इन्द्र त्वदुत्तरं न ज्यायो अस्ति वृत्रहन् । नक्येवं यथा त्वं ॥ १० ॥ ॥ ९ ॥

इन्द्रो देवता । गायत्री छन्दः । त्रिशोकः १, ४, मधुच्छन्दा २, यमः ३, कुषाधः ५ वामदेवः ६, ९, विश्वामित्रः ७, गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ ८ श्रुतकक्षः १०,

तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमतः । समानमुप्रशꣳसिषं ॥ १ ॥
असृग्रमिंद्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । सजोषा वृषभं पतिं ॥ २ ॥ सुनीथो घा
स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा । मित्रास्पांत्यद्रुहः ॥ ३ ॥ यद्वीडाविंद्र यत्स्थिरे
यत्पर्शाने पराभृतं । वसु स्पार्हं तदाभर ॥ ४ ॥ श्रुतं वो वृत्रहंतमं प्रशर्द्धं चर्ष-
णीनां । आशिषे राधसेमहे ॥ ५ ॥ अरं त इन्द्र श्रवसे गमेम शूर त्वावतः ।
अरꣳ शक्र परेमणि ॥ ६ ॥ धानावंतं करंभिणमपूपवंतमुक्थिनं । इन्द्र प्रातर्जु
षस्व नः ॥ ७ ॥ अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजय स्पृधः
॥ ८ ॥ इमे त इन्द्र सोमाः सुतासो ये च सोत्वाः । तेषां मत्स्व प्रभूवसो ॥ ९
तुभ्यꣳ सुतासः सोमाः स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्र मृडय
॥ १० ॥ ॥ १० ॥

ऐंद्रो देवता । गायत्री छन्दः । शुनःशेपः १, श्रुतकक्षः २, त्रिशोकः ३,
मेधातिथिः ४,९, गोतमः ५, ब्रह्मातिथिः ६,
विश्वामित्रो जमदग्निर्वा ७,
प्रस्कण्वः ८.

आ व इन्द्रं क्रिविं यथा वाजयंतः शतक्रतुं । मꣳहिष्ठꣳ सिंच इन्दुभिः
॥ १ ॥ अतश्चिदिंद्र न उपायाहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया ॥ २ ॥
आबुंदं वृत्रहा ददे जातः पृच्छाद्विमातरं । क उग्राः के ह शृण्विरे ॥ ३ ॥
बृबदुक्थं हवामहे सृप्रकरस्नमूतये । साधः कृण्वंतमवसे ॥ ४ ॥ ऋजु नीती
नो वरुणो मित्रो नयति विद्वान् । अर्यमा देवैः सजोषाः ॥ ५ ॥ दूरा
दिहेव यत्सतो ऽरुणप्सुरशिश्वितत् । विभानुं विश्वथातनत् ॥ ६ ॥
आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतं । मध्वा रजाꣳसि सुक्रतू ॥ ७ ॥ उदु त्ये
सूनवो गिरः काष्ठा यज्ञेष्वत्नत । वाश्रा अभिज्ञु यातवे ॥ ८ ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे
त्रेधा निदधे पदं । समूढमस्य पाꣳसुले ॥ ९ ॥ ॥ ११ ॥

इन्द्रो देवता। गायत्री छन्दः। मेधातिथिः १, ७, ८, वामदेवः २, मेधातिथि प्रियमेधौ ३, ५, विश्वामित्रः ४, कौत्सो दुर्मित्रः ६, विश्वामित्रो गाथिनोऽभीपाद उदलो वा ९, श्रुतकक्षः १०,

अतीहि मन्युषाविणꣳ सुषुवाꣳसमुपेरय। अस्य रातौ सुतं पिब ॥ १ ॥
कदु प्रचेतसे महे वचो देवाय शस्यते। तदिध्यस्य वर्धनं ॥ २ ॥ उक्थं च न श-
स्यमानं नागो रयिरा चिकेत। न गायत्रं गीयमानं ॥ ३ ॥ इन्द्र उक्थेभिर्मन्दिष्ठो
वाजानां च वाजपतिः। हरिवाꣳत्सुतानां सखा ॥ ४ ॥ आ याह्युप नः
सुतं वाजेभिर्मा हृणीयथाः। महाꣳ इव युवजानिः ॥ ५ ॥ कदा वसो स्तोत्रꣳ
हर्यत आ अव श्मशा रुधद्वाः। दीर्घꣳ सुतं वाताप्याय ॥ ६ ॥ ब्राह्मणादिन्द्र
राधसः पिबा सोममृतूꣳरनु। तवेदꣳ सख्यमस्तृतं ॥ ७ ॥ वयं घा ते अपि
स्मसि स्तोतार इन्द्र गिर्वणः। त्वं नो जिन्व सोमपाः ॥ ८ ॥ एन्द्र पृक्षु कासु
चिन्नृम्णं तनूषु धेहि नः। सत्राजिदुग्र पौꣳस्यम् ॥ ९ ॥ एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर
उत स्थिरः। एवा ते राध्यं मनः ॥ १० ॥ ॥ १२ ॥

इति द्वितीयाध्यायः

अथ तृतीयाध्यायः

—:o:—

इंद्रोदेवता १-८, १०, मरुतोदेवता ९. । बृहतीछन्दः । वसिष्ठः १.६.९.
भरद्वाजः २. वालखिल्याः ३. नोधा ४. कलिः प्रगाथः ५.
मेधातिथिः ७. भर्गः ८. प्रगाथः काण्वः १०.

अभि त्वा शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनवः । ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमी-
शानमिंद्र तस्थुषः ॥ १ ॥ त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः । त्वां
वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिन्नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥ २ ॥ अभि प्र वः सुराधसमिंद्रमर्च
यथा विदे । यो जरितृभ्यो मघवा पुरूवसुः सहस्रेणेव शिक्षति ॥ ३ ॥ तं वो
दस्ममृतीषहं वसोर्मंदानमंधसः । अभि वत्सन्न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवाम-
हे ॥ ४ ॥ तरोभिर्वो विदद्वसुमिंद्रꣳ सबाध ऊतये । बृहद्गायंतः सुतसोमे
अध्वरे हुवे भरन्न कारिणं ॥ ५ ॥ तरणिरित्सिषासति वाजं पुरंध्या युजा ।
आ व इन्द्रं पुरुहूतन्नमे गिरा नेमिं तष्टेव सुद्र्वं ॥ ६ ॥ पिबा सुतस्य रसिनो
मत्स्वा न इन्द्र गोमतः । आपिर्नो बोधि सधमाद्ये वृधे३ऽस्माꣳ अवंतु ते धियः
॥ ७ ॥ त्वꣳ ह्येहि चेरवे विदा भगं वसुत्तये । उद्वावृषस्व मघवन् गविष्टय
उदिंद्राश्वमिष्टये ॥ ८ ॥ न हि वश्चरमं च न वसिष्ठः परिमꣳसते । अस्माक
मद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबंतु कामिनः ॥ ९ ॥ माचिदन्यद्विशꣳसत
सखायो मा रिषण्यत । इन्द्र मित्स्तोता वृषणꣳ सचा सुते मुहुरुक्था च शꣳ
सत ॥ १० ॥ ॥ १ ॥

इंद्रोदेवता । बृहतीछन्दः । आङ्गिरसः पुरुहन्मा १. मेधातिथिः मेध्यातिथिः २.३.
विश्वामित्रः ४. गोतमः ५. नृमेधपुरुमेधौ ६. मेध्या-
तिथिः ७.८.९. देवातिथिः काण्वः १०.

नकिष्टं कर्मणा नशद्यश्चकार सदावृधं । इन्द्रन्न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टं
धृष्णुमोजसा ॥ १ ॥ य ऋतेचिदभिश्रिषः पुरा जत्रुभ्य आतृदः । संधाता संधिं

मघवा पुरूवसुर्निष्कर्ताविह्रुतं पुनः ॥ २ ॥ आ त्वा सहस्रमाशतं युक्तारथे हिरण्यये । ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहंतु सोमपीतये ॥ ३ ॥ आ मंद्रैरिंद्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः । मा त्वा केचिन्नियेमुरिन्न पाशिनोति धन्वेव ताꣳ इहि ॥ ४ ॥ त्वमंग प्रशꣳसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यं । न त्वदन्यो मघवन्नस्ति-मर्डितेंद्र ब्रवीमि ते वचः ॥ ५ ॥ त्वमिंद्र यशा अस्यृजीषी शवसस्पतिः । त्वं वृत्राणि हꣳस्यप्रतिन्येक इत्युर्वनुत्तश्चर्षणी धृतिः ॥ ६ ॥ इन्द्रमिद्देवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे । इन्द्रꣳ समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ॥ ७ ॥ इमा उ त्वा पुरूवसो गिरो वर्धन्तु या मम । पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभिस्तोमैरनूषत ॥ ८ ॥ उदुत्ये मधुमत्तमा गिरःस्तोमास ईरते । सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयंतो रथा इव ॥ ९ ॥ यथा गौरो अपाकृतं तृष्यन्नेत्यवेरिणम् । आपित्वे नःप्रपित्वे तूयमागहि कण्वेषु सुसचा पिब ॥ १० ॥ ॥ २ ॥

इन्द्रो देवता १,२,४—१०, आदित्यो देवता ३ । बृहती छन्दः । भर्गः १, रेभः २,८, जमदग्निः ३, मेधातिथिः ४,९, नृमेधपुरुमेधौ ५,६, वसिष्ठः ७, भरद्वाजः १०,

शग्ध्यू३षु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः । भगं न हि त्वा यशसं वसुविदमनु शूर चरामसि ॥ १ ॥ या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वाꣳ असुरेभ्यः । स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः ॥ २ ॥ प्र मित्राय प्रार्यम्णे सचथ्यमृतावसो । वरूथ्ये३ं वरुणे छंद्यं वचः स्तोत्रꣳ राजसु गायत ॥ ३ ॥ अभि त्वा पूर्वपीतय इन्द्रस्तोमेभिरायवः । समीचीनास ऋभवः समस्वरन् रुद्रागृणंत पूर्व्यं ॥ ४ ॥ प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत । वृत्रꣳ हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा ॥ ५ ॥ बृहदिंद्राय गायत मरुतो वृत्रहंतमं । येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि ॥ ६ ॥ इन्द्र क्रतुं न आभर पिता पुत्रेभ्यो यथा । शिक्षा णो अस्मिन्पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि ॥ ७ ॥ मा न इन्द्र

परावृग्भवा नः सधमाद्ये । त्वन्न ऊती त्वमित्राप्यं मा न इन्द्र परावृणक् ॥ ८ ॥ वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः । पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परिस्तोतार आसते ॥ ९ ॥ यदिंद्र नाहुषीष्वा ओजो नृम्णं च कृष्टिषु । यद्वा पंचक्षितीनां द्युम्नमाभर सत्रा विश्वानि पौंस्या ॥ १० ॥ ॥ ३ ॥

इन्द्रो देवता । बृहती छन्दः । मेधातिथिः १, रेभः २, वत्सः ३, भरद्वाजः ४, नृमेधः ५, पुरुहन्मा ६, नृमेधपुरुमेधौ ७, वसिष्ठः ८, मेधातिथि-मेध्यातिथिश्च ९, शंयुः १०,

सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽविता । वृषा ह्युग्र शृण्विषे परावति वृषो अर्वावति श्रुतः ॥ १ ॥ यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन् । अतस्त्वा गीर्भिर्द्युगदिंद्र केशिभिः सुतावाँ आविवासति ॥ २ ॥ अभि वो वीरमंधसो मदेषु गाय गिरा महाविचेतसं । इन्द्रन्नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा ॥ ३ ॥ इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरूथं स्वस्तये । छर्दिर्यच्छ मघवद्भ्यश्च मह्यं च यावया दिद्युमेभ्यः ॥ ४ ॥ श्रायंत इव सूर्यं विश्वेदिंद्रस्य भक्षत । वसूनि जातो जनिमान्योजसा प्रतिभागन्न दीधिमः ॥ ५ ॥ न सीमदेव आपतदिषं दीर्घायो मर्त्यः । एतग्वाचिद्य एतशो युयोजत इन्द्रो हरी युयोजते ॥ ६ ॥ आ नो विश्वासु हव्यमिन्द्रं समत्सु भूषत । उप ब्रह्माणि सवनानि वृत्रहन् परमज्या ऋचीषम ॥ ७ ॥ तवेदिंद्रावमं वसु त्वं पुष्यसि मध्यमं । सत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिष्ट्वा गोषु वृण्वते ॥ ८ ॥ क्वेयथ क्वेदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः । अलर्षि युध्म खजकृत्पुरंदर प्रगायत्रा अगासिषुः ॥ ९ ॥ वयमेनमिदा ह्योऽपीपेमेह वज्रिणं । तस्मा उ अद्य सवने सुतं भरा नूनं भूषत श्रुते ॥ १० ॥ ॥ ४ ॥

इन्द्रो देवता । १—३,५—८,१०. इन्द्राग्नी देवते ९. सूर्यो देवता ५ ।
बृहती छन्दः । पुरस्ता[illegible] ४,६. [illegible] ७. [illegible] ३.

ऋषिः ८, देवातिथिः ६,७ वसिष्ठः
भरद्वाज ९, वालखिल्याः १०.

यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरध्रिगुः । विश्वासां तरुता पृतनानां
ज्येष्ठं यो वृत्रहा गृणे ॥ १ ॥ यत इंद्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतये विद्विषो वि मृधो जहि ॥ २ ॥ वास्तोष्पते
ध्रुवा स्थूणाꣳ सत्रꣳ सोम्यानाꣳ। द्रप्सः पुरां भेत्ता शश्वतीनामिंद्रो मुनीनाꣳ
सखा ॥ ३ ॥ बण्महाꣳ असि सूर्य बडादित्य महाꣳ असि । महस्ते
सतो महिमा पनिष्टम मह्ना देव महाꣳ असि ॥ ४ ॥ अश्वी रथी सुरूप
इद्गोमाꣳ यदिंद्र ते सखा । श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रैर्याति सभामुप
॥ ५ ॥ यद्द्याव इंद्र ते शतꣳ शतं भूमीरुत स्युः । न त्वा वज्रिन्त्सहस्रꣳ सूर्या
अनु न जातमष्ट रोदसी ॥ ६ ॥ यदिंद्र प्रागपागुदङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः ।
सिमा पुरू नृषूतो अस्यानवेसि प्रशर्ध तुर्वशे ॥ ७ ॥ कस्तमिंद्र त्वावसवा मर्त्यो
दधर्षति । श्रद्धा हि ते मघवन् पार्ये दिवि वाजी वाजꣳ सिषासति ॥ ८ ॥
इंद्राग्नी अपादियं पूर्वागात्पद्वतीभ्यः । हित्वा शिरो जिह्वया रारपच्चरत्त्रिꣳशत्प
दान्यक्रमीत् ॥ ९ ॥ इंद्र नेदीय एदिहि मितमेधाभिरूतिभिः । आ शंतम शंत
माभिरभिष्टिभिरा स्वापे स्वापिभिः ॥ १० ॥ ॥ ५ ॥

इंद्रो देवता १—४,७—१० अग्निर्देवता ५ । वरुणो देवता ६. बृहती
छन्दः । नृमेधः १. वसिष्ठः २,३. भरद्वाजः ४. पुरुच्छेपः ५. वामदेवः ६
मेध्यातिथिः ७. भर्गः ८. मेधातिथिर्मेध्यातिथी ९,१०.

इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितं । आशुं जेतारꣳ होतारꣳ रथीत
ममतूर्तं तुग्रियावृधम् ॥ १ ॥ मो षु त्वा वाघतश्च नारे अस्मन्नि रीरमन् । आरा-
त्ताद्वा सधमादं न आगहीह वा सन्नुप श्रुधि ॥ २ ॥ सुनोत सोमपाव्ने सोममिं-
द्राय वज्रिणे । पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित्पृणन्नित्पृणते मयः ॥ ३ ॥ यः सत्राहा

विचर्षणिरिंद्रं तꣳ हूमहे वयं । सहस्रमन्यो तुविनृम्ण सत्पते भवा समत्सु नो
हूधे ॥ ४ ॥ शचीभिर्नः शचीवसू दिवानक्तं दिशस्यतं । मा वाꣳ रातिरुप-
दसत्कदाचनास्मद्रातिः कदाचन ॥ ५ ॥ यदा कदाच मीढुषे स्तोता जरेत
मर्त्यः । आदिद्वन्देत वरुणं विपा गिरा धर्त्तारं विव्रतानां ॥ ६ ॥ पाहि गा
अंधसो मद इंद्राय मेध्यातिथे । यः संमिश्लो हर्योर्यो हिरण्यय इंद्रो वज्री
हिरण्ययः ॥ ७ ॥ उभयꣳ शृणवच्च न इंद्रो अर्वागिदं वचः । सत्राच्या मघ-
वान्त्सोमपीतये धिया शविष्ठ आगमत् ॥ ८ ॥ महे च न त्वाद्रिवः पराशु-
ल्काय दीयसे । न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शताय शतामघ ॥ ९ ॥
वस्याꣳ इंद्रासि मे पितुरुत भ्रातुरभुंजतः । माता च मे छदयथः समा वसो
वसुत्वनाय राधसे ॥ १० ॥ ॥ ६ ॥

इंद्रो देवता १—६,८—१०. मरुद्देवता ७। बृहती छन्दः। वसिष्ठः १,
वामदेवः २,६,७. मेधातिथिर्मेध्यातिथी विश्वामित्र [illegible] ३
नोधा ४, मेधातिथिः ५, वालखिल्याः ८, मेध्यातिथिः ९,
नृमेधः १०.

इम इंद्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः । ताꣳ आमदाय वज्रहस्त
पीतये हरिभ्यां याह्योक आ ॥ १ ॥ इम इंद्र मदाय ते सोमाश्चिकित्र
उक्थिनः । मधोः पपान उप नो गिरः शृणु रास्व स्तोत्राय गिर्वणः ॥ २ ॥
आ त्वाद्य सबर्दुघां हुवे गायत्रवेपसं । इंद्रं धेनुꣳ सुदुघामन्यामिषमुरुधाराम-
रंकृतं । ३ । न त्वा बृहंतो अद्रयो वरंत इंद्र वीडवः । यच्छिक्षसि स्तुवते
मावते वसु न किष्टदामिनाति ते ॥ ४ ॥ क ईं वेद सुते सचा पिबन्तं कद्वयो
दधे । अयं यः पुरो विभिनत्योजसा मन्दानः शिप्र्यन्धसः ॥ ५ ॥ यदिंद्र शासो
अव्रतं च्यावया सदसस्परि । अस्माकमाꣳशुं मघवन्पुरुस्पृहं वसव्ये अधिबर्हय
॥ ६ ॥ त्वष्टा नो दैव्यं वचः पर्जन्यो ब्रह्मणस्पतिः । पुत्रैर्भ्रातृभिरदितिर्नु

पातु नो दुष्टरं त्वामर्त्यं वचः ॥ ७ ॥ कदाचन स्तरीरसि नेंद्र सश्चसि दाशुषे ।
उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥ ८ ॥ युंक्ष्वा हि वृत्रहं-
तम हरी इंद्र परावतः । अर्वाचीनो मघवन्त्सोमपीतय उग्र ऋष्वेभिरागहि
॥ ९ ॥ त्वामिदा ह्यो नरोऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्णयः । स इंद्र स्तोमवाहस इह
श्रुध्युपस्वसरमागहि ॥ १० ॥ ॥ ७ ॥

इंद्रोदेवता ४-१०, उषोदेवता १, अश्विनौदेवते २,३, । इ(ऋ)तोऽ(च्छ)न्दः ।
वसिष्ठः १,२,७,८, अश्विनौ वैवस्वतौ ३, प्रस्कण्वः ४,
मेधातिथिर्मेध्यातिथी ५, देवातिथिः ६,
नृमेधः ९, नोधा १०.

प्रत्यु अदर्श्यायत्यु३च्छंती दुहिता दिवः । अपो मही वृणुते चक्षुषा तमो
ज्योतिष्कृणोति सूनरी ॥ १ ॥ इमा उ वां दिविष्टय उस्रा हवंते अश्विना ।
अयं वामह्वेऽवसे शचीवसू विशंविशं हि गच्छथः ॥ २ ॥ कुष्ठः कोवामश्विना
तपानो देवा मर्त्यः । घ्नता वामश्नया क्षपमाणोऽंशुनेत्थमु आद्वन्यथा ॥ ३ ॥
अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोमो दिविष्टिषु । तमश्विना पिबतं तिरो अह्न्य
धत्तं रत्नानि दाशुषे ॥ ४ ॥ आ त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचन्नहं ज्या ।
भूर्णिं मृगं न सवनेषु चुक्रुधं क ईशानं न याचिषत् ॥ ५ ॥ अध्वर्यो द्रावया
त्वं सोममिंद्रः पिपासति । उपो नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा
॥ ६ ॥ अभीषतस्तदाभरेंद्र ज्यायः कनीयसः । पुरूवसुर्हि मघवन् बभूविथ भरे
भरे च हव्यः ॥ ७ ॥ यदिंद्र यावतस्त्वमेतावदहमीशीय । स्तोतारमिद्दधिषे
रदावसो न पापत्वाय रंसिषं ॥ ८ ॥ त्वमिंद्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि
स्पृधः । अशस्तिहा जनिता वृत्रतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः ॥ ९ ॥ प्र यो रिरिक्ष
ओजसा दिवः सदोभ्यस्परि । न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिवमति विश्वं
ववक्षिथ ॥ १० ॥ ॥ ८ ॥

इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः । वसिष्ठः १,२,६. गातुः ३. पृथुर्वैन्य ४.
सप्तगुः ५. गौरिवीतिः ७. वेना भार्गवः ८. बृहस्पति-
र्नकुलो वा ९. सुहोत्रः १०.

असावि देवं गो ऋजीकमंधो न्यस्मिन्निंद्रो जनुषेमुवोच । बोधामसि त्वा
हर्यश्व यज्ञैर्बोधा नः स्तोममंधसो मदेषु ॥ १ ॥ योनिष्ट इंद्र सदने अकारि तमा-
नृभिः पुरुहूत प्रयाहि । असो यथा नोऽविता वृधश्चिद्ददो वसूनि ममदश्च सोमैः
॥ २ ॥ अदर्दरुत्समसृजो विखानि त्वमर्णवान्बद्बधानाꣳ अरम्णाः । महां-
तमिंद्र पर्वतं वियद्वः सृजद्धारा अवयद्दानवान्हन् ॥ ३ ॥ सुष्वाणास इन्द्रस्तु-
मसि त्वा सनिष्यंतश्चित्तुविनृम्ण वाजं । आ नो भर सुवितं यस्य कोना तना-
त्मना सह्यामात्वोताः ॥ ४ ॥ जगृह्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते
वसूनां । विद्माहि त्वा गोपतिꣳ शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणꣳ रयिं दाः ॥ ५ ॥
इंद्रं नरो नेमधिता हवंते यत्पार्या युनजते धियस्ताः । शूरो नृषाता श्रवसश्च का-
म आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः ॥ ६ ॥ वयः सुपर्णा उपसेदुरिंद्रं प्रियमेधा
ऋषयो नाधमानाः । अप ध्वांतमूर्णुहि पूर्द्धि चक्षुर्मुमुग्ध्या३स्मान्निधयेव बद्धान्
॥ ७ ॥ नाके सुपर्णमुपयत्पतंतं हृदा वेनंतो अभ्यचक्षत त्वा । हिरण्यपक्षं वरु-
णस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम् ॥ ८ ॥ ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि-
सीमतः सुरुचो वेन आवः । सबुध्न्या उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च
विवः ॥ ९ ॥ अपूर्व्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय । विरप्शिने
वज्रिणे शंतमानि वचाꣳस्यस्मै स्थविराय तक्षुः ॥ १० ॥ ॥ ९ ॥

इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः १-५,७-९. विराट् छन्दः ६ ।
द्युतानः १,२,४. बृहदुक्थः ३. वामदेवः ५.
वसिष्ठः ६,८. विश्वामित्रः ७. गौरिवीतिः ९.

अवद्रप्सो अꣳशुमतीमतिष्ठदीयानः कृष्णो दशभिः सहस्रैः । आवत्तमिंद्रः
शच्या धमंतमप स्नीहितिं नृमणा अधद्राः । ॥ १ ॥ वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमा-

या विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः । मरुद्भिरिंद्र सख्यं ते अस्त्वथेमा विश्वाः पृत-
ना जयासि ॥ २ ॥ विधुं दद्राणं समने बहूनां युवानꣳ सन्तं पलितो जगार ।
देवस्य पश्य काव्यं महित्वाद्यामममार स ह्यः समान ॥ ३ ॥ त्वꣳ ह त्यत्सप्तभ्यो
ऽजायमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिंद्र । गूढे द्यावापृथिवी अन्वविंदो विभुमद्भ्यो
भुवनेभ्यो रणंधाः ॥ ४ ॥ मेडिं न त्वा वज्रिणं भृष्टिमन्तं पुरुधस्मानं वृषभं स्थिर
प्स्नुम् । करोष्यर्यस्तरुषीर्दुवस्युरिंद्र द्युक्षं वृत्रहणं गृणीषे ॥ ५ ॥ प्र वो
महेमहे वृधे भरध्वं प्रचेतसे प्रसुमतिं कृणुध्वम् । विशः पूर्वीः प्रचरचर्षणि प्राः
॥ ६ ॥ शुनꣳ हुवेम मघवानमिंद्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वंतमुग्र-
मूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानि ॥ ७ ॥ उदु ब्रह्माण्यैरत श्रव-
स्येंद्रꣳ समर्ये महया वसिष्ठ । आ यो विश्वानि श्रवसा ततानोपश्रोता म ईवतो
वचाꣳसि ॥ ८ ॥ चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्तमुतो तदस्मै मध्विच्चच्छद्यात् । पृथि-
व्यामतिषितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ॥ ९ ॥ ॥ १० ॥

इंद्रोदेवता १-६,८,१०. पर्वतेंद्रौदेवते ७,८. त्रिष्टुप्छन्दः । अरिष्टनेमि
तार्क्ष्यः १. भरद्वाजः २. वसुक्रोविमदो वा ३. वामदेवः ४-६,८
विश्वामित्रः ७. रेणुः ८. गोतमः १०.

त्यमू षु वाजिनं देवजूतꣳ सहोवानं तरुतारꣳ रथानां । अरिष्टनेमिं पृतना-
जमाशुꣳ स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुवेम ॥ १ ॥ त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳ
हवेहवे सुहवꣳ शूरमिंद्रं । हुवे नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रमिदꣳ हविर्मघवा
वेत्विन्द्रः ॥ २ ॥ यजामह इंद्रं वज्रदक्षिणꣳ हरीणाꣳ रथ्यंऽविव्रतानाम् ।
प्र श्मश्रुभिर्दोधुवदूर्ध्वधा भुवद्वि सेनाभिर्भयमानो विराधसा ॥ ३ ॥ सत्राहणं
दाधृषिं तुम्रमिंद्रं महामपारं वृषभꣳ सुवज्रं । हंता यो वृत्रꣳ सनितोत वाजं
दाता मघानि मघवा सुराधाः ॥ ४ ॥ यो नो वनुष्यन्नभिदाति मर्त्त उगणा
वा मन्यमानस्तुरो वा । क्षिधी युधा शवसा वा तमिंद्राभीष्याम वृषमणस्त्वोताः

गुरु विरजानन्द दण्डी
सन्दर्भ पुस्तकालय
पुस्तक परिग्रहण क्रमांक 22
दयानन्द महिला, पुत्र...

॥ ५ ॥ यं वृत्रेषु क्षितयः स्पर्धमाना यं युक्तेषु तुरयन्तो हवन्ते । यꣳशूरसातौ
यमपामुपज्मन् यं विप्रासो वाजयंते स इंद्रः ॥ ६ ॥ इंद्रापर्वता बृहता रथेन
वामीरिष आवहतꣳ सुवीराः । वीतꣳहव्यान्यध्वरेषु देवा वर्द्धेथां गीर्भिरिडया
मदंता ॥ ७ ॥ इंद्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रैरयत्सगरस्य बुध्नात् ।
यो अक्षेणेव चक्रियौ शचीभिर्विष्वक्तस्तंभ पृथिवीमुत द्यां ॥ ८ ॥ आ त्वा
सखायःसख्या ववृत्युस्तिरः पुरूचिदर्णवान्जगम्याः । पितुर्नपातमादधीत वेधा
अस्मिन् क्षये प्रतरां दीद्यानः ॥ ९ ॥ को अद्य युंक्ते धुरि गा ऋतस्य शिमी-
वतो भामिनो दुर्हृणायून् । आसन्नेषामप्सुवाहो मयोभून् य एषां भृत्यामृण-
धत्सजीवात् ॥ १० ॥ ॥ ११ ॥

इंद्रोदेवता । अनुष्टुप् छन्दः । मधुछन्दा १. जेता २. गौतमः ३,६.
अत्रिः ४. तिरश्ची ५,८. कण्वोमेधातिथिः ७. तिरश्ची
विश्वामित्रो १०. शंयुर्बार्हस्पत्यः ११.

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद्वꣳ
शमिव येमिरे ॥ १ ॥ इंद्रं विश्वा अवीवृधन् समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमꣳ
रथीनां वाजानाꣳ सत्पतिं पतिं ॥ २ ॥ इममिंद्रसुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदं ।
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारा ऋतस्य सादने ॥ ३ ॥ यदिंद्र चित्र म इह नास्ति
त्वादातमद्रिवः । राधस्तन्नो विदद्वस उभयाहस्त्याभर ॥ ४ ॥ श्रुधी हवं
तिरश्च्या इंद्र यस्त्वा सपर्यति । सुवीर्यस्य गोमतो रायस्पूर्द्धि महाꣳ असि
॥ ५ ॥ असावि सोम इंद्र ते शविष्ठ धृष्णवागहि । आ त्वा पृणक्त्विंद्रियꣳ
रजः सूर्यो न रश्मिभिः ॥ ६ ॥ एंद्र याहि हरिभिरुप कण्वस्य सुष्टुतिं । दिवो
अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥ ७ ॥ आ त्वा गिरो रथीरिवास्थुः सुतेषु
गिर्वणः । अभि त्वा समनूषत गावो वत्सन्न धेनवः ॥ ८ ॥ एतोन्विंद्रꣳ
स्तवाम शुद्धꣳ शुद्धेन साम्ना । शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वाꣳसꣳ शुद्धैराशीर्वान् ममत्तु

॥ ८ ॥ यो रयिं वो रयिंतमो यो द्युम्नैर्द्युम्नवत्तमः । सोमः सुतः स इंद्र तेऽस्ति स्वधापते मदः ॥ १० ॥　॥ १२ ॥

इति तृतीयाध्यायः

अथ चतुर्थाध्यायः

मरुतोदेवता ५. दधिक्रावादेवता ७. इंद्रोदेवता १-४.६.८।
अनुष्टुप् छन्दः। भरद्वाजः १. वामदेवः शाकपूतो वा २.
प्रियमेधः ३. प्रगाथः ४. श्यावाश्व आत्रेयः ५.
शंयुः ६. वामदेवः ७. मेधा
तिथिर्मधुच्छन्दस: ८.

प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर। अरंगमाय जग्मयेऽपश्चादध्वने नरः
॥ १ ॥ आ नो वयोवयः शयं महान्तं गह्वरेष्ठां। महान्तं पूर्विनेष्ठामुग्रं वचो
अपावधीः ॥ २ ॥ आ त्वा रथं यथोतये सुम्नाय वर्तयामसि। तुविकूर्मिमृती-
षहमिंद्र शविष्ठसत्पतिं ॥ ३ ॥ स पूर्व्यो महोनां वेनः क्रतुभिरानजे। यस्य
द्वारा मनुः पिता देवेषु धिय आनजे ॥ ४ ॥ यदी वहंत्याशवो भ्राजमाना
रथेष्वा। पिबंतो मदिरंमधु तत्र श्रवांसि कृण्वते ॥ ५ ॥ त्यमु वो अप्रहणं
गृणीषे शवसस्पतिं। इंद्रं विश्वासाहंनरं शचिष्ठं विश्ववेदसं ॥ ६ ॥ दधिक्रा-
व्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः। सुरभि नो मुखाकरत्प्रन आयूंषि
तारिषत् ॥ ७ ॥ पुरां भिंदुर्युवा कविरमितौजा अजायत। इंद्रो विश्वस्य
कर्मणो धर्ता वज्री पुरुष्टुतः ॥ ८ ॥ ॥ १ ॥

उषा देवता ८. विश्वे देवा देवता ८. ऋक् सामी देवते १०.
इंद्रो देवता १—७.। अनुष्टुप् छन्दः। प्रियमेधा १.
वामदेवः २.१०. प्रियमेधः ३.५. राधुछन्दा ४.
भरद्वाजः ६. अत्रिः ७. मस्कण्व ८.
आत्मस्विन: ९.

प्र प्र वस्त्रिष्टुभमिषं वंदद्वीरायेंदवे। धिया वो मेधसातये पुरंध्याविवा-
सति ॥ १ ॥ कश्यपस्य स्वर्विदो यावाहुः सयुजाविति। ययोर्विश्वमपिव्रतं

यज्ञं धीरा निचाय्य ॥ २ ॥ अर्चत प्रार्चता नरः प्रियमेधासो अर्चत । अर्चंतु पुत्रका उत पुरमिद्धृष्ण्वर्चत ॥ ३ ॥ उक्थमिंद्राय शꣳस्यं वर्द्धनं पुरुनिष्षिधे । शक्रो यथा सुतेषु नो रारणत्सख्येषु च ॥ ४ ॥ विश्वानरस्य वस्पतिमनानतस्य शवसः । एवैश्च चर्षणीनामूती हुवे रथानाम् ॥ ५ ॥ स घा यस्ते दिवो नरो धिया मर्त्तस्य शमतः । ऊती स बृहतो दिवो द्विषो अꣳहो न तरति ॥ ६ ॥ विभोष्ट इंद्र राधसो विभ्वी रातिः शतक्रतो । अथा नो विश्वचर्षणे द्युम्नꣳ सुदत्र मꣳहय ॥ ७ ॥ वयश्चित्ते पतत्रिणो द्विपाच्चतुष्पादर्जुनि । उषः प्रारन्नृतूꣳ रनु दिवो अंतेभ्यस्परि ॥ ८ ॥ अमी ये देवा स्थन मध्य आरोचने दिवः । कद्व ऋतं कदमृतं का प्रत्ना व आहुतिः ॥ ९ ॥ ऋचꣳ साम यजामहे याभ्यां कर्माणि कृण्वते । वि ते सदसि राजतो यज्ञं देवेषु वक्षतः ॥ १० ॥ ॥ २ ॥

ऐंद्री देवता १-८,१०,११, आद्या उषसी देवते ९। महापंक्ति छन्दः १०, जगती छन्दः १-९,११। रेभः १, सुवेदः शैलूषिः २, वामदेवः ३, सव्यः आङ्गिरसः ४,७,८, विश्वामित्रः ५, कृष्णः आङ्गिरसः ६, भरद्वाजः ९, मेधातिथि १०, कुत्सः ११,

विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरः सजूस्ततक्षुरिंद्रं जजनुश्च राजसे । क्रत्वे वरे स्थेमन्यामुरीमुतोग्रमोजिष्ठं तरसं तरस्विनं ॥ १ ॥ श्रत्ते दधामि प्रथमाय मन्यवेऽहन्यद्दस्युं नर्यं विवेरपः । उभे यत्वा रोदसी धावतामनु भ्यसात्ते शुष्मात्पृथिवीचिदद्रिवः ॥ २ ॥ समेत विश्वा ओजसा पतिं दिवो य एक इद्भूरतिथिर्जनानां । स पूर्व्यो नूतनमाजिगीषन् तं वर्त्तनीरनुवावृत एक इत् ॥ ३ ॥ इमे त इंद्र ते वयं पुरुष्टुत येत्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो । नहि त्वदन्यो गिर्वणो गिरः सघत्क्षोणीरिव प्रतितद्धर्य नो वचः ॥ ४ ॥ चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्या३मिंद्रं गिरो बृहतीरभ्यनूषत । वावृधानं पुरुहूतꣳ सुवृक्तिभिरमर्त्यं जरमाणं दिवेदिवे ॥ ५ ॥ अच्छा व इंद्रं मतयः स्वर्युवः सध्रीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।

परिष्वजंत जनयो यथा पतिं मर्यं न शुंध्युं मघवानमूतये ॥ ६ ॥ अभि त्वं मेषं पुरुहूतमृग्मियमिंद्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवं । यस्य द्यावो न विचरंति मानुषं भुजे मꣳहिष्ठमभिविप्रमर्चत ॥ ७ ॥ त्यꣳ सुमेषं महया स्वर्विदꣳ शतं यस्य सुभुवः साकमीरते । अत्यं न वाजꣳ हवनस्यदꣳ रथमेंद्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः ॥ ८ ॥ घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वी पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा । द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥ ९ ॥ उभे यदिंद्ररोदसी आपप्राथोषा इव । महान्तं त्वा महीनाꣳसम्राजं चर्षणीनाम् । देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ॥ १० ॥ प्रमंदिने पितुमदर्चता वचो यः कृष्णगर्भा निरहन्नृजिश्वना । अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तꣳ सख्याय हुवेमहि ॥ ॥ ११ ॥ ॥ ३ ॥

इंद्रोदेवता । उष्णिक् छन्दः । नारदः १, गोषूक्त्यश्वसूक्तिनी २,३,
पर्वतः ४, विश्वमना वैयश्वः ५—७,१०,
नृमेधः ८, गौतमः ९,

इन्द्र सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीष उक्थ्यम् । विदे वृधस्य दक्षस्य महाꣳ हि षः ॥ १ ॥ तमु अभि प्रगायत पुरुहूतं पुरुष्टुतम् । इन्द्रं गीर्भिस्तविषमाविवासत ॥ २ ॥ तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पृक्षु सासहिम् । उ लोककृत्नुमद्रिवो हरिश्रियम् ॥ ३ ॥ यत्सोममिन्द्र विष्णवि यद्वा घ त्रित आप्त्ये । यद्वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः ॥ ४ ॥ एदु मधोर्मदिन्तरꣳ सिंचाध्वर्यो अन्धसः । एवा हि वीरस्तवते सदावृधः ॥ ५ ॥ एन्दुमिंद्राय सिञ्चत पिबाति सोम्यं मधु । प्रराधाꣳसि चोदयते महित्वना ॥ ६ ॥ एतो न्विंद्रꣳ स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम् । कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्त्येक इत् ॥ ७ ॥ इंद्राय साम गायत विप्राय बृहते बृहत् । ब्रह्मकृते विपश्चिते पनस्यवे ॥ ८ ॥ य एक इद्विदयते वसु मर्ताय दाशुषे। ईशानो अप्रतिष्कुत इन्द्रो अङ्ग ॥ ९ ॥ सखाय आ शिषामहे ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । स्तुष ऊ षु वो नृतमाय धृष्णवे ॥ १० ॥ ॥ ४ ॥

इन्द्रोदेवता १–४,८. आदित्योदेवता ५–७। उष्णिक् छन्दः १–
विराट् छन्दः ८। प्रगाथः १. भरद्वाजः २. नृमेधाः ३. पर्वतः ४.
इरिमिठः ५,७. विश्वमना ६. वसिष्ठः ८.

गृणे तदिन्द्र ते शव उपमां देवतातये। यद्धꣳसि वृत्रमोजसा शचीपते ॥ १ ॥ यस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रन्धयन्। अयꣳ स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ॥ २ ॥ एन्द्र नो गधि प्रिय सत्राजिदगोह्य। गिरिर्न विश्वतः पृथुः पतिर्दिवः ॥ ३ ॥ य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति। येना हꣳसि न्य३त्रिणम् तमीमहे ॥ ४ ॥ तुचे तुनाय तत्सु नो द्राघीय आयुर्जीवसे। आदित्यासः समहसः कृणोतन ॥ ५ ॥ वेत्था हि निरृतीनां वज्रहस्त परिवृजं। अहरहः शुन्ध्युः परिपदामिव ॥ ६ ॥ अपामीवामप स्रिधमप सेधत दुर्मतिम्। आदित्यासो युयोतना नो अꣳहसः ॥ ७ ॥ पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्रिः। सोतुर्बाहुभ्याꣳ सुयतो नार्वा ॥ ८ ॥ ॥ ५ ॥

इन्द्रो देवता १,२,४,५,७-१०. मरुतो देवता ३,६। काकुप् छन्दः।
सौभरिः १-६,९,१०. नृमेधः ७,८.

अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि। युधेदापित्वमिच्छसे ॥ १ ॥ यो न इदमिदं पुरा प्रवस्य आनिनाय तमु व स्तुषे। सखाय इन्द्रमूतये ॥ २ ॥ आगन्ता मा रिषण्यत प्रस्थावानो माप स्थात समन्यवः। दृढाचिद्यमयिष्णवः ॥ ३ ॥ आयाह्ययमिन्दवेऽश्वपते गोपत उर्वरापते। सोमꣳ सोमपते पिब ॥ ४ ॥ त्वया ह स्विद्युजा वयं प्रति श्वसन्तं वृषभ ब्रुवीमहि। सꣳस्थे जनस्य गोमतः ॥ ५ ॥ गावश्चिद्घा समन्यवः सजात्येन मरुतः सबन्धवः। रिहते ककुभो मिथः ॥ ६ ॥ त्वं न इन्द्राभर ओजो नृम्णꣳ शतक्रतो विचर्षणे। आवीरं पृतनासहं ॥ ७ ॥ अधा हीन्द्र गिर्वणः उप त्वा काम ईमहे ससृग्महे, उदेव ग्मन्त उदभिः ॥ ८ ॥ सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रीते मधौ मदिरे विवक्ष-

णे । अभि त्वामिन्द्र नोनुमः ॥ ९ ॥ वयमु त्वामपूर्व्य स्थूरं न कच्चिद्भरन्तोऽवस्यवः । वज्रिन् चित्रꣳ हवामहे ॥ १० ॥ ॥ ६ ॥

इन्द्रो देवता १-८, विश्वे देवा देवता ९, अग्नि देवता १० ।
पंक्ति छन्दः । गोतम १-८ त्रित ९
अवत्सारः १०.

स्वादोरित्था विषूवतो मधोः पिबन्ति गौर्यः । या इन्द्रेण सयावरी वृष्णा मदन्ति शोभथा वस्वीरनु स्वराज्यं ॥ १ ॥ इत्था हि सोम इन्मदो ब्रह्म चकार वर्धनम् । शविष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निःशशा अहिमर्चन्ननु स्वराज्यम् ॥ २ ॥ इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः । तमिन्महत्स्वाजिषूतिमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् ॥ ३ ॥ इन्द्र तुभ्यमिदद्रिवोऽनुत्तं वज्रिन्वीर्यम् । यद्ध त्यं मायिनं मृगं तव त्यन्मायया वधीरर्चन्ननु स्वराज्यम् ॥ ४ ॥ प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नियꣳसते । इन्द्र नृम्णꣳ हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपोऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ॥ ५ ॥ यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धनम् । युङ्क्ष्वा मदच्युता हरी कꣳ हनः कं वसौ दधो स्माꣳ इन्द्र वसौ दधः ॥ ६ ॥ अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत । अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजान्विन्द्र ते हरी ॥ ७ ॥ उपो षु शृणुही गिरो मघवन्मातथा इव । कदा नः सूनृतावतः कर इदर्थयास इद्योजान्विन्द्र ते हरी ॥ ८ ॥ चन्द्रमा अप्स्वन्तरा सुपर्णो धावते दिवि । न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ ९ ॥ प्रति प्रियतमꣳ रथं वृषणं वसुवाहनम् । स्तोता वामश्विना वृषिः स्तोमेभिर्भूषति प्रति माध्वी मम श्रुतꣳ हवम् ॥ १० ॥ ॥ ७ ॥

इन्द्रो देवता ५,६,८, अग्निर्देवता १,२,७, उषो देवता ३, सोमो देवता ४,
विश्वे देवा ८ । पंक्तिछन्दः १-७, बृहतीछन्दः ८ । बन्धुश्रुतः १,७,
विमदः २,४, सव्यश्रवाः ३, गोतमः ५,६, अंसोमु-
खामदेव्यः ८,

आ ते अग्न इधीमहि द्युमन्तं देवाजरं। यद्ध स्या ते पनीयसी समिद्दीदयति द्यवीषꣳ स्तोतृभ्य आभर ॥ १ ॥ आग्निं न स्ववृक्तिभिर्होतारं त्वा वृणीमहे। शीरं पावकशोचिषं वि वो मदे यज्ञेषु स्तीर्णबर्हिषं विवक्षसे ॥ २ ॥ महे नो अद्य बोधयोषो राये दिवित्मती। यथाचिन्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते ॥ ३ ॥ भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम्। अथा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणा गावो न यवसे विवक्षसे ॥ ४ ॥ क्रत्वा महाꣳ अनुष्वधं भीम आ वावृते शवः। श्रिय ऋष्व उपाकयोर्नि शिप्री हरिवां दधे हस्तयोर्वज्रमायसं ॥ ५ ॥ स घा तं वृषणꣳ रथमधितिष्ठाति गोविदम्। यः पात्रꣳ हारियोजनम् पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजान्विन्द्र ते हरी ॥ ६ ॥ अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः। अस्तमर्वन्त आशवो अस्तं नित्यासो वाजिन इषꣳ स्तोतृभ्य आभर ॥ ७ ॥ न तमꣳहो न दुरितं देवासो अष्ट मर्त्यम्। सजोषसो यमर्यमा मित्रो नयति वरुणो अतिद्विषः ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥

पवमानो देवता १-६,१०, मरुतो देवता ७, अग्निर्देवता ८, पाक्षि-
देवता ९। द्विपदार्पङ्क्ति छन्दः १,२,४,५,७,१०, पदपंक्तिश्छन्दः ८,९,
अनुष्टुप्छन्दः ३,६। ऋषय त्रसदस्यु १-६, वसिष्ठः ७,
वामदेवः ८, पुरउष्णिक् ९, शेष्म-
रयोर्धिष्ण्याः १०,

परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय पूष्णे भगाय ॥ १ ॥ पर्यू षु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः। द्विषस्तरध्या ऋणया न ईरसे ॥ २ ॥ पवस्व सोम महाꣳ समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम ॥ ३ ॥ पवस्व सोम महे दक्षायाश्वो न निक्तो वाजी धनाय ॥ ४ ॥ इन्दुः पविष्ट चारुर्मदायापामुपस्थे कविर्भगाय ॥ ५ ॥ अनु हि त्वा सुतꣳ सोम मदामसि महे समर्यराज्ये। वाजाꣳ अभि पवमान प्रगाहसे ॥ ६ ॥ क ईं व्यक्ता नरः सनीडा रुद्रस्य मर्या अथा स्वश्वाः ॥ ७ ॥ अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रꣳ हृदिस्पृशम्।

ऋधगामा त ओहैः ॥ ८ ॥ आविर्मर्य्या आवाजं वाजिनो अग्मं देवस्य सवितुः सवम् । स्वर्ग्ग ए अर्वन्तो जयत ॥ ९ ॥ पवस्व सोम द्युम्नी सुधारोमहाए अवीनामनुपूर्व्यः ॥ १० ॥ ॥ ८ ॥

इन्द्रो देवता १-५,८-१०, विश्वे देवादेवता ६, उषो देवता ७।
पंक्तिश्छन्दः । वसदस्युः १, सम्पातः ०, *

विश्वतोदावन्विश्वतो न आभर यं त्वा शविष्ठमीमहे ॥ १ ॥ एष ब्रह्मा य ऋत्विय इन्द्रो नाम श्रुतो गृणे ॥ २ ॥ ब्रह्माण इन्द्रं महयंतो अर्कैरवर्धयन्नहये हन्तवा उ ॥ ३ ॥ अनवस्ते रथमश्वाय तक्षुस्त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ॥ ४ ॥ शं पदं मघए रयीषिणे न काममव्रतो हिनोति न स्पृशद्रयिम् ॥ ५ ॥ सदा गावः शुचयो विश्वधायसः सदादेवा अरेपसः ॥ ६ ॥ आयाहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनिं यदूधभिः ॥ ७ ॥ उप प्रक्षे मधुमति क्षियन्तः पुष्येम रयिं धीमहे त इन्द्र ॥ ८ ॥ अर्चन्त्यर्कं मरुतः स्वर्का आस्तोभति श्रुतो युवा स इन्द्रः ॥ ९ ॥ प्रव इन्द्राय वृत्रहन्तमाय विप्राय गाथं गायत यं जुजोषते ॥ १० ॥ ॥ १० ॥

इन्द्रोदेवता १,४,६,८,१०, अग्निर्देवता २,३, उषोदेवता ५, विश्वे देवा देवता ७,९ । पंक्ति छन्दः ५,८, एकपदागायत्रिच्छन्दः १० ।
बभ्रुः २, सम्वर्तः ५, भौवन आप्त्यः ६, काश्यपएसुषः ७, भरद्वाजः ८, आत्रेयः ९, वसिष्ठः १०,

अचेत्यग्निश्चिकितिर्हव्यवाड् सुमद्रथः ॥ १ ॥ अग्ने त्वन्नो अन्तम उत त्राता शिवो भुवो वरूथ्यः ॥ २ ॥ भगो न चित्रो अग्निर्महोनां दधाति रत्नम् ॥ ३ ॥ विश्वस्य प्रस्तोभ पुरो वा सन्यदि वेह नूनं ॥ ४ ॥ उषा अप स्वसुष्टमः संवर्त्तयति वर्तनिए सुजातता ॥ ५ ॥ इमा नु कं भवना सीषधेमेंद्रश्च विश्वे च

* अन्ये पुस्तकेषु नोपलभ्यन्ते

देवा: ॥ ६ ॥ विस्रुतयो यथापथा इन्द्र त्वद्यन्तु रातय: ॥ ७ ॥ अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमा: सुवीरा: ॥ ८ ॥ ऊर्जा मित्रो वरुण:पिन्वतेडा: पीवरीमिषं कृणुही न इन्द्र ॥ ९ ॥ इन्द्रो विश्वस्य राजति ॥ १० ॥ ॥ ११ ॥

इन्द्रो देवता १,३,४,१०, सूर्यो देवता २, विश्वेदेवा देवता ५,
मरुतो देवता ६, पवमानो देवता ७, सविता देवता ८,
अग्निर्देवता ९। अष्टिश्छन्द: १,३,५,७,९, जगती
छन्द: २, अतिजगती छन्द: ४,६, अतिशक्वरी
छन्द: ८,१०, गृत्समद: १,१०, गौराङ्गिरस: २,
परुच्छेप: ३,५,९, रेभा ४, एवयामरुत ६,
अनानत: पारुच्छेपि: ७,
नकुल: ८,

त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरं तुविशुष्मस्तृम्पत्सोममपिबद्विष्णुना सुतं यथा-वशं। स ईं ममाद महि कर्म कर्तवे महामुरुꣳ सैनꣳ सश्चद्देवो देवꣳ सत्य इन्दु:सत्यमिन्द्रम् ॥ १ ॥ अयꣳसहस्रमानवो दृश: कवीनांमतिर्ज्योतिर्विधर्म। ब्रध्न:समीचीरुषस:समैरयदरेपस: सचेतस:स्वसरे मन्युमन्तश्चिता गो: ॥ २ ॥ एन्द्र याह्युप न:परावतो नायमच्छा विदथानीव सत्पतिरस्ता राजेव सत्पति:। हवामहे त्वा प्रयस्वन्त:सुतेष्वा पुत्रासो न पितरं वाजसातये मꣳहिष्ठं वाज-सातये ॥ ३ ॥ तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रꣳ सत्रा दधानमप्रतिष्कुतꣳ श्रवाꣳसि भूरि। मꣳहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्त राये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री ॥ ४ ॥ अस्तु श्रौषट् पुरो अग्निं धिया दध आ नु त्यच्छर्धो दिव्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे। यद्ध क्राणा विवस्वते नाभा सन्दाय नव्यसे। अध प्र नूनमुपयन्ति धीतयो देवाꣳ अच्छा न धीतय: ॥ ५ ॥ प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत्। प्र शर्धाय प्र यज्यवे सुखादये तवसे

मन्दद्दिष्टये धुनिवृताय शवसे ॥ ६ ॥ अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वाद्वे
षाꣳसि तरति सयुग्वभिः सूरो न सयुग्वभिः। धारापृष्ठस्य रोचते पुनानो
अरुषो हरिः। विश्वा यद्रूपा परियास्यृक्वभिः सप्तास्येभिर्ऋक्वभिः ॥ ७ ॥
अभि त्यं देवꣳ सवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसवꣳ रत्नधामभिप्रियं
मतिम्। ऊर्द्धा यस्यामतिर्भा अदिद्युतत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुः
कृपास्वः ॥ ८ ॥ अग्निꣳ होतारं मन्ये दास्वन्तं वसोःसूनुꣳ सहसो जातवेद-
सम् विप्रन्न जातवेदसम्। य ऊर्द्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा। घृतस्य
विभ्राष्टिमनुशुक्रशोचिष आजुह्वानस्य सर्पिषः ॥ ८ ॥ तव त्यन्नर्यं नृतोप इन्द्र
प्रथमं पूर्व्यं दिवि प्रवाच्यं कृतम्। यो देवस्य शवसा प्रारिणा असुरिणन्नपः।
भुवो विश्वमभ्यदेवमोजसा विदेदूर्जꣳ शतक्रतुर्विदेदिषम् ॥ १० ॥ ॥ १२ ॥

॥ समाप्तश्चतुर्थोऽध्यायः ॥

॥ समाप्तं ऐन्द्रं पर्व ऐन्द्रकाण्डं वा ॥

॥ इति द्वितीयं पर्व ॥

॥ अथ पञ्चमाध्यायः ॥

पवमानो देवता । गायत्री छन्दः । अमहीयुः १,४. मधुच्छन्दः २,
भृगुर्वारुणिः ३. पितः ५. काश्यपः ६. जमदग्निः ७.
दृढच्युतः आगस्त्यः ८. काश्यपोऽसितः ९,१०.

उच्चा ते जातमन्धसो दिवि सद्भूम्याददे । उग्रꣳ शर्म महि श्रवः ॥ १ ॥ स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोमधारया । इन्द्राय पातवे सुतः ॥ २ ॥ वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा दधान ओजसा ॥ ३ ॥ यस्ते मदो वरेण्यस्तेना पवस्वान्धसा । देवावीरघशꣳसहा ॥ ४ ॥ तिस्रो वाच उदीरते गावो मिमन्ति धेनवः । हरिरेति कनिक्रदत् ॥ ५ ॥ इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः । अर्कस्य योनिमासदम् ॥ ६ ॥ असाव्यꣳशुर्मदायाप्सु दक्षो गिरिष्ठाः । श्येनो न योनिमासदत् ॥ ७ ॥ पवस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुद्भ्यो वायवे मदः ॥ ८ ॥ परि स्वानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमो अक्षरत् । मदेषु सर्वधा असि ॥ ९ ॥ परि प्रिया दिवः कविर्वयाꣳसि नप्त्योर्हितः । स्वानैर्याति कविक्रतुः ॥ १० ॥ ॥ १ ॥

पवमानो देवता । गायत्री छन्दः । कविर्भार्गवो १, श्यावाश्वः २,
पितः ३. अमहीयुः ४,८. भृगुः ५. काश्यपः ६. निध्रुविः
काश्यपः ७. काश्यपो
ऽसितः ९,१०.

प्र सोमासो मदच्युतः श्रवसे नो मघोनाम् । सुता विदथे अक्रमुः ॥ १ ॥ प्र सोमासो विपश्चितोऽपो नयन्त ऊर्मयः । वनानि महिषा इव ॥ २ ॥ पवस्वेन्दो वृषासुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अपद्विषो जहि ॥ ३ ॥ वृषा-

असि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वर्दृशम् ॥ ४ ॥ इन्दुः पवि-
ष्टचेतनः प्रियः कवीनां मतिः । सृजदश्वꣳ रथीरिव ॥ ५ ॥ असृक्षत प्र वाजि-
नो गव्या सोमासो अश्वया । शुक्रासो वीरयाशवः ॥ ६ ॥ पवस्व देव आयुष-
गिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमारोह धर्मणा ॥ ७ ॥ पवमानो अजीजनद्दिव-
श्चित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् ॥ ८ ॥ परि स्वानास इन्दवो मदाय
बर्हणा गिरा । मधो अर्षन्ति धारया ॥ ९ ॥ परिप्रासिष्यदत्कविः सिन्धोरूर्मा-
वधिश्रितः । कारुं बिभ्रत्पुरुस्पृहम् ॥ १० ॥ ॥ २ ॥

पवमानो देवता । गायत्री छन्दः । अमहीयुः १,८,९, बृहन्मतिः आङ्गिरसः २, काश्यपोऽसितः ३, प्रभूवसुः ४, मेध्यातिथिः ५, निध्रुविः काश्यपः ६,७, उचथ्यः १०.

उपोषु जातमप्तुरं गोभिर्भङ्गं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः ॥ १ ॥
पुनानो अक्रमीदभि विश्वा मृधो विचर्षणिः । शुम्भन्ति विप्रं धीतिभिः ॥ ॥ २ ॥ आवि
शन्कलशꣳ सुतो विश्वा अर्षन्नभि श्रियः । इन्दुरिन्द्राय धीयते ॥ ३ ॥ असर्जि रथ्यो
यथा पवित्रे चम्वोः सुतः । कार्ष्मन्वाजी न्यक्रमीत् ॥ ४ ॥ प्र यद्गावो न भूर्णयस्त्वे
षा अयासो अक्रमुः । घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम् ॥ ५ ॥ अपघ्नन्पवसे मृधः क्रतुवित्सोम
मत्सरः । नुदस्वादेवयुं जनम् ॥ ६ ॥ अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः ।
हिन्वानो मानुषीरपः ॥ ७ ॥ स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे । वव्रिवाꣳसं
महीरपः ॥ ८ ॥ अया वीती परि स्रव यस्त इन्दो मदेष्वा । अवाहन्नवतीर्नव
॥ ९ ॥ परि द्युक्षꣳ सनद्रयिं भरद्वाजं नो अन्धसा । स्वानो अर्ष पवित्र आ.
॥ १० ॥ ॥ ३ ॥

पवमानो देवता । गायत्री छन्दः । मेध्यातिथिः १, भृगुः २,७, उचथ्यः ३, अवत्सारः ४, निध्रुविः काश्यपः ५,६, काश्यपः मारीचः ८,९, असितः १०, कविः ११, जमदग्निः १२, अयास्यः आङ्गिरसः १३, अमहीयुः १४.

अचिक्रदद्वृषा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः । सꣳसूर्येण दिद्युते ॥ १ ॥ आ
तेदक्षम्मयोभुवंवह्निमद्यावृणीमहे । पान्तमापुरुस्पृहम् ॥ २ ॥ अध्वर्यो अद्रिभिः
सुतꣳ सोमं पवित्र आनय । पुनाहीन्द्राय पातवे ॥ ३ ॥ तरत्स मन्दी धावति
धारा सुतस्यान्धसः । तरत्स मन्दी धावति ॥ ४ ॥ आपवस्वसहस्रिणꣳ रयिꣳ सोम
सुवीर्यम् । अस्मेश्रवाꣳसि धारय ॥ ५ ॥ अनुप्रत्नास आयवः पदन्नवीयो अक्रमुः ।
रुचे जनन्त सूर्यम् ॥ ६ ॥ अर्षासोम द्युमत्तमोऽभिद्रोणानि रोरुवत् । सीदन्यो
नौ वनेष्वा ॥ ७ ॥ वृषा सोमद्युमाꣳ असि वृषा देव वृषव्रतः । वृषा धर्माणि
दध्रिषे ॥ ८ ॥ इषे पवस्व धारया मृज्यमानो मनीषिभिः । इन्दो रुचाभिगा
इहि ॥ ९ ॥ मन्द्रया सोमधारया वृषा पवस्व देवयुः । अव्या वारेभिरस्मयुः
॥ १० ॥ अया सोमसुकृत्यया महान्त्सन्नभ्यवर्धथाः । मन्दान इद्वृषायसे
॥ ११ ॥ अयं विचर्षणिर्हितः पवमानः स चेतति । हिन्वान आप्यं बृहत्
॥ १२ ॥ प्र न इन्दो महे तु न ऊर्मिं न बिभ्रदर्षसि । अभिदेवाꣳ अयास्यः
॥ १३ ॥ अपघ्नन्पवते मृधोऽपसोमो अराव्णः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम्
॥ १४ ॥ ॥ ४ ॥

पवमानो देवता । बृहती छन्दः । भरद्वाजः कश्यपो गोतमो
ऋषिर्विश्वामित्रो जमदग्निर्वसिष्ठः १-१२.

पुनानः सोम धारयापो वसानो अर्षसि । आ रत्नधा योनिमृतस्य सीद-
स्युत्सो देवो हिरण्ययः ॥ १ ॥ परीतो षिञ्चता सुतꣳ सोमो य उत्तमꣳ
हविः । दधन्वाꣳ यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः ॥ २ ॥ आ सोम
स्वानो अद्रिभिस्तिरो वाराण्यव्यया । जनो न पुरि चम्वोर्विशद्धरिः सदो वनेषु
दध्रिषे ॥ ३ ॥ प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा । अꣳशोः पयसा
मदिरो न जागृविरच्छाकोशं मधुश्चुतम् ॥ ४ ॥ सोम उष्वाणः सोतृभिरधिष्णु-
भिरवीनाम् । अश्वयेव हरितायाति धारया मन्द्रयायाति धारया ॥ ५ ॥ तवा

इए सोम रारणसख्य इन्दो दिवेदिवे । पुरूणि बभ्रो निचरन्ति मामवपरिधीए
रतिताए इहि ॥ ६ ॥ मृज्यमानः सुहस्त्या समुद्रे वाचमिन्वसि । रयिं
पिशङ्गं बहुलं पुरुस्पृहं पवमानाभ्यर्षसि ॥ ७ ॥ अभि सोमास आयवः पवन्ते
मद्यं मदम् । समुद्रस्याधिविष्टपि मनीषिणो मत्सरासो मदच्युतः ॥ ८ ॥
पुनानः सोमजागृविरव्या वारैः परि प्रियः । त्वं विप्रो अभवोऽङ्गिरस्तम मध्वा
यज्ञं मिमिक्ष णः ॥ ९ ॥ इन्द्राय पवते मदः सोमो मरुत्वते सुतः । सहस्र-
धारो अत्यव्यमर्षति तमी मृजन्त्यायवः ॥ १० ॥ पवस्व वाजसातमोऽभिवि-
श्वानि वार्या । त्वए समुद्रः प्रथमे विधर्मं देवेभ्यः सोम मत्सरः ॥ ११ ॥ पव-
मान ऋतं बृहत् पवित्रमतिधारया । मरुत्वन्तो मत्सरा इन्द्रिया हया मेधामभि-
प्रियाएसिच ॥ १२ ॥ ॥ ५ ॥

पवमानो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः । उशना काव्यः १,८, वृषगणो
वासिष्ठः २, पराशरः शाक्त्यः ३,७, वसिष्ठः मैत्रा-
वरुणः ४,६, प्रतर्दनः दैवोदासिः ५, १०,
प्रस्कण्वः काण्वः ९

प्र तु द्रव परिकोशन्निषीद नृभिः पुनानो अभिवाजमर्ष । अश्वं न
त्वा वाजिनं मर्जयन्तोऽच्छा बर्हिरशनाभिर्नयन्ति ॥ १ ॥ प्रकाव्यमुशनेव
ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति । महिव्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा
वराहो अभ्येति रेभन् पू० । ६ ४ २॥ तिस्रो वाच ईरयति प्रवह्निरृतस्य
धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् । गावो यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः सोमं यन्ति मतयो
वावशानाः ॥ ३ ॥ अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्त रसम् ।
सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सद्म पशुमन्ति होता ॥ ४ ॥ सोमः पवते
जनिता मतीनां जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः । जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य
जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः ॥ ५ ॥ अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधामाङ्गोषि-

गमवावशं त वाणीः। वनावसानो वरुणो न सिन्धुर्वि रत्नधा दयते वार्याणि
॥ ६ ॥ अक्रान्त्समुद्रः प्रथमे विधर्मन् जनयन् प्रजा भुवनस्य गोपाः । वृषा
पवित्रे अधिसानो अव्ये बृहत्सोमो वावृधे स्वानो अद्रिः ॥ ७ ॥ कनिक्रन्ति
हरिरासृज्यमानः सीदन्वनस्य जठरे पुनानः । नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजं गामतो
मतिं जनयत स्वधाभिः ॥ ८ ॥ एष स्य ते मधुमाँ इन्द्र सोमो वृषा वृष्णः
परि पवित्रे अक्षाः । सहस्रदाः शतदा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिरावाज्यस्थात्
॥ ९ ॥ पवस्व सोम मधुमाँ ऋतावापो वसानो अधिसानो अव्ये । अव
द्रोणानि घृतवन्ति रोह मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः ॥ १० ॥ ॥ ६ ॥

पवमानो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः । प्रतर्दनः १, पराशरः शाक्त्यः २,१०, इन्द्र
प्रमतिर्वासिष्ठः ३, वसिष्ठः मैत्रावरुणः ४, वृषगणो वासिष्ठः ५,
नोधा गौतमः ६, कण्वो घौरः ७, मन्यु र्वासिष्ठः ८, कुत्स आङ्गि-
रसः ९, कश्यपः मारीचः ११, प्रस्कण्वः काण्वः १२,

प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नेति हर्षते अस्य सेना । भद्रान्
कृण्वन्निन्द्रहवान्त्सखिभ्य आ सोमो वस्त्रा रभसानि दत्ते ॥ १ ॥ प्र ते धारा
मधुमतीरसृग्रन्वारं यत्पूतो अत्येष्यव्यं । पवमान पवसे धाम गोनां जनयन्त्
सूर्यमपिन्वो अर्कैः ॥ २ ॥ प्र गायताभ्यर्चाम देवान्त्सोमं हिनोत महते
धनाय । स्वादुः पवतामति वारमव्यमा सीदतु कलशं देव इन्दुः ॥ ३ ॥ प्र हि-
न्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिषन्नयासीत् । इन्द्रं गच्छन्नायुधा
संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोरादधानः ॥ ४ ॥ तक्षद्यदी मनसो वेनतो
वाग् ज्येष्ठस्य धर्मं द्युक्षोरनीके । आदीमायन्वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे
गाव इन्दुम् ॥ ५ ॥ साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः ।
हरिः पर्यद्रवज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी ॥ ६ ॥ अधि यदस्मि-
न्वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः सूरे न विशः । अपो वृणानः पवते कवीयान्व्र-
जं न पशुवर्धनाय मन्म ॥ ७ ॥ इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह

इन्द्रमदाय । हन्ति रक्षो बाधते पर्यरातिं वरिवस्कृण्वन्वृजनस्य राजा ॥ ८ ॥ अया पवा पवस्वैना वसूनि मांश्चत्व इन्दो सरसि प्रधन्व । ब्रध्नश्चिद्यस्य वातो न जूतिं पुरुमेधाश्चित्तकवे नरं धात् ॥ ९ ॥ महत्तत्सोमो महिषश्चकारापां यद्गर्भोऽवृणीत देवान् । अदधादिन्द्रे पवमान ओजो जनयत्सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ॥ १० ॥ असर्जि वक्वा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमा मनीषा । दशस्वसारो अधि सानो अव्ये मृजन्ति वह्निꣳ सदनेष्वच्छ ॥ ११ ॥ अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ । नमस्यन्तीरुपचयन्ति सञ्चाचविशन्त्युशतीरुशन्तम् ॥ १२ ॥ ॥ ७ ॥

पवमानो देवता । अनुष्टुप् छन्दः १-६,८,९, बृहती छन्दः ७।
आम्हीयुः श्यावाश्विः १, ययातिर्नाहुषः २,३, मनुः सांवरणः ४,
अम्बरीष ऋजिश्वानौ ५,८, ऋभसूनुकाश्यपौ ६,७,
प्रजापतिर्वाच्यः ९,

पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्नवे । अप श्वानꣳ श्नथिष्टन सखायो दीर्घजिह्व्यम् ॥ १ ॥ अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति । पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद्रोदसी उभे ॥ २ ॥ सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः । पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः ॥ ३ ॥ सोमाः पवन्त इन्दवोऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः । मित्राः स्वाना अरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः ॥ ४ ॥ अभी नो वाजसातमꣳ रयिमर्ष शतस्पृहं । इन्दो सहस्रभर्णसं तुविद्युम्नं विभासहं ॥ ५ ॥ अभी नवन्ते अद्रुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यं । वत्सं न पूर्व आयुनि जातꣳ रिहन्ति मातरः ॥ ६ ॥ आ हर्यताय धृष्णवे धनुष्टन्वन्ति पौꣳस्यं । शुक्रा वियन्त्यसुराय निर्णिजे विपामग्रे महीयुवः ॥ ७ ॥ परित्यꣳ हर्यतꣳ हरिं बभ्रुं पुनन्ति वारेण । यो देवान्विश्वाꣳ इत्परि मदेन सह गच्छति ॥ ८ ॥ प्र सुन्वानायान्धसो मर्तो न वष्ट तद्वचः । अप श्वानमराधसꣳ हतामखन्न भृगवः ॥ ९ ॥ ॥ ८ ॥

पवमानो देवता । जगती छन्दः । ऋषिर्भार्गवः १-३,५, ऋषिगणः ४
ऋषिगणः ६, रेणुर्वैश्वामित्रः ७, वेनो भार्गवः ८, भरद्वाजो वसुः ९,
वत्सः १०, अत्रिर्भौमः ११, पवित्रः
आङ्गिरसः १२ ॥

अभि प्रियाणि पवते चनो हितो नामानि यह्वो अधि येषु वर्द्धते । आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं विष्वञ्चमरुहद्विचक्षणः ॥ १ ॥ अचोदसो नो धन्वन्त्विन्दवः प्र स्वानासो बृहद्देवेषु हरयः । वि चिदश्नाना इषयो अरातयोऽर्यो नः सन्तु सनिषन्तु नो धियः ॥ २ ॥ एष प्र कोशे मधुमाꣳ अचिक्रददिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टमः । अभ्यृ३तस्य सुदुघा घृतश्चुतो वाश्रा अर्षन्ति पयसा च धेनवः ॥ ३ ॥ प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतꣳ सखा सख्युर्न प्र मिनाति सङ्गिरम् । मर्य इव युवतिभिः समर्षति सोमः कलशे शतयाम्ना पथा ॥ ४ ॥ धर्त्ता दिवः पवते कृत्व्यो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः । हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभिर्वृथा पाजाꣳसि कृणुषे नदीष्वा ॥ ५ ॥ वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नां प्रतरीतोषसां दिवः । प्राणा सिन्धूनां कलशाꣳ अचिक्रददिन्द्रस्य हार्द्याविशन्मनीषिभिः ॥ ६ ॥ त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रिरे सत्यामाशिरं परमे व्योमनि । चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारूणि चक्रे यदृतैरवर्द्धत ॥ ७ ॥ इन्द्राय सोम सुषुतः परि स्रवापामीवा भवतु रक्षसा सह । मा ते रसस्य मत्सत द्वयाविनो द्रविणस्वन्त इह सन्त्विन्दवः ॥ ८ ॥ असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दस्मो अभि गा अचिक्रदत् । पुनानो वारमत्येष्यव्ययꣳ श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदत् ॥ ९ ॥ प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दवोऽसिष्यदन्त गाव आ न धेनवः । बर्हिषदो वचनावन्त ऊधभिः परिस्रुतमुस्रिया निर्णिजं धिरे ॥ १० ॥ अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते क्रतुꣳ रिहन्ति मध्वाभ्यञ्जते । सिन्धोरुऽच्छ्वासे पतयन्तमुक्षणꣳ हिरण्यपावाः पशुमप्सु

गृभ्णते ॥ ११ ॥ पवित्रं ते विततम् ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।
अतप्ततनूर्न तदामो अश्नुते शृतास इद्वहन्तः सन्तदाशत ॥ १२ ॥ ॥ ८ ॥

इन्द्रो देवता । उष्णिक् छन्दः । अग्निश्चाक्षुषः १,७,११. चक्षुर्मानवः २,
पर्वत नारदौ ३,४,८,१०. त्रित आप्त्यः ५. अमहीयुराङ्गिरसः ६.
द्वितो आप्त्यः ८,१२.

इन्द्रमच्छसुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टे जातास इन्दवः स्वर्विदः ॥१
प्र धन्वा सोम जागृविरिन्द्रायेन्दो परिस्रव । द्युमन्तँ शुष्ममाभर स्वर्विदम् ॥ २
सखाय आनिषीदत पुनानाय प्रगायत । शिशुन्न यज्ञैः परिभूषत श्रिये ॥ ३ ॥
तं वः सखायो मदाय पुनानमभिगायत । शिशुन्न हव्यैः स्वदयन्त गूर्त्तिभिः ॥ ४
प्राणा शिशुर्महीनाँ हिन्वन्नृतस्य दीधितिं । विश्वा परिप्रिया भुवदध द्विता
॥ ५ ॥ पवस्व देववीतय इन्दो धाराभिरोजसा । आ कलशं मधुमान्त्सोम नः
सदः ॥ ६ ॥ सोमः पुनान ऊर्मिणाव्यं वारं विधावति । अग्रे वाचः पवमानः
कनिक्रदत् ॥ ७ ॥ प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उच्यते । भृतिन्न भरा मति-
भिर्जुजोषते ॥ ८ ॥ गोमन्न इन्दो अश्ववत्सुतः सुदक्ष धन्विव । शुचिं च वर्ण-
मधि गोषु धारय ॥ ९ ॥ अस्मभ्यं त्वा वसुविदमभि वाणीरनूषत । गोभिष्टे
वर्णमभिवासयामसि ॥ १० ॥ पवते हर्यतो हरिरतिह्वराँसि रँह्या । अभ्यर्ष
स्तोतृभ्यो वीरवद्यशः ॥ ११ ॥ परि कोशं मधुश्चुतँ सोमः पुनानो अर्षति ।
अभिवाणीरृषीणाँ सप्तानूषत ॥ १२ ॥ ॥ १० ॥

इन्द्रो देवता । ककुप् छन्दः १—४,६,८. यवमध्या गायत्री छन्दः ५.
प्रगाथः छन्दः ७। गौरिवीतिः शाक्त्यः १. ऊर्ध्वसद्मा आङ्गिरसः २.
ऋजिश्वा भारद्वाजः ३,८. कृतयशा आङ्गिरसः ४. ऋणञ्चयः
आङ्गिरसः ५. शक्तिर्वासिष्ठः ६. उरुराङ्गिरसः ७.

पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महि द्युक्षतमो मदः

॥ १ ॥ अभि द्युम्नं बृहद्यश इषस्पते दिदीहि देव देवयुम्। वि कोशं मध्यमं
युव ॥ २ ॥ आसोता परि षिंचताश्वं न स्तोममप्तुरꣳ रजस्तुरम्। वनप्रक्षमुदप्रुतम्
॥ ३ ॥ एतमु त्यं मदच्युतꣳ सहस्रधारं वृषभं दिवोदुहम्। विश्वा वसूनि
बिभ्रतम् ॥ ४ ॥ स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इळानाम्। सोमो यः
सुक्षितीनां ॥ ५ ॥ त्वꣳ ह्यङ्ग दैव्यं पवमान जनिमानि द्युमत्तमः। अमृत-
त्वाय घोषयन् ॥ ६ ॥ एष स्य धारया सुतो ऽव्या वारेभिः पवते मदिन्तमः। क्रीळ-
न्नूर्मिरपामिव ॥ ७ ॥ य उस्रिया अपि या अन्तरश्मनि निर्गा अकृन्तदोजसा।
अभि व्रजं तत्निषे गव्यमश्व्यं वर्मीव धृष्णवा रुज ॥ ८ ॥

॥ सौम्यं पवमानं वा पर्व काण्डं वा समाप्तम् ॥

॥ इति तृतीयं पर्व ॥

॥ इति पञ्चमोऽध्यायः ॥

अथ षष्ठाध्यायः *

इन्द्रो देवता १—३, वरुणो देवता ४, पवमानो देवता ५,८, विश्वे देवा-
देवता ६, अत्रो देवता ९। बृहती छन्दः १, त्रिष्टुप् छन्दः २,९,
गायत्री छन्दः ३,७,८ चतुष्पाद छन्दः ४,५, एकपाद छन्दः ६।
भरद्वाजः १, वसिष्ठः २, वामदेवः ३,६, शुनः
शेपः ४, गृत्समदः ५, अमहीयुः ७,८,
आत्मा ९,

इन्द्र ज्येष्ठं न आभर ओजिष्ठम् पुपुरि श्रवः। यद्दिधृक्षेम वज्रहस्त रोदसी उभे
सुशिप्र पप्राः॥ १ ॥ इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधिक्षमा विश्वरूपं यदस्य।
ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदद्राध उपस्तुतश्चिदर्वाक्॥ २ ॥ यस्येदमा रजो-
युजस्तुजे जने वनꣳ स्वः। इन्द्रस्य रन्त्यम् बृहत् ॥ ३ ॥ उदुत्तमं वरुण पाशम-
स्मदवाधमं विमध्यमꣳ श्रथाय। अथादित्य व्रते वयन्तवानागसो अदितयेस्याम॥
॥ ४ ॥ त्वया वयम्पवमानेन सोम भरे कृतं विचिनुयाम शश्वत्। तन्नो मित्रो
वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ ५ ॥ इमं वृषणङ्
कृणुतैकमिन्माम् ॥ ६ ॥ स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः। वरिवोवि-
त्परिस्रवः ॥ ७ ॥ एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम्। सिषासन्तो
वनामहे ॥ ८ ॥ अहमस्मि प्रथमजा ऋतस्य पूर्वन्देवेभ्यो अमृतस्य नाम।
यो मा ददाति स इदेव मावदहमन्नमन्नमदन्तमद्मि ॥ ९ ॥

इन्द्रो देवता १,३,४,७, पवमानो देवता २, विश्वे देवा देवता ५, वायुर्दे-
वता ६। गायत्री छन्दः १,३,४,६, जगती छन्दः २, त्रिष्टुप् छन्दः ५,

* केषुचित्पुस्तकेषुनैव पूर्वार्चिकसमाप्तिः ॥

अनुष्टुप् छन्दः ७। शुनःशेपः १, पविपः २, मधुच्छन्दा
वैश्वामित्रः ३,४, प्रथः ५, गृत्समदः ६,
नृमेध पुरुमेधौ ७,

त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च। परुष्णीषु रुशत्पयः॥ १॥ अरूरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा मिमेति भुवनेषु वाजयुः। मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भमादधुः॥ २॥ इन्द्र इद्धर्योः सचा सम्मिश्ल आ वचोयुजा। इन्द्रो वज्री हिरण्ययः॥ ३॥ इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च उग्र उग्राभिरूतिभिः॥ ४॥ प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामानुष्टुभस्य हविषो हविर्यत्। धातुर्द्युतानात्सवितुश्च विष्णो रथन्तरमाजभारा वसिष्ठः॥ ५॥ नियुत्वान्वायवागह्ययᳪं शुक्रो अयामि ते। गन्तासि सुन्वतो गृहम्॥ ६॥ यज्जायथा अपूर्व्य मघवन् वृत्रहत्याय तत् पृथिवीमप्रथयस्तदस्तभ्ना उतो दिवम्॥ ७॥

प्रजापतिर्देवता १, पवमानो देवता २,३, अग्निर्देवता ४—६,१३,
रात्रिर्देवता ७, वैश्वानरो देवता ८, विश्वे देवा देवता ९,
लिङ्गोक्तो देवता १०, इन्द्रो देवता ११, सर्वात्मा
देवता १२। अनुष्टुप्छन्दः १,७, त्रिष्टुप् छन्दः
२,३,५,६,८,११—१३, गायत्री छन्दः ४,
जगती छन्दः ८, महापङ्क्तिश् छन्दः १०।
वामदेवः १,५,७,१०, गौतमः २,३,
मधुच्छन्दा ४, गृत्समदः ६, भरद्वाजो
बार्हस्पत्यः ८,९, हिरण्यस्तूपः ११,
विश्वामित्रः १२,१३,

मयि वर्चो अथो यशो यो यज्ञस्य यत्पयः। परमेष्ठी प्रजापतिर्दिवि द्यामिव दृᳪं हतु॥ १॥ सन्ते पयाᳪंसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः। आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवाᳪंस्युत्तमानि धिष्व॥ २॥ त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः। त्वमाततनोरुर्वाश्न्तरिक्ष-

स्वर्ज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥ ३ ॥ अग्निमीडे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् होतारꣳ रत्नधातमम् ॥ ४ ॥ ते मन्वत प्रथमं नाम गोनां त्रिः सप्त परमं नाम जानन् । ता जानतीरभ्यनूषत क्षा आविर्भुवन्नरुणीर्यशसा गावः ॥ ५ ॥ समन्या यन्त्युपयन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यस्पृणन्ति । तमू शुचिꣳ शुचयो दीदिवाꣳसमपां नपातमुपयन्त्यापः ॥ ६ ॥ आप्रागाद्भद्रा युवतिरह्नः केतून्त्समीर्त्सति । अभूद्भद्रा निवेशनी विश्वस्य जगतो रात्री ॥ ७ ॥ प्रक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू महः प्र णो वचो विदथा जातवेदसे । वैश्वानराय मतिर्नव्यसे शुचिः सोम इव पवते चारुरग्नये ॥ ८ ॥ विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञमुभे रोदसी अपां नपाच्च मन्म । मा वो वचाꣳसि परिचक्ष्याणि वोचꣳ सुम्नेष्विद्वो अन्तमा मदेम ॥ ९ ॥ यशो मा द्यावापृथिवी यशो मेन्द्रबृहस्पती । यशो भगस्य विन्दतु यशो मा प्रतिमुच्यताम् । यशस्व्याꣳस्याः सꣳसदोऽहं प्रवदिता स्याम् ॥ १० ॥ इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री । अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्रवक्षणा अभिनत् पर्वतानाम् ॥ ११ ॥ अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् । त्रिधातुरर्को रजसो विमानोऽजस्रं ज्योतिर्हविरस्मि सर्वम् ॥ १२ ॥ पात्यग्निर्विपो अग्रं पदं वेः पाति यह्वश्चरणꣳ सूर्यस्य । पाति नाभा सप्तशीर्षाणमग्निः पाति देवानामुपमादमृष्वः ॥ १३ ॥

अग्निर्देवता १, ऋतुदेवता २, पुरुषोदेवता ३-६, राष्ट्रादेवता ७, द्यावापृथिवी देवते ८, इन्द्रोदेवता ९,११, धाम्नादेवता १०, सौर्देवता १२ । पंक्तिश्छन्दः १,२, अनुष्टुप्छन्दः ३-७,९,१०, त्रिष्टुप् छन्दः ८,११,१२ । वामदेवः १,२,८-१२ नारायणः ३-७,

भ्राजन्त्यग्ने समिधान दीदिवो जिह्वा चरत्यन्तरासनि । स त्वं नो अग्ने पयसा वसुविद्रयिं वर्चो दृशे दाः ॥ १ ॥ वसन्त इन्नु रन्त्यो ग्रीष्म इन्नु रन्त्यः ।

वर्षाण्यनुशरदो हेमन्तः शिशिर इन्वु रन्त्यः ॥ २ ॥ सहस्रशीर्षाः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात्। स भूमिꣳ सर्वतो वृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत् पुरुषः पादोऽस्येहाभवत्पुनः। तथा विष्वङ्व्यक्रामदशनानशने अभि ॥ ४ ॥ पुरुष एवेदꣳ सर्वं यद्भूतं यच्च भाव्यम्। पादोऽस्य सर्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतन्दिवि ॥ ५ ॥ तावानस्य महिमाततो ज्यायाꣳश्चपूरुषः। उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ ६ ॥ ततोविराडजायत विराजो अधि पूरुषः। स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ ७ ॥ मन्ये वान्द्यावापृथिवी सुभोजसौ ये अप्रथेथाममितमभियोजनम्। द्यावापृथिवी भवतꣳ स्योने ते नो मुञ्चतमꣳहसः ॥ ८ ॥ हरी त इन्द्र श्मश्रूण्युतो ते हरितौ हरी। तन्त्वा स्तुवन्ति कवयः पुरुषासो वनर्गवः ॥ ९ ॥ यद्वर्चो हिरण्यस्य यद्वा वर्चो गवामुत। सत्यस्य ब्रह्मणो वर्चस्तेन मा सꣳसृजामसि ॥ १० ॥ सहस्तन्न इन्द्र दद्ध्योज ईशे ह्यस्य महतो विरप्शिन्। क्रतुं न नृम्णꣳ स्थविरं च वाजं वृत्रेषु शत्रून्त्सहना कृधी नः ॥ ११ ॥ सहर्षभाःसहवत्साउदेत विश्वा रूपाणि बिभ्रतीर्द्व्यूध्नीः। उरुःपृथुरयंवो अस्तुलोक इमा आपः सुप्रपाणा इह स्त ॥ १२ ॥

अग्निः पवमानो देवता १, सूर्यो देवता २—१४। जगती छन्दः १,
त्रिष्टुप् छन्दः २, गायत्री छन्दः ३,४—१४। वैखानसः १,
विभ्राट् सौर्यः पुत्रः २, कुत्सः ३, सार्पराज्ञी ४—६,
प्रस्कण्वः काण्वः ७—१४.

अग्न आयूꣳषि पवस आसुवोर्जमिषञ्च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥ १ ॥ विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यम्मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतम्। वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पिपर्ति बहुधा विराजति ॥ २ ॥ चित्रन्देवानामुदगादनीकञ्चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः। आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षꣳ सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥ ३ ॥ आयङ्गौः पृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्पुरः। पितरञ्च प्रयन्त्स्वः ॥ ४ ॥ अन्त-

अरति रोचना अस्य प्राणादपानती । व्यख्यन्महिषो दिवम् ॥ ५ ॥ त्रिꣳशद्धाम विरा-
जति वाक्पतङ्गाय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥ ६ ॥ अप त्ये तायवो यथा नक्ष-
त्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे ॥ ७ ॥ अदृश्रन्नस्य केतवो वि रश्मयो जनाꣳ
अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ॥ ८ ॥ तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्व
माभासि रोचनम् ॥ ९ ॥ प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्ङुदेषि मानुषान् । प्रत्यङ्
विश्वꣳ स्वर्दृशे ॥ १० ॥ येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनाꣳ अनु । त्वं वरुण
पश्यसि ॥ ११ ॥ उद्द्यामेषि रजः पृथ्वहा मिमानो अक्तुभिः । पश्यञ्जन्मानि सूर्य
॥ १२ ॥ अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरो रथस्य नप्त्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥ १३
सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ॥ १४ ॥

॥ समाप्तम् आरण्यम् पर्व आरण्यकाण्डं वा ॥

॥ इति चतुर्थम्पर्व ॥

॥ सामवेद संहितायां छन्द आर्चिकः समाप्तः ॥

महानाम्न्यार्चिकः

विदा मघवन् विदा गातुमनुशꣳसिषो दिशः* । शिक्षा शचीनाम्पते पूर्वीणाम्पु-
रूवसो ॥ १ ॥ आभिष्ट्वमभिष्टिभिः† स्वा३ऽर्नाꣳशुः । प्रचेतन प्रचेतये‡न्द्र द्युम्नाय न
इषे ॥ २ ॥ एवा हि शक्रो¶ राये वाजाय वज्रिवः । शविष्ठ वज्रिन्नृञ्जसे मꣳहिष्ठ वज्रि-
न्नृञ्जस§ आयाहि पिब मत्स्व ‖ ॥ ३ ॥

विदा राये सुवीर्यम्भवो वाजानाम्पतिर्वशाꣳ अनु । मꣳहिष्ठ वज्रिन्नृञ्जसे
यः शविष्ठः शूराणाम् ॥ ४ ॥ यो मꣳहिष्ठो मघोनामꣳशुर्न शोचिः । चिकित्वो
अभि नो नयेन्द्रो विदे तमुस्तुहि ॥ ५ ॥ ईशे हि शक्रस्तमूतये हवामहे जेतारमपरा-
जितम् । स नः स्वर्षदति द्विषः क्रतुश्छन्द ऋतम् बृहत् ॥ ६ ॥ -ı-

इन्द्रन्धनस्य सातये हवामहे जेतारमपराजितम् । स नः स्वर्षदति द्विषः स
नः स्वर्षदति द्विषः ॥ ७ ॥ पूर्वस्य यत्ते अद्रिवोऽꣳशुर्मदाय । सुम्न आधेहि नो
वसो पूर्त्तिः शविष्ठ शस्यते ॥ वशी हि शक्रो नूनन्तन्नव्यꣳसन्यसे ॥ ८ ॥ प्रभोजनस्य
वृत्रहन्त्समर्येषु ब्रवावहै । शूरो यो गोषु गच्छति सखा सुशेवो अद्वयुः ॥ ९ ॥ ‡‡

एवाह्यो३ऽ३ऽ३वएवा ह्यग्ने एवाहीन्द्र । एवाहिपूषन्नेवाहिदेवाः ॥ १० ॥

* द्विपदा
† " शिक्षा " इत्यत आरभ्य तत्पर्यंतं शाक्करभागमाह
‡ एतत्पर्यंतमुपसर्गभागमाह
¶ उभयभागमाह
§ शाक्करम् पुनः
‖ पुनरुपसर्गमाह
-ı- अस्मिन् तृचेऽपि पूर्ववत् छंदोभागविनियोगः ॥
‡‡ छंदोभाग विनयोगः

उत्तरार्चिकः

सोमोदेवता १—३,८-१०,१५-१९, अग्निर्देवता ४,२०,२१, मित्रावरुणौ-देवते ५, इन्द्रोदेवता ६,११,१३,१४,२२,२३, इन्द्राग्नी देवते ७, सर्वदेवा-देवता १२। गायत्रीछन्दः १-८,१२,१५,२१, बृहतीछन्दः ९,११,१३,१४,२०, त्रिष्टुप्छन्दः १०, ककुप्छन्दः १६,२२,२३, उष्णिक्छन्दः १७, अनुष्टुप्छन्दः १८, जगती छन्दः १९। असितः काश्यपो देवलोवा ऋषिः १, कश्यपोमारीचः २, वैखानसा आङ्गिरसः ३, भरद्वाजः ४, विश्वामित्रोजमदग्निर्वा ५, इरिमिठः ६, विश्वामित्रो गाथिनः ७, अमहीयुः आङ्गिरसः ८-१०, वासिष्ठः ११, वामदेवः १२, नोधाः काक्षीवतः १३, कलिः प्रगाथः १४, पुष्प-सो ऽग्निः १५, संचितः १६, अफः १७, श्यावाश्वः १८, आन्धीगवः १९, अग्निर्वैश्वानरः २०, साकमश्वः २१, सौभरिः २२, नृमेधः २३.

उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे। अभि देवाँ इयक्षते॥ अभि ते
मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्रयुः। देवं देवाय देवयुः॥ स नः पवस्व शं गवे शं
जनाय शमर्वते। शं राजन्नोषधीभ्यः॥ १ ॥ दविद्युतत्या रुचा परिष्टोभन्त्या
कृपा। सोमः शुक्रा गवाशिरः॥ हिन्वानो हेतृभिर्हित आ वाजं वाज्यक्रमीत्।
सीदंतो वनुषो यथा॥ ऋधक्सोम स्वस्तये संजग्मानो दिवा कवे। पवस्व सूर्यो दृशे
॥ २ ॥ पवमानस्य ते कवे वाजिन्त्सर्गा असृक्षत। अर्वंतो न श्रवस्यवः॥ अच्छा कोशं
मधुश्चुतमसृग्रं वारे अव्यये। अवावशन्त धीतयः॥ अच्छा समुद्रमिंदवोऽस्तं गावो
न धेनवः। अग्मन्नृतस्य योनिमा॥ ३ ॥ अग्न आयाहि वीतये गृणानो हव्य
दातये। नि होता सत्सि बर्हिषि॥ तं त्वा समिद्भिरंगिरो घृतेन वर्धयामसि। बृह-
च्छोचायविष्ठ्य॥ स नः पृथु श्रवाय्यमच्छा देव विवाससि। बृहदग्ने सुवीर्यं॥ ४ ॥

आनो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतं । मध्वा रजाꣳसि सुक्रतू॥ उरुशꣳसा नमोवृधा
मह्ना दक्षस्य राजथः । द्राघिष्ठाभिः शुचिव्रता॥ गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य
सीदतं । पातꣳ सोममृतावृधा ॥ ५ ॥ आयाहि सुषुमाहित इन्द्र सोमं पिबा
इमम् । एदं बर्हिः सदो मम॥ आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्रकेशिना । उप
ब्रह्माणि नः शृणु॥ ब्रह्माणस्त्वा युजा वयꣳ सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवा-
महे ॥ ६ ॥ इन्द्राग्नी आगतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यं । अस्य पातं धियेषिता॥
इन्द्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः । अया पातमिमꣳ सुतं॥ इन्द्रमग्निं
कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे। ता सोमस्येह तृम्पतां ॥ ७ ॥ उच्चा ते जातमन्धसो
दिवि सद्भूम्याददे। उग्रꣳ शर्म महि श्रवः॥ स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः।
वरिवो वित्परिस्रव॥ एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणां। सिषासन्तो वनामहे
॥ ८ ॥ पुनानः सोम धारयापो वसानो अर्षसि। आ रत्नधा योनिमृतस्य सीदस्यु-
त्सो देवो हिरण्ययः॥ दुहान ऊधर्दिव्यं मधुप्रियं प्रत्नꣳ सधस्थमासदत् । आपृच्छ्यं
धरुणं वाज्यर्षसि नृभिर्धौतो विचक्षणः ॥ ९ ॥ प्र तु द्रव परि कोशं निषीद नृभिः
पुनानो अभि वाजमर्ष। अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तोऽच्छा बर्हिरशनाभिर्नयन्ति॥
स्वायुधः पवते देव इन्दुरशस्तिहा वृजना रक्षमाणः । पिता देवानां जनिता सु-
दक्षो विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्याः॥ ऋषिर्विप्रः पुरएता जनानामृभुर्धीर
उशना काव्येन। स चिद्विवेद निहितं यदासामपीच्यं३ गुह्यं नाम गोनाम् ॥१०॥
अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः। ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र
तस्थुषः॥ न त्वावाꣳ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते। अश्वायन्तो
मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥ ११ ॥ कया नश्चित्र आभुवदूती
सदा वृधः सखा। कया शचिष्ठया वृता॥ कस्त्वा सत्यो मदानां मꣳहिष्ठो मत्सदन्धसः।
दृढा चिदारुजे वसु॥ अभीषु णः सखीनामविता जरितॄणाम्। शतम्भवास्यूतये॥१२
तं वोदस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः। अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवा-
महे॥ द्युक्षꣳ सुदानुं तविषीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसं। क्षुमन्तं वाजꣳ शतिनꣳ

सहस्रिणं शतग्विनं शवसा ईमहे ॥ १३ ॥ तरोभिर्वो विदद्वसुमिन्द्रꣳ सबाध ऊतये
बृहद्गायन्तः सुतसोमे अध्वरे हुवे भरं न कारिणम् ॥ न यं दुध्रा वरन्ते न स्थिरा मुरो
मदेषु शिप्रमन्धसः ॥ य आदृत्या शशमानाय सुन्वते दाता जरित्र उक्थ्यं ॥ १४ ॥
स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया । इन्द्राय पातवे सुतः ॥ रक्षोहा विश्वचर्ष-
णिरभियोनिमयोहते । द्रोणे सधस्थमासदत् ॥ वरिवो धातमो भुवो मꣳहिष्ठो
वृत्रहन्तमः । पर्षि राधो मघोनाम् ॥ १५ ॥ पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय सोम क्रतु-
वित्तमो मदः । महि द्युक्षतमो मदः ॥ यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायतेऽस्य पीता
स्वर्विदः । स सुप्रकेतो अभ्यक्रमीदिषोऽच्छा वाजं नैतशः ॥ १६ ॥ इन्द्रमच्छ सुता इमे
वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टे जातास इन्दवः स्वर्विदः ॥ अयं भराय सानसिरिन्द्राय पवते
सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे ॥ अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृभ्णाति सानसिं ।
वज्रं च वृषणं भरत्समप्सुजित् ॥ १७ ॥ पुरो जिती वो अन्धसः सुताय मादयि-
त्नवे । अप श्वानꣳ श्नथिष्टन सखायो दीर्घजिह्व्यम् ॥ यो धारया पावकया परि-
प्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्व्यः ॥ तं दुरोषमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया ।
यज्ञाय सन्त्वद्रयः ॥ १८ ॥ अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि
यह्वो अधि येषु वर्धते । आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं विष्वञ्चमरुहद्विचक्षणः ॥
ऋतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः । दधाति पुत्रः
पित्रोरपीच्याꣳ नाम तृतीयमधि रोचनं दिवः ॥ अव द्युतानः कलशाꣳ अचिक्रद-
न्नृभिर्येमाणः कोश आ हिरण्यये । अभी ऋतस्य दोहना अनूषताधि त्रिपृष्ठ उषसो
विराजसि ॥ १९ ॥ यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे । प्र प्र वयममृतं
जातवेदसं प्रियं मित्रं न शꣳसिषं ॥ ऊर्जो नपातꣳ स हि नायमस्मयुर्दाशेम
हव्यदातये । भुवद्वाजेष्ववितो भुवद्वृध उत त्राता तनूनाम् ॥ २० ॥ एह्यू षु
ब्रवाणि तेऽग्न इत्थेतरा गिरः । एभिर्वर्धास इन्दुभिः ॥ यत्र क्व च ते मनो दक्षं दधस
उत्तरं । तत्र योनिं कृणवसे ॥ न हि ते पूर्तमक्षिपद्भुवन्नेमानां पते ॥ अथा दुवो वन
वसे ॥ २१ ॥ वयमु त्वामपूर्व्य स्थूरं न कच्चिद्भरन्तोऽवस्यवः । वज्रिञ्चित्रꣳ हवा-

महे॥ उपत्वा कर्मन्नूतये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धृषत्। त्वामिद्ध्यवितारं ववृमहे सखाय इन्द्र सानसिम् ॥ २२ ॥ अधा हींद्र गिर्वणः उप त्वा काम ईमहे ससृग्महे। उदेव ग्मन्त उदभिः ॥ वार्णत्वा यव्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि। वावृध्वांसं चिदद्रिवो दिवेदिवे ॥ युंजंति हरी इषिरस्य गाथयोरौ रथ उरुयुगे वचोयुजा। इन्द्र वाहा स्वर्विदा ॥ २३ ॥

॥ इति प्रथमाध्यायः ॥

अथ द्वितीयाध्यायः

इन्द्रोदेवता १-१२, अग्निर्देवता १२,१ ...ोदेवता १४, अग्निनोदेवते १५, सोमोदेवता १७—२२। गायत्रीछन्दः —११, १६—१९ २१, २२ प्रथमस्य ॥ उष्णिक्छन्दः १२,२२ द्वितीयस्य । बृहतीछन्दः १३—१५,२०, अनुष्टुप्छन्दः २२, तृतीयस्य ॥ * श्रुतकक्षः १४, वसिष्ठः १४,१५, मेधातिथिप्रियमेधौ ३, इरिम्बिठः ५, कुसीदः काण्वः ६, त्रिशोकः ७, काण्वः ...यमेधः ८, विश्वामित्रः ९, मधुच्छन्दा १०, शुनःशेपः ११, नारदः १२, वामदेवः १३, अवत्सारः १६, असितः काश्यपो देवलो वा १७,१८, श्यावाश्वः १९,२१, अवत्सारा-दयः सप्तर्षयः २०, श्यावाश्वो २२ द्वितीयस्य, प्रजापतिः २२ तृतीयस्य ॥

पांतमा वो अन्धस इन्द्रमभिप्रगायत । विश्वासाहꣳ शतक्रतुं मꣳहिष्ठं चर्षणीनाम् ॥ पुरुहूतं पुरुष्टुतं गाथान्याऽ३ꣳ सनश्रुतं । इन्द्र इति ब्रवीत न ॥ इन्द्र इन्नो महोनां दाता वाजानां नृतुः । महाꣳ अभिज्ञ्वायमत् ॥ १ ॥ प्र व इन्द्राय मादनꣳ हर्यश्वाय गायत । सखायः सोमपाव्ने ॥ शꣳ सेदुक्थꣳ सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चकृमा सत्यराधसे ॥ त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वꣳ हिरण्ययुर्वसो ॥ २ ॥ वयमु त्वा तदिदर्था इन्द्र त्वायंतः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते ॥ न घेमन्यदापपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमैश्चिकेत ॥ इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्नाय स्पृहयंति । यंति प्रमादमतन्द्राः ॥ ३ ॥ इन्द्राय मद्वने सुतं परिष्टोभन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः ॥ यस्मिन्विश्वा अधिश्रियो रणन्ति सप्तसꣳसदः । इन्द्रꣳ सुते हवामहे ॥ त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमत्नत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः ॥ ४ ॥ अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिब ॥ शाचि-

* मुख्य मंत्राधिकारादपिलिखनं कृतम् ॥

गो आधिपूजनायꣳ रणायते सुतः । आखंडल प्रहूयसे ॥ यस्ते शृङ्गवृषो णपात्प्रण
पात्कुण्डपाय्यः । न्यस्मिं दध्र आ मनः ॥ ५ ॥ आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभꣳ
संगृभाय । महाहस्ती दक्षिणेन ॥ विद्मा हि त्वा तुविकूर्मिं तुविदेष्णं तुवीमघं ।
तुविमात्रमवोभिः । न हि त्वा शूर देवा न मर्तासो दित्सन्तं । भीमं न गां वारयन्ते
॥ ६ ॥ अभि त्वा वृषभा सुते सुतꣳ सृजामि पीतये । तृम्पा व्यश्नुही मदं ॥ मा त्वा
मूरा अविष्यवो मोपहस्वान आदभन् । माकीं ब्रह्मद्विषं वनः ॥ इह त्वा गोपरी-
णसं महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिब ॥ ७ ॥ इदं वसो सुतमन्धः
पिबा सुपूर्णमुदरं । अनाभयिन् ररिमा ते ॥ नृभिर्धौतः सुतो अश्नैरव्या वारैः परिपूतः ।
अश्वो न निक्तो नदीषु ॥ तं ते यवं यथा गोभिः स्वादुमकर्म श्रीणन्तः । इन्द्र त्वास्मि-
न्त्सधमादे ॥ ८ ॥ इदꣳ ह्यन्वोजसा सुतꣳ राधानां पते । पिबा त्वा३स्य गिर्वणः ॥
यस्ते अनु स्वधामसत्सुते नियच्छ तन्वं । स त्वा ममत्तु सोम्य ॥ प्र ते अश्नोतु कुक्ष्योः
प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । प्र बाहू शूर राधसा ॥ ९ ॥ आ त्वेता निषीदतेन्द्रमभि प्र-
गायत । सखाय स्तोमवाहसः । पुरूतमं पुरूणामीशानं वार्याणां । इन्द्रꣳ सोमे सचा
सुते ॥ स घा नो योग आभुवत्स राये स पुरन्ध्या । गमद्वाजेभिरा स नः ॥ १० ॥ योगे
योगे तवस्तरं वाजे वाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ॥ अनु प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्र
तिं नरं । यं ते पूर्वं पिता हुवे ॥ आ घा गमद्यदि श्रवत्सहस्रिणीभिरूतिभिः । वाजे-
भिरुप नो हवम् ॥ ११ ॥ इन्द्र सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीष उक्थ्यं । विदे वृधस्य
दक्षस्य महाꣳ हि षः ॥ स प्रथमे व्योमनि देवानाꣳ सदने वृधः । सुपारः सुश्रवस्त-
मः समप्सुजित् ॥ तमु हुवे वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवा नः सुम्ने
अन्तमः सखा वृधे ॥ १२ ॥ एना वो अग्निं नमसोर्जो नपातमाहुवे । प्रियं
चेतिष्ठमरतिꣳ स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ॥ स योजते अरुषा विश्वभोजसा स
दुद्रवत्स्वाहुतः । सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवꣳ राधो जनानां ॥ १३ ॥ प्रत्यु
अदर्श्यायत्यू३च्छन्ती दुहिता दिवः । अपो महीवृणुते चक्षुषा तमो ज्योतिष्कृणो-
ति सूनरी ॥ उदुस्रियाः सृजते सूर्यः सचा उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् । तवेदुषो व्युषि

सूर्यस्य च संभक्षे ते गमेमहि ॥ १४ ॥ इमा उ वां दिविष्टय उस्रा हवंते अश्विना । अयं वामह्वेऽवसे शचीवसू विशंविशꣳ हि गच्छथः ॥ युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोदेथाꣳ सूनृतावते । अर्वाग्रथꣳ समनसा नियच्छतं पिबतꣳ सोम्यं मधु ॥ १५ ॥ अस्य प्रत्नामनु द्युतꣳ शुक्रं दुदुह्रे अह्रयः । पयः सहस्रसामृषिं ॥ अयꣳ सूर्य इवोपदृगयꣳ सराꣳसि धावति । सप्त प्रवत आदिवं ॥ अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवनोपरि । सोमो देवो न सूर्यः ॥ १६ ॥ एष प्रत्नेन जन्मना देवो देवेभ्यः सुतः । हरिः पवित्रे अर्षति ॥ एष प्रत्नेन मन्मना देवो देवेभ्यस्परि । कविर्विप्रेण वावृधे ॥ दुहानः प्रत्नमित्पयः पवित्रे परिषिच्यसे । क्रन्दं देवाꣳ अजीजनः ॥ १७ ॥ उपशिक्षापतस्थुषो भियसमा धेहि शत्रवे । पवमान विदा रयिं ॥ उपोषु जातमप्तुरं गोभिर्भङ्गं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः ॥ उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे । अभि देवाꣳ३ इयक्षते ॥ १८ ॥ प्र सोमासो विपश्चितोऽपो नयंत ऊर्मयः । वनानि महिषा इव ॥ अभि द्रोणानि बभ्रवः शुक्रा ऋतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन् ॥ सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमा अर्षन्तु विष्णवे ॥ १९ ॥ प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा । अꣳशोः पयसा मदिरो न जागृविरच्छा कोशं मधुश्चुतं ॥ आ हर्यतो अर्जुनो अत्के अव्यत प्रियः सूनुर्न मर्ज्यः । तमीꣳ हिन्वन्त्यपसो यथा रथं नदीष्वा गभस्त्योः ॥ २० ॥ प्र सोमासो मदच्युतः श्रवसे नो मघोनां । सुता विदथे अक्रमुः ॥ आदीꣳ हꣳसो यथा गणं विश्वस्यावीवशन्मतिं । अत्यो न गोभिरज्यते ॥ आदीं त्रितस्य योषणो हरिꣳ हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये ॥ २१ ॥ अया पवस्व देवयुरेभन् पवित्रं पर्येषि विश्वतः । मधोर्धारा असृक्षत ॥ पवते हर्यतो हरिः रतिह्वराꣳसि रꣳह्या । अभ्यर्ष स्तोतृभ्यो वीरवद्यशः ॥ प्र सुन्वानायान्धसो मर्त्तो न वष्टतद्वचः । अप श्वान मराधसꣳ हता मखन्न भृगवः ॥ २२ ॥

॥ इति द्वितीयाध्यायः ॥

अथ तृतीयाध्याय:

पवमान: सोमोदेवता १—५,१०,११,१५—१७, अग्निर्देवता ६, मित्रावरुणौ देवते ७, इन्द्रोदेवता ८,१२—१४,१८,१९, इन्द्राग्नीदेवते ९ । गायत्री छन्द: १—१०,१५,१८, त्रिष्टुप्छन्द: ११, प्रागाथंछन्द: १२—१४, अनुष्टुप् छन्द: १६,१९, जगती छन्द: १७ । जमदग्नि: १, अमहीयु: २,५,१५, काश्यप: ३, भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वा ४,१०, मेधातिथि: काण्व: ६,७, मधुच्छन्दावैश्वामित्र: ८, वसिष्ठ: ९, उपमन्युर्वासिष्ठ: ११, शंयुर्बार्हस्पत्य: १२, प्रस्कण्व: काण्व: १३, नृमेधा १४, नहुषोमानव: १६, सिकतानिवारीआवयो: द्वयो: पृश्नयोऽजाश्व- रमस्य १७, श्रुतकक्ष: सुकक्षोवा १८, जेतामाधुच्छन्दस: १९,

पवस्व वाचो अग्रिय: सोम चित्राभिरूतिभि: । अभि विश्वानि काव्या ॥ त्वꣳ
समुद्रिया अपो ग्रियो वाच ईरयन् । पवस्व विश्वचर्षणे ॥ तुभ्येमा भुवना कवे
महिम्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यं धावन्ति धेनव: ॥ १ ॥ पवस्वेन्दो वृषा सुत: कृधी
नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि ॥ यस्य ते सख्ये वयꣳ सासह्याम पृतन्यत: ।
तवेन्दो द्युम्न उत्तमे ॥ या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्वणे । रक्षा समस्य नो
निद: ॥ २ ॥ वृषा सोम द्युमाꣳ असि वृषा देव वृषव्रत: । वृषा धर्माणि
दधिषे ॥ वृष्णस्ते वृष्ण्यꣳ शवो वृषा वनं वृषा सुत: । स त्वं वृषन्वृषेदसि ॥ अश्वो
न चक्रदो वृषा संगा इन्दो समर्वत: । वि नो राये दुरो वृधि ॥ ३ ॥ वृषा ह्यसि
भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वर्दृशं ॥ यदद्भि: परिषिच्यसे मर्मृज्य-
मान आयुभि: । द्रोणे सधस्थमश्नुषे ॥ आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमान: स्वायुध । इहोष्वि-
न्दवागहि ॥ ४ ॥ पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्दत: । सखित्वमा वृणीमहे ॥ ये

ते पवित्रमूर्मयोऽभिक्षरन्ति धारया। तेभिर्नः सोम मृळय॥ स नः पुनान आ भर
रयिं वीरवतीमिषम्। ईशानः सोम विश्वतः॥ ५॥ अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं
विश्ववेदसम्। अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम्॥ अग्निमग्निꣳ हवीमभिः सदा हवन्त विश्पतिम्।
हव्यवाहं पुरुप्रियम्॥ अग्ने देवाꣳ इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे। असि होता न
ईड्यः॥ ६॥ मित्रं वयꣳ हवामहे वरुणꣳ सोमपीतये। या जाता पूतदक्षसा॥
ऋतेन यावृतावृधा ऋतस्य ज्योतिषस्पती। ता मित्रावरुणा हुवे॥ वरुणः
प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरूतिभिः। करतां नः सुराधसः॥ ७॥ इन्द्रमिद्गा-
थिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः। इन्द्रं वाणीरनूषत॥ इन्द्र इद्धर्योः सचा संमिश्ल आ
वचोयुजा। इन्द्रो वज्री हिरण्ययः॥ इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च। उग्र
उग्राभिरूतिभिः॥ इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्यꣳ रोहयद्दिवि। वि गोभिरद्रिमैरयत्
॥ ८॥ इन्द्रे अग्ना नमो बृहत्सुवृक्तिमेरयामहे। धिया धेना अवस्यवः॥ ता
हि शश्वन्त ईडत इत्था विप्रास ऊतये। सबाधो वाजसातये॥ ता वां गीर्भिर्वि-
पन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे। मेधसाता सनिष्यवः॥ ९॥ वृषा पवस्व धारया
मरुत्वते च मत्सरः। विश्वा दधान ओजसा॥ तं त्वा धर्तारमोण्योः३ पवमान
स्वर्दृशम्। हिन्वे वाजेषु वाजिनम्॥ अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया।
युजं वाजेषु चोदय॥ १०॥ वृषा शोणो अभिकनिक्रदद्गा नदयन्नेषि पृथिवी-
मुत द्याम्। इन्द्रस्येव वग्नुरा शृण्व आजौ प्रचोदयन्नर्षसि वाचमेमाम्॥ रसाय्यः
पयसा पिन्वमान ईरयन्नेषि मधुमन्तमꣳशुम्। पवमानः सन्तनिमेषि कृण्वन्निन्द्राय
सोम परिषिच्यमानः॥ एवा पवस्व मदिरो मदायोदग्राभस्य नमयन्वधस्नुम्।
परि वर्णं भरमाणो रुशन्तं गव्युर्नो अर्ष परि सोम सिक्तः॥ ११॥ त्वामिद्धि
हवामहे सातौ वाजस्य कारवः। त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः॥
स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया मह स्तवानो अद्रिवः। गामश्वꣳ रथ्यमिन्द्र संकिर
सत्रा वाजं न जिग्युषे॥ १२॥ अभि प्र वः सुराधसमिन्द्रमर्च यथा विदे।
यो जरितृभ्यो मघवा पुरूवसुः सहस्रेणेव शिक्षति॥ शतानीकेव प्र जिगाति

धृष्णुया हन्ति वृत्राणि दाशुषे। गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः ॥ १३ ॥ त्वामिदा ह्यो नरोऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्णयः। स इन्द्र स्तोमवाहस इह श्रुध्युप स्वसरमा गहि ॥ मत्स्वा सुशिप्रिन् हरिवस्तमीमहे त्वया भूषन्ति वेधसः। तव श्रवाꣳस्युपमान्युक्थ्य सुतेष्विन्द्र गिर्वणः ॥ १४ ॥ यस्ते मदो वरेण्यस्तेना पवस्वान्धसा। देवावीरघशꣳसहा ॥ जघ्निर्वृत्रममित्रियꣳ सस्निर्वाजं दिवेदिवे। गोषातिरश्वसा असि ॥ संमिश्लो अरुषो भव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः। सीदं छ्येनो न योनिमा ॥ १५ ॥ अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति। पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद्रोदसी उभे ॥ समु प्रिया अनूषत गावो मदाय घृष्वयः। सोमासः कृण्वते पथः पवमानास इन्दवः ॥ य ओजिष्ठस्तमा भर पवमान श्रवाय्यम्। यः पंच चर्षणीरभि रयिं येन वनामहे ॥ १६ ॥ वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नां प्रतरीतोषसां दिवः। प्राणा सिन्धूनां कलशाꣳ अचिक्रददिन्द्रस्य हार्दिमाविशन्मनीषिभिः ॥ मनीषिभिः पवते पूर्व्यः कविर्नृभिर्यतः परि कोशाꣳ असिष्यदत्। त्रितस्य नाम जनयन्मधु क्षरन्निन्द्रस्य वायुꣳ सख्याय वर्धयन् ॥ अयं पुनान उषसो अरोचयदयꣳ सिन्धुभ्यो अभवदु लोककृत्। अयं त्रिः सप्त दुदुहान आशिरꣳ सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः ॥ १७ ॥ एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर उत स्थिरः। एवा ते राध्यं मनः ॥ एवा रातिस्तुविमघ विश्वेभिर्धायि धातृभिः। अधा चिदिन्द्र नः सचा ॥ मो षु ब्रह्मेव तन्द्रयुर्भुवो वाजानां पते। मत्स्वा सुतस्य गोमतः ॥ १८ ॥ इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः। रथीतमꣳ रथीनां वाजानाꣳ सत्पतिं पतिम् ॥ सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते। त्वामभि प्र णोनुमो जेतारमपराजितम् ॥ पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यन्त्यूतयः। यदा वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मꣳहते मघं ॥ १८ ॥

॥ इति तृतीयाध्यायः ॥

अथ चतुर्थाध्यायः

पवमानः सोमो देवता १—४,९,१०,१४—१६, अग्निर्देवता ५,१७, मित्रावरुणौ देवते ६, मरुतः इन्द्रश्च देवता ७, इन्द्राग्नी देवते ८, इन्द्रो देवता ११—१३,१८,१९। गायत्री छन्दः १—८,१४, बृहती सतो बृहती द्विपदा क्रमेण ९, त्रिष्टुप्छन्दः १०, प्रगाथं छन्दः ११,१३, बृहती छन्दः १२, अनुष्टुप्छन्दः १५,१९, जगती छन्दः १६, ककुप् छन्दः सतो बृहती च क्रमेण १७,। उष्णिक् छन्दः १८, जमदग्निः १, भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वा २, कविर्भार्गवः ३, कश्यपः ४, मेधातिथिः काण्वः ५, मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ६, ७, भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ८, सप्तर्षयः ९, पराशरः १०, पुरुहन्मा ११, मेध्यातिथिः काण्वः १२, वसिष्ठः १३, त्रितः १४, ययातिर्नाहुषः १५, पवित्रः १६, सोभरिः काण्वः १७, गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ १८, तिरश्चीः १९,

एते असृग्रमिन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः। विश्वान्यभि सौभगा ॥ विघ्नन्तो दुरिता पुरु सुगा तोकाय वाजिनः। त्मना कृण्वन्तो अर्वतः ॥ कृण्वन्तो वरिवो गवेऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम्। इडामस्मभ्यꣳ संयतम् ॥ १ ॥ राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि। अन्तरिक्षेण यातवे ॥ आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर। सुष्वाणो देववीतये ॥ आ न इन्द्रो शतग्विनं गवां पोषꣳ स्वश्व्यम्। वहा भगत्तिमूतये ॥ २ ॥ तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतꣳ सधस्थेषु महो दिवः। चारुꣳ सुकृत्यये महे ॥ संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं महामहिव्रतं मदम्। शतं पुरो रुरुक्षणिम् ॥ अतस्त्वा रयिरभ्ययद्राजानꣳ सुक्रतो दिवः। सुपर्णो अव्यथी भरत् ॥ अधा हिन्वान इन्द्रियं ज्यायो महित्वमानशे। अभिष्टिकृद्विचर्षणिः ॥ विश्वस्मा इत् स्वर्दृशे सा-

धारणए रजस्तुरं । गोपामृतस्य विर्भरत् ॥ ३ ॥ इषे पवस्व धारया मृज्यमानो
मनीषिभिः । इन्दो रुचाभिगा इहि ॥ पुनानो वरिवस्कृध्यूर्जं जनाय गिर्वणः ।
हरे सृजान आशिरम् ॥ पुनानो देववीतय इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो
वाजिभिर्हितः ॥ ४ ॥ अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाड्
जुह्वास्यः ॥ यस्त्वामग्ने हविष्पतिर्दूतम् देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ॥
यो अग्निं देववीतये हविष्माए आविवासति । तस्मै पावक मृडय ॥ ५ ॥
मित्रए हुवे पूतदक्षम् वरुणं च रिशादसम् । धियं घृताचीए साधन्ता ॥ ऋतेन
मित्रावरुणावृतावृधावृतस्पृशा । क्रतुं बृहन्तमाशाथे ॥ कवी नो मित्रा-
वरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षम् दधाते अपसम् ॥ ६ ॥ इन्द्रेण सए हि
दृक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ॥ आदह स्वधामनु पुन-
र्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञियं ॥ वीळु चिदारुजत्नुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः
अविन्द उस्रिया अनु ॥ ७ ॥ ता हुवे ययोरिदम् पप्ने विश्वं पुराकृतम् ।
इन्द्राग्नी न मर्धतः ॥ उग्रा विघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात
ईदृशे ॥ हथो वृत्राण्यार्या हथो दासानि सत्पती । हथो विश्वा अपद्विषः ॥ ८ ॥
अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मदम् । समुद्रस्याधि विष्टपे मनीषिणो
मत्सरासो मदच्युत ॥ तरत्समुद्रम् पवमान ऊर्मिणा राजा देव ऋतं बृहत् ।
अर्षा मित्रस्य वरुणस्य धर्मणा प्रहिन्वान ऋतं बृहत् ॥ नृभिर्येमाणो हर्यतो
विचक्षणो राजा देवः समुद्र्यः ॥ ९ ॥ तिस्रो वाच ईरयति प्रवह्निर्ऋतस्य
धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् । गावो यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः सोमम् यन्ति मतयो
वावशानाः ॥ सोमम् गावो धेनवो वावशानाः सोमम् विप्रा मतिभिः पृच्छ-
मानाः । सोमः सुत ऋच्यते पूयमानः सोमे अर्कास्त्रिष्टुभः सन्नवन्ते ॥
एवा नः सोम परिषिच्यमान आपवस्व पूयमानः स्वस्ति । इन्द्रमाविश बृहता
मदेन वर्धया वाचं जनया पुरन्धिम् ॥ १० ॥ यद्द्याव इन्द्र ते शतए शतं भूमी-
रुत स्युः । न त्वा वज्रिन् सहस्रए सूर्या अनु न जातमष्टरोदसी ॥ आ पप्राय

महिना वृष्णया वृषन्विश्वा शविष्ठ शवसा । अस्माꣳ अव मघवन्गोमति व्रजे वज्रिं चित्राभिरूतिभिः ॥ ११ ॥ वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः । पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परिस्तोतार आसते ॥ स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः । कदा सुतं तृषाण ओक आगमइन्द्र स्वब्दीव वंसगः ॥ कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद्वाजं दर्षि सहस्रिणं । पिशङ्गरूपं मघवन्विचर्षणे मक्षू गोमन्तमीमहे ॥ १२ ॥ तरणिरित्सिषासति वाजं पुरन्ध्या युजा । आ व इन्द्रं पुरुहूतन्नमे गिरा नेमिं तष्टेव सुद्रुवम् ॥ न दुष्टुतिर्द्रविणोदेषु शस्यते न स्रेधन्तꣳ रयिर्नशत् । सुशक्तिरिन्मघवं तुभ्यम् मावते देष्णम् यत्पार्ये दिवि ॥ १३ ॥ तिस्रो वाच उदीरते गावो मिमन्ति धेनवः । हरिरेति कनिक्रदत् ॥ अभि ब्रह्मीरनूषत यह्वीरृतस्य मातरः । मर्जयन्तीर्दिवः शिशुम् ॥ रायः समुद्राꣳ श्चतुरोऽस्मभ्यꣳ सोम विश्वतः । आपवस्व सहस्रिणः ॥ १४ ॥ सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः । पवित्रवन्तो अक्षरं देवान् गच्छन्तु वो मदाः ॥ इन्दुरिन्द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् । वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान ओजसः ॥ सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीङ्खयः । सोमस्पती रयीणाꣳ सखेन्द्रस्य दिवेदिवे ॥ १५ ॥ पवित्रं ते विततम् ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः । अतप्ततनूर्न तदामो अश्नुते शृतास इद्वहन्तः सन्तदाशत ॥ तपोष्पवित्रं विततम् दिवस्पदेऽर्चन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् । अवन्त्यस्य पवितारमाशवो दिवः पृष्ठमधिरोहन्ति तेजसा ॥ अरूरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा मिमेति भुवनेषु वाजयुः । मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भमादधुः ॥ १६ ॥ प्र मꣳहिष्ठाय गायत ऋताव्ने बृहते शुक्रशोचिषे । उपस्तुतासो अग्नये ॥ आ वꣳसते मघवा वीरवद्यशः समिद्धो द्युम्न्याहुतः । कुविन्नो अस्य सुमतिर्भवीयस्यच्छा वाजेभिरागमत् ॥ १७ ॥ तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पृक्षु सासहिम् । उ लोककृत्नुमद्रिवो हरिश्रियम् ॥ येन ज्योतीꣳष्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्दानो अस्य बर्हिषो विराजसि ॥ तदद्या चित्त

उक्थिनो ऽनुष्टुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया दिवेदिवे ॥ १८ ॥ श्रुधी
हवं तिरश्चा इन्द्र यस्त्वा सपर्यति । सुवीर्यस्य गोमतो रायस्पूर्द्धि महाꣳ
असि ॥ यस्त इन्द्र नवीयसीं गिरं मन्द्रामजीजनत् । चिकित्विन्मनसं धियं
प्रत्नामृतस्य पिप्युषीम् ॥ तमुष्टवाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि वावृधुः । पुरूण्यस्य
पौꣳस्या सिषासन्तो वनामहे ॥ १८ ॥

॥ इति चतुर्थोऽध्यायः ॥

अथ पञ्चमाध्यायः

पवमानः सोमो देवता १—५, १०—१२, १६—१८, अग्निर्देवता ६,२०, मित्रावरुणौ देवते ७, इन्द्रो देवता ८, १३—१५,२१, इन्द्राग्नी देवते ९। जगतीछन्दः १,६, गायत्रीछन्दः २—५,७—१०,१२,१६,२०, बृहती सतोबृहती च छन्दः क्रमेण ११, विराट्छन्दः १३, अतिजगतीछन्दः १४, प्रागाथंछन्दः १५, ककुप् च सतोबृहती च छन्दः क्रमेण १७, उष्णिक् छन्दः १८, त्रिष्टुप्छन्दः १९, अनुष्टुप्छन्दः २१। आकृष्टा-माषाः १, अमहीयुः २, मेध्यातिथिः ३, बृहस्पतिः ४,१२, भृगुर्वारुणिर्जमदग्निः ५, सुतंभर आत्रेयः ६, गृत्समदः ७, गोतमो राहूगणः ८,२१, वसिष्ठः ९,१३, दृळ्हच्युत आगस्त्यः १०, ऋजिश्वाः ११, रेभः काश्यपः १४, पुरुहन्मा १५, असितः काश्यपो देवलो वा १६, शक्तिरुरुश्च क्रमेण १७, अग्निः १८, प्रतर्दनो दैवोदासिः १९, प्रयोगो भार्गव अग्निर्वा पावको बार्हस्पत्यः, अथवा गृहपतियविष्ठौ सहसः सुतौ तयोर्वान्यतरः २०,

प्र त आश्विनीः पवमान धेनवो दिव्या असृग्रन्पयसा धरीमणि। प्रान्तरिक्षात् स्थाविरीस्ते असृक्षत ये त्वा मृजन्त्यृषिषाण वेधसः॥ उभयतः पवमानस्य रश्मयो ध्रुवस्य सतः परियन्ति केतवः। यदी पवित्रे अधिमृज्यते हरिः सत्ता नि योनौ कलशेषु सीदति॥ विश्वा धामानि विश्वचक्ष ऋभ्वसः प्रभोष्टे सतः परियन्ति केतवः। व्यानशी पवसे सोम धर्मणा पतिर्विश्वस्य भुवनस्य राजसि॥ १॥ पवमानो अजीजनद्दिवश्चित्रं न तन्यतुम्। ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत्॥ पवमान रसस्तव मदो राजन्नदुच्छुनः। वि वारमव्यमर्षति॥

पवमानस्य ते रसो दक्षो विराजति द्युमान् । ज्योतिर्विश्वꣳ स्वर्दृशे ॥ २ ॥
प्रयद्गावो न भूर्णयस्त्वेषा अयासो अक्रमुः । घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम् ॥ सुवितस्य
वनामहेऽतिसेतुं दुराव्यम् । साह्याम दस्युमव्रतम् ॥ शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः
पवमानस्य शुष्मिणः । चरन्ति विद्युतो दिवि ॥ आपवस्व महीमिषं गोमदिन्दो
हिरण्यवत् । अश्ववत्सोम वीरवत् ॥ पवस्व विश्वचर्षण आ महीरोदसी पृण ।
उषाः सूर्यो न रश्मिभिः ॥ परि नः शर्मयन्त्या धारया सोम विश्वतः । सरा रसेव
विष्टपम् ॥ ३ ॥ आशुरर्ष बृहन्मते परि प्रियेण धाम्ना । यत्र देवा इति ब्रुवन् ॥
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं जनाय यातयन्निषः । वृष्टिं दिवः परिस्रव ॥ अयꣳ स
यो दिवस्परि रघुयामा पवित्र आ । सिन्धोरूर्मा व्यक्षरत् ॥ सुत एति पवित्र
आ त्विषिं दधान ओजसा । विचक्षाणो विरोचयन् ॥ आविवासन् परावतो अथो
अर्वावतः सुतः । इन्द्राय सिच्यते मधु ॥ समीचीना अनूषत हरिꣳ हिन्वन्त्यद्रि-
भिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये ॥ ४ ॥ हिन्वन्ति सूरमुस्रयः स्वसारो जामयस्पतिम् ।
महामिन्दुं महीयुवः ॥ पवमान रुचारुचा देवदेवेभ्यः सुतः । विश्वावसून्याविश ॥
आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम् ॥ ५ ॥ जनस्य
गोपा अजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे । घृतप्रतीको बृहता
दिविस्पृशा द्युमद्विभाति भरतेभ्यः शुचिः ॥ त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहाहित
मन्वविन्दञ्छिश्रियाणम् वने वने । स जायसे मथ्यमानः सहो महत्त्वामाहुः स-
हसस्पुत्रमङ्गिरः ॥ यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निं नरस्त्रिषधस्थे समिन्धते ।
इन्द्रेण देवैः सरथꣳ स बर्हिषि सीदन्नि होता यजथाय सुक्रतुः ॥ ६ ॥
अयं वां मित्रावरुणा सुतः सोम ऋतावृधा । ममेदिह श्रुतꣳ हवम् ॥ राजा-
नावनभिद्रुहा ध्रुवे सदस्युत्तमे । सहस्रस्थूण आशाते ॥ ता सम्राजा घृता-
सुती आदित्या दानुनस्पती । सचेते अनवह्वरम् ॥ ७ ॥ इन्द्रो दधीचो अस्थभि-
र्वृत्राण्यप्रतिष्कुतः । जघान नवतीर्नव ॥ इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितम् ।
तद्विदच्छर्यणावति ॥ अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीच्यम् । इत्था चन्द्रमसो

गृहे ॥ ८ ॥ इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्व्यस्तुतिः । अभ्राद्वृष्टिरिवाजनि ॥ शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी वनतं गिरः । ईशाना पिप्यतं धियः ॥ मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी माभिशस्तये । मा नो रीरधतं निदे ॥ ९ ॥ पवस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुद्भ्यो वायवे मदः ॥ सं देवैः शोभते वृषा कविर्योनावधि प्रियः । पवमानो अदाभ्यः ॥ पवमान धिया हितोऽ३ऽभियोनिं कनिक्रदत् । धर्मणा वायुमारुहः ॥ १० ॥ तवाहꣳ सोम रारण सख्य इन्दो दिवेदिवे । पुरूणि बभ्रो निचरन्ति मामव परिधीꣳरति ताꣳ इहि ॥ तवाहं नक्तमुत सोम ते दिवा दुहानो बभ्र ऊधनि । घृणा तपन्तमति सूर्यं परः शकुना इव पप्तिम ॥ ११ ॥ पुनानो अक्रमीदभि विश्वा मृधो विचर्षणिः । शुम्भन्ति विप्रं धीतिभिः ॥ आ योनिमरुणो रुहद्गमदिन्द्रो वृषा सुतम् । ध्रुवे सदसि सीदतु ॥ नू नो रयिं महामिन्दोऽस्मभ्यꣳ सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणं ॥ १२ ॥ पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्रिः । सोतुर्बाहुभ्याꣳ सुयतो नार्वा ॥ यस्ते मदो युज्यश्चारुरस्ति येन वृत्राणि हर्यश्व हꣳसि । स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु ॥ बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चति प्रशस्तिम् । इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व ॥ १३ ॥ विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरः सजूस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे । क्रत्वे वरे स्थेमन्यामुरीमुतोग्रमोजिष्ठं तरसं तरस्विनम् ॥ नेमिं नमन्ति चक्षसा मेषं विप्रा अभिस्वरे । सुदीतयो वो अद्रुहोऽपि कर्णे तरस्विनः समृक्वभिः ॥ समु रेभासो अस्वरन्निन्द्रꣳ सोमस्य पीतये । स्वर्पतिं यदीं वृधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः ॥ १४ ॥ यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरध्रिगुः । विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठं यो वृत्रहा गृणे ॥ इन्द्रं तꣳ शुम्भ पुरुहन्मन्नवसे यस्य द्विता विधर्तरि । हस्तेन वज्रः प्रतिधायि दर्शतो महां देवो न सूर्यः ॥ १५ ॥ परि प्रिया दिवः कविर्वयाꣳसि नप्त्योर्हितः । स्वानैर्याति कविक्रतुः ॥ स सूनुर्मातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् । महान्मही ऋता-

वृधा ॥ प्र प्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्रुहे । वीत्यर्ष पनिष्टये ॥ १६ ॥
त्वं ह्यङ्ग दैव्य पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतत्वाय घोषयन् ॥ येना
नवग्वा दध्यङ्ङपोर्णुते येन विप्रास आपिरे । देवानाꣳ सुम्ने अमृतस्य चारु-
णो येन श्रवाꣳस्याशत ॥ १७ ॥ सोमः पुनान ऊर्मिणाव्यं वारं वि धावति ।
अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रदत् ॥ धीभिर्मृजन्ति वाजिनं वने क्रीडन्तमत्यविं ।
अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन् ॥ असर्जि कलशाꣳ अभि मीढ्वान्त्सप्तिर्न वाज-
युः । पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत् ॥ १८ ॥ सोमः पवते जनिता मतीनां
जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः । जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनि
तोत विष्णोः ॥ ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणां ।
श्येनो गृध्राणाꣳ स्वधितिर्वनानाꣳ सोमः पवित्रमत्येति रेभन् ॥ प्रावीविपद्वा-
च ऊर्मिं न सिन्धुर्गिरः सोमः पवमानो मनीषाः । अन्तः पश्यन् वृजनेमावराण्या-
तिष्ठति वृषभो गोषु जानन् ॥ १९ ॥ अग्निं वो वृधन्तमध्वराणां पुरूतमम् ।
अच्छा नप्त्रे सहस्वते ॥ अयं यथा न आभुवत्त्वष्टा रूपेव तक्ष्या । अस्य क्रत्वा
यशस्वतः ॥ अयं विश्वा अभि श्रियोऽग्निर्देवेषु पत्यते । आ वाजैरुप नो गमत्
॥ २० ॥ इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् । शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरं धारा
ऋतस्य सादने ॥ नकिष्ट्वद्रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे । नकिष्ट्वानु मज्मना
नकिः स्वश्व आनशे ॥ इन्द्राय नूनमर्चतोक्थानि च ब्रवीतन । सुता अमत्सुरिन्द-
वो ज्येष्ठं नमस्यता सहः ॥ २१ ॥ इन्द्र जुषस्व प्र वहा याहि शूर हरिह । पिबा
सुतस्य मतिर्न मधोश्चकानश्चारुर्मदाय ॥ इन्द्र जठरं नव्यं न पृणस्व मधोर्दिवो न ।
अस्य सुतस्य स्वर्ण३पि त्वा मदाः सुवाचो अस्युः ॥ इन्द्रस्तुराषाण्मित्रो न जघान
वृत्रं यतिर्न । बिभेद वलं भृगुर्न ससाहे शत्रून्मदे सोमस्य ॥ २२ ॥

॥ इति पंचमाध्यायः ॥

अथ षष्ठाध्यायः

पवमानः सोमोदेवता १—६, ११—१३, १६—२०. अग्निर्देवता ७,२१. मित्रावरुणौदेवते ८. इन्द्रोदेवता ९,१४,१५,२२,२३. इन्द्राग्निदेवते १०। जगती छन्दः १,७. गायत्री छन्दः २—६,८—११,१३,१६. पंक्ति श्छन्दः १४,१५,२१. ककुप् छन्दः सतोबृहती च क्रमेण १७.उष्णिक् छन्दः १८,२२. अनुष्टुप्छन्दः १९,२३. त्रिष्टुप्छन्दः २०। अथ ऋषिगणः १. काश्यपः २. असितः काश्यपो देवलोवा ३,४,१३ अवत्सारः ५, जमदग्निः ६,१६. अरुणोवैत-हव्यः ७, उरुचक्रिरात्रेयः ८, कुरुसुतिः काण्वः ९. भरद्वाजो बार्हस्पत्यः १०. भृगुर्वारुणिर्जमद-ग्निर्वा ११. ससर्पयः १२. गोतमोराहूगणः १४, १५,२३. ऊर्ध्वसद्मा कृतयशाश्च क्रमेण १७. त्रितः १८. रेभसूनूकाश्यपौ१९. मन्युर्वा-सिष्ठः २०. वसुश्रुतआत्रेयः २१. नृमेधः २२.

गोवित्पवस्व वसुविद्धिरण्यविद्रेतोधा इन्दो भुवनेष्वर्पितः। त्वए सुवीर असि सोम विश्ववित्तं त्वा नर उप गिरेम आसते॥ त्वं नृचक्षा असि सोम विश्वतः पवमान वृषभ ता विधावसि। स नः पवस्व वसुमद्धिरण्यवद्वयए स्याम भुवनेषु जीवसे॥ ईशान इमा भुवनानि ईयसे युजान इन्दो हरितः सुपर्ण्यः। तास्ते क्षरन्तु मधुमद्घृतम् पयस्तव व्रते सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः॥ १॥ पवमानस्य विश्ववित्प्र ते सर्गा असृक्षत। सूर्यस्येव न रश्मयः॥ केतुं कृण्वन्दिवस्परि विश्वा रूपाभ्यर्षसि। समुद्रः सोम पिन्वसे॥ जज्ञानो वाचमिष्यसि पवमान विधर्मणि॥

क्रन्दं देवो न सूर्यः ॥ २ ॥ प्र सोमासो अधन्विषुः पवमानास इन्दवः । श्रीणाना
अप्सु वृंजते ॥ अभि गावो अधन्विषुरापो न प्रवता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत ॥
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय मादनः । नृभिर्यतो विनीयसे ॥ इन्दो यदद्रिभिः
सुतः पवित्रं परिदीयसे । अरमिन्द्रस्य धाम्ने ॥ त्वꣳ सोम नृमादनः पवस्व
चर्षणीधृतिः । सस्निर्यो अनुमाद्यः ॥ पवस्व वृत्रहन्तम उक्थेभिरनुमाद्यः ॥
शुचिः पावको अद्भुतः ॥ शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतः समधुमान् । देवा-
वीरघशꣳसहा ॥ ३ ॥ प्र कविर्देववीतयेऽव्या वारेभिरव्यत । साह्वान्विश्वा
अभिस्पृधः ॥ स हि ष्मा जरितृभ्य आवाजं गोमंतमिन्वति । पवमानः सहस्रिणम् ॥
परि विश्वानि चेतसा मृज्यसे पवसे मती । स नः सोम श्रवो विदः ॥ अभ्यर्ष
बृहद्यशो मघवद्भ्यो ध्रुवꣳ रयिं । इषꣳ स्तोतृभ्य आभर ॥ त्वꣳ राजेव सुव्रतो
गिरः सोमा विवेशिथ । पुनानो वह्ने अद्भुत ॥ स वह्निरप्सु दुष्टरो मृज्यमानो
गभस्त्योः । सोमश्चमुषु सीदति ॥ क्रीळुर्मखो न मꣳहयुः पवित्रꣳ सोम
गच्छसि । दधत्स्तोत्रे सुवीर्यं ॥ ४ ॥ यवं यवं नो अन्धसा पुष्टं पुष्टं परिस्रव ।
विश्वा च सोम सौभगा ॥ इन्दो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः । नि बर्हि-
षि प्रिये सदः ॥ उत नो गोविदश्ववित्पवस्व सोमान्धसा । मक्षूतमेभिरहभिः ॥
यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य । स पवस्व सहस्रजित् ॥ ५ ॥ यास्ते
धारा मधुश्चुतोऽसृग्रमिन्द्र ऊतये । ताभिः पवित्रमासदः ॥ सो अर्षेन्द्राय पीतये
तिरो वाराण्यव्यया । सीदन्नृतस्य योनिमा ॥ त्वꣳ सोम परिस्रव स्वादिष्ठो
अंगिरोभ्यः । वरिवोवित् घृतं पयः ॥ ६ ॥ तव श्रियो वर्ष्यस्येव विद्युतोऽग्ने-
श्चिकित्र उषसामिवेतयः । यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं चिनुषे अन्न-
मासनि ॥ वातोपजूत इषितो वशाꣳ अनुतृषु यदन्ना वेविषद्वितिष्ठसे । आ ते
यतंते रथ्यो३ऽयथा पृथक् शर्धाꣳस्यग्ने अजरस्य धक्षतः ॥ मेधाकारं विदथस्य
प्रसाधनमग्निꣳ होतारं परिभूतरं मतिं । त्वामर्भस्य हविषः समानमित्त्वां महो
वृणते नान्यं त्वत् ॥ ७ ॥ पुरूरुणा चिद्ध्यस्त्यवो नूनं वां वरुण । मित्र वꣳसि

वाए सुमतिं ॥ आवाए सम्यगद्रुह्वाणेषमश्याम धामच । वयं वां मित्रा स्याम ॥
पातं नो मित्रा पायुभिरुत त्रायेथाए सुत्रात्रा । साह्याम दस्यूं तनूभिः ॥ ८ ॥
उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वा शिप्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमूसुतं ॥ अनु त्वा रो-
दसी उभे स्पर्धमानमददेतां । इन्द्र यद्दस्युहाभवः ॥ वाचमष्टापदीमहं नवस्रक्तिमृता
वृधं । इन्द्रात्परितन्वं ममे ॥ ९ ॥ इन्द्राग्नी युवामिमे३ऽभि स्तोमा अनूषत ।
पिबतए शंभुवा सुतं ॥ या वाए सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो दाशुषे नरा । इन्द्रा-
ग्नी ताभिरागतं ॥ ताभिरागच्छतं नरोपेदए सवनए सुतं । इन्द्राग्नी सोमपीतये
॥ १० ॥ अर्षा सोम द्युमत्तमोऽभिद्रोणानि रोरुवत् । सीदन्योनौ वनेष्वा ॥ अप्सा
इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमा अर्षन्तु विष्णवे ॥ इषं तोकाय नो दध-
दस्मभ्यए सोमविश्वतः । आपवस्व सहस्रिणं ॥ ११ ॥ सोम उष्वाणः सोतृभिर-
धि ष्णुभिरवीनाम् । अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ॥ अनूपे
गोमान् गोभिरक्षाः सोमो दुग्धाभिरक्षाः । समुद्रं न संवरणान्यग्मन्मन्दी मदाय
तोशते ॥ १२ ॥ यत्सोम चित्रमुक्थ्यं दिव्यं पार्थिवं वसु । तं नः पुनान आभर ॥
वृषा पुनान आयूएषि स्तनयन्नधि बर्हिषि ॥ हरिः सन्योनिमासदः । युवए हि
स्थः स्वः पती इन्द्रश्च सोम गोपती ॥ ईशाना पिप्यतं धियः ॥ १३ ॥ इन्द्रो
मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः । तमिन्महत्स्वाजिषूतिमर्भे हवामहे स
वाजेषु प्रनोऽविषत् ॥ असि हि वीर सेन्योऽसि भूरि परादादिः । असि दभ्रस्य
चिद्वृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु ॥ यदुदीरत आजयो धृष्णवे
धीयते धनम् । युङ्क्ष्वा मदच्युता हरी कए हनः कं वसौ दधोऽस्माए इन्द्र वसौ दधः
॥ १४ ॥ स्वादोरित्था विषूवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः । या इन्द्रेण सयावरीर्वृष्णा
मदन्ति शोभया वस्वीरनु स्वराज्यम् ॥ ता अस्य पृशनायुवः सोमए श्रीणन्ति पृश्नयः ।
प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रए हिन्वन्ति सायकं वस्वीरनु स्वराज्यं ॥ ता अस्य नमसा
सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ॥ व्रतान्यस्य सश्चिरे पुरूणि पूर्वचित्तये वस्वीरनु स्वरा-
ज्यम् ॥ १५ ॥ असाव्यएशुर्मदायाप्सु दक्षो गिरिष्ठाः । श्येनो न योनिमास-

दत्॥ शुभ्रमन्धो देववातमप्सु धौतं नृभिः सुतं। स्वदन्ति गावः पयोभिः॥ आदी-
मश्वं न हेतारमशूशुभन्नमृताय॥ मधो रसꣳ सधमादे॥ १६॥ अभि द्युम्नं बृह-
द्यश इषस्पते दिदीहि देव देवयुम्। विकोशं मध्यमं युव॥ आवच्यस्व सुदक्ष
चम्वोः सुतो विशां वह्निर्न विश्पतिः। वृष्टिं दिवः पवस्व रीतिमपो जिन्वन्
गविष्टये धियः॥ १७॥ प्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिम्। विश्वा
परि प्रिया भुवदध द्विता॥ उप त्रितस्य पाष्यो३रभक्त यद्गुहा पदं। यज्ञस्य
सप्तधामभिरध प्रियं॥ त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेष्वैरयद्रयिं। मिमीते अस्य
योजना वि सुक्रतुः॥ १८॥ पवस्व वाजसातये पवित्रे धारया सुतः। इन्द्राय
सोम विष्णवे देवेभ्यो मधुमत्तरः॥ त्वाꣳ रिहन्ति धीतयो हरिं पवित्रे अद्रुहः।
वत्सं जातं न मातरः पवमान विधर्मणि॥ त्वं द्यां च महिव्रत पृथिवीं चाति
जभ्रिषे। प्रति द्रापिममुञ्चथाः पवमान महित्वना॥ १९॥ इन्दुर्वाजी पवते
गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन्मदाय। हन्ति रक्षो बाधते पर्यरातिं वरिवस्कृ-
ण्वन्वृजनस्य राजा॥ अध धारया मध्वा पृचानस्तिरो रोम पवते अद्रिदुग्धः।
इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय॥ अभि व्रतानि पवते
पुनानो देवो देवान्त्स्वेन रसेन पृञ्चन्। इन्दुर्धर्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो
अव्यत सानो अव्ये॥ २०॥ आ ते अग्न इधीमहि द्युमन्तं देवाजरं। यद्ध स्या ते
पनीयसी समिद्दीदयति द्यवीषꣳ स्तोतृभ्य आभर॥ आ ते अग्न ऋचा हविः
शुक्रस्य ज्योतिषस्पते। सुश्चन्द्र दस्म विश्पते हव्यवाट् तुभ्यꣳ हूयत इषꣳ स्तोतृ-
भ्य आभर॥ ओभे सुश्चन्द्र विश्पते दर्वी श्रीणीष आसनि। उतो न उत्पुपूर्या-
उक्थेषु शवसस्पत इषꣳ स्तोतृभ्य आभर॥ २१॥ इन्द्राय साम गायत
विप्राय बृहते बृहत्। ब्रह्मकृते विपश्चिते पनस्यवे॥ त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वꣳ सू-
र्यमरोचयः। विश्वकर्मा विश्वदेवो महाꣳ असि॥ विभ्राजम् ज्योतिषा स्वा३
रगच्छो रोचनम् दिवः। देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे॥ २२॥ असावि सोम
इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवा गहि। आ त्वा पृणक्त्विन्द्रियꣳ रजः सूर्यो न रश्मिभिः॥

आतिष्ठ वृत्रहन्रथम् युक्ता ते ब्रह्मणा हरी । अर्वाचीनᳬ सु ते मनो ग्रावा कृ-
णोतु वग्नुना ॥ इन्द्रमिद्धरी वहतो ऽप्रतिधृष्टशवसम् । ऋषीणां सुष्टुतीरुप य-
ज्ञं च मानुषाणां ॥ २३ ॥

॥ इति षष्ठाध्यायः ॥

अथ सप्तमोऽध्यायः

पवमानः सोमोदेवता १—६, ११—१३, १७—२१ अग्निर्देवता ७,२२ इन्द्राग्नीदेवते १० इन्द्रोदेवता ९, आदित्योदेवता ४५८ विश्वे देवा देवता २३ जगती,छन्दः १, ७, गायत्री छन्दः २—६,८—११, १७,बृहती, १३—१५ १८, महापंक्तिः छन्द १२ १६ गायत्री सतोबृहति च छन्दः १८ उष्णिक् छन्दः १९ अनुष्टप् छन्दः २० त्रिष्टुप् २१, २३, द्विपदा २२ आजष्टामाथाः सिकतानिवावरीच १ कश्यपः २, ११ मेधातिथिः, ३ हिरण्यस्तूपः ४ अवत्सारः ५ जमदग्निः ६ कुत्सआंगिरसः ७ वसिष्ठः ८ त्रिशोकः काण्वः ९ श्यावाश्वः १० मांधाता यौवनाश्वः १६ मधुछन्दः वैश्वामित्रः १५ असितः काश्यपोदेवलो वा १७ ऋणचयः शक्तिः १८ पर्वतनारदौ १९ मनु सावरणः २० कुत्सः २१ बंधुः सबंधुः श्रुत बंधुर्विप्रबंधुश्च गौपायना लौपयावा २२ भुवन आप्त्याः साधनोवा भौनः २३

ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधुप्रियम् पिता देवानां जनिता विभूवसुः। दधाति
रत्नꣳस्वधयोरपीच्यम् मदिन्तमो मत्सर इन्द्रियो रसः॥ अभिक्रन्दन्कलशम् वा-
ज्यर्षति पतिर्दिवः शतधारो विचक्षणः। हरिर्मित्रस्य सदनेषु सीदति मर्मृजा-
नोऽविभिः सिन्धुभिर्वृषा॥ अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्षस्यग्रे वाचो अग्रियो
गोषु गच्छसि। अग्रे वाजस्य भजसे महद्धनꣳ स्वायुधः सोतृभिः सोम सूयसे
॥ १ ॥ असृक्षत प्र वाजिनो गव्या सोमासो अश्वया। शुक्रासो वीरयाशवः॥
शुम्भमाना ऋतायुभिर्मृज्यमाना गभस्त्योः। पवन्ते वारे अव्यये॥ ते विश्वा

दाशुषे वसु सोमा दिव्यानि पार्थिवा । पवमानान्तरिक्ष्या ॥ २ ॥ पवस्व देववी-
रति पवित्रꣳ सोम रꣳह्या । इन्द्रमिन्दो वृषाविश ॥ आवच्यस्व महि प्सरो वृ-
षेन्दो द्युम्नवत्तमः । आ योनिन्धर्णसिः सदः ॥ अधुक्षत प्रियम् मधु धारा सुत-
स्य वेधसः । अपो वसिष्ट सुक्रतुः ॥ महान्तं त्वा महीरन्वापो अर्षन्ति सिन्धवः ।
यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥ समुद्रो अप्सु मामृजे विष्टम्भो धरुणो दिवः । सोमः पवि
त्रे अस्मयुः ॥ अचिक्रदद्वृषा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः । सꣳ सूर्येण दिद्युते ॥ गि-
रस्त इन्द ओजसा मर्मृज्यन्ते अपस्युवः । याभिर्मदाय शुम्भसे ॥ तं त्वा मदाय
घृष्वय उ लोककृत्नुमीमहे । तव प्रशस्तये महे ॥ गोषा इन्दो नृषा अस्यश्वसा
वाजसा उत । आत्मा यज्ञस्य पूर्व्यः ॥ अस्मभ्यमिन्दविन्द्रियम् मधोः पवस्व धारया ।
पर्जन्यो वृष्टिमाꣳ इव ॥ ३ ॥ सना च सोम जेषि च पवमान महि श्रवः । अथा
नो वस्यसस्कृधि ॥ सना ज्योतिः सना स्वा३र्विश्वा च सोम सौभगा । अथा नो
वस्यसस्कृधि ॥ सना दक्षमुत क्रतुमप सोम मृधो जहि । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥
पवीतारः पुनीतन सोममिन्द्राय पातवे । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥ त्वꣳ सूर्ये न
आभज तव क्रत्वा तवोतिभिः । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥ तव क्रत्वा तवोतिभिर्ज्यो-
क्पश्येम सूर्यम् । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥ अभ्यर्ष स्वायुध सोम द्विबर्हसꣳ रयिम् ।
अथा नो वस्यसस्कृधि ॥ अभ्या३र्षानपच्युतो वाजिन्त्समत्सु सासहिः । अथा
नो वस्यसस्कृधि ॥ त्वां यज्ञैरवीवृधन्पवमान विधर्मणि । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥
रयिं नश्चित्रमश्विनमिन्दो विश्वायुमाभर । अथा नो वस्यसस्कृधि ॥ ४ ॥ तरत्स
मंदी धावति धारा सुतस्यान्धसः । तरत्स मंदी धावति ॥ उस्रा वेद वसूनां मर्तस्य
देव्यवसः । तरत्स मंदी धावति ॥ ध्वस्रयोः पुरुषन्त्योरा सहस्राणि दद्महे । तरत्स
मंदी धावति ॥ आ ययोस्त्रिꣳशतं तना सहस्राणि च दद्महे । तरत्स मंदी धावति
॥ ५ ॥ एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया ॥ अभि
गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्षसि । सनद्वाजः परिस्रव ॥ उत नो गोमतीरि-

षो विश्व चर्षणि परिष्टुभः। गृणानो जमदग्निना ॥ ६ ॥ इमꣳ स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव संमहेमा मनीषया। भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥ भरामेध्मं कृणवामा हवीꣳषि ते चितयन्तः पर्वणापर्वणा वयं। जीवातवे प्रतरꣳ साधया धियोऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥ शकेम त्वा समिधꣳ साधया धियस्त्वे देवा हविरदन्त्याहुतं। त्वमादित्याꣳ आवह तान्ह्यू३श्मस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥ ७ ॥ प्रति वाꣳ सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणं। अर्यमणꣳ रिशादसं ॥ राया हिरण्यया मतिरियमवृकाय शवसे। इयं विप्रा मेधसातये ॥ ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह। इषꣳ स्वश्च धीमहि ॥ ८ ॥ भिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः। वसु स्पार्हं तदा भर ॥ यस्य ते विश्वमानुषग्भूरेर्दत्तस्य वेदति। वसु स्पार्हं तदा भर ॥ यद्वीडाविन्द्र यत्स्थिरे यत्पर्शाने पराभृतं। वसु स्पार्हं तदा भर ॥ ९ ॥ यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्नी वाजेषु कर्मसु। इन्द्राग्नी तस्य बोधतं ॥ तोशासा रथयावाना वृत्रहणापराजिता। इन्द्राग्नी तस्य बोधतं ॥ इदं वां मदिरं मध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरः। इन्द्राग्नी तस्य बोधतं ॥ १० ॥ इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः। अर्कस्य योनिमासदं ॥ तं त्वा विप्रा वचोविदः परिष्कृण्वन्ति धर्णसिं। सं त्वा मृजन्त्यायवः ॥ रसं ते मित्रो अर्यमा पिबन्तु वरुणः कवे। पवमानस्य मरुतः ॥ ११ ॥ मृज्यमानः सुहस्त्या समुद्रे वाचमिन्वसि। रयिं पिशङ्गं बहुलं पुरुस्पृहं पवमानाभ्यर्षसि ॥ पुनानो वारे पवमानो अव्यये वृषो अचिक्रदद्वने। देवानाꣳ सोम पवमान निष्कृतं गोभिरञ्जानो अर्षसि ॥ १२ ॥ एतमु त्यं दश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरं। समादित्येभिरख्यत ॥ समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ। सꣳ सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ स नो भगाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान्। चारुर्मित्रे वरुणे च ॥ १३ ॥ रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम ॥ आ घ त्वावान्त्मनाप्त स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः। ऋणोरक्षं न चक्र्योः ॥ आ यद्दुवः शतक्रतवा कामं जरितॄ

णां । ऋणोरक्षं न शचीभिः ॥ १४ ॥ सुरूपकृत्नुमूतये सुदुघामिव गोदुहे ।
जुहूमसि द्यविद्यवि ॥ उप नः सवनागहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद्रेव
तो मदः ॥ अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनां । मा नो अतिख्य आगहि
॥ १५ ॥ उभे यदिन्द्र रोदसी आपप्राथोषा इव । महान्तं त्वा महीनाꣳसम्राजं
चर्षणीनां । देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ॥ दीर्घꣳह्यङ्कुशं यथाशक्तिं
बिभर्षि मन्तुमः । पूर्वेण मघवन्पदा वयामजो यथा यमः ॥ देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा
जनित्र्यजीजनत् ॥ अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरं । अधस्पदं तमीं
कृधि यो अस्माꣳ अभिदासति । देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत्
॥ १६ ॥ परिस्वानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमो अक्षरत् । मदेषु सर्वधा असि ॥ त्वं
विप्रस्त्वं कविर्मधु प्रजातमन्धसः । मदेषु सर्वधा असि ॥ त्वे विश्वे सजोषसो
देवासः पीतिमाशत । मदेषु सर्वधा असि ॥ १७ ॥ स सुन्वे यो वसूनां यो
रायामानेता य इडानां । सोमो यः सुक्षितीनां ॥ यस्य त इन्द्रः पिबाद्यस्य मरुतो
यस्य वार्यमणा भगः । आ येन मित्रावरुणा करामह एन्द्रमवसे महे ॥ १८ ॥
तं वः सखायो मदाय पुनानमभिगायत । शिशुं न हव्यैः स्वदयन्त गूर्त्तिभिः ॥
सं वत्स इव मातृभिरिन्दुर्हिन्वानो अज्यते । देवावीर्मदो मतिभिः परिष्कृतः ॥ अयं
दक्षाय साधनोऽयꣳ शर्धाय वीतये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तरः सुतः ॥ १९ ॥
सोमाः पवन्त इन्दवोऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः । मित्राः स्वाना अरेपसः स्वाध्यः
स्वर्विदः ॥ ते पूतासो विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः । सूरासो न दर्शतासो जिग-
त्नवो ध्रुवा घृते ॥ सुष्वाणासो व्यद्रिभिश्चिताना गोरधि त्वचि । इषमस्मभ्यमभितः
समस्वरन्वसुविदः ॥ २० ॥ अया पवा पवस्वैना वसूनि माꣳश्चत्व इन्दो सर-
सि प्रधन्व । ब्रध्नश्चिद्यस्य वातो न जूतिं पुरुमेधाश्चित्तकवे नरं धात् ॥ उत न
एना पवया पवस्वाधि श्रुते श्रवाय्यस्य तीर्थे । षष्टिꣳसहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं
न पक्वं धूनवद्रणाय ॥ महीमे अस्य वृष नाम शूषे माꣳश्चत्वे वा पृशने व

यध्वे। अमुायथं निगुतः स्र हत्रजापामिवा२ँ अराचितो अवेतः ॥ २१ ॥ अग्ने त्वं नो अंतम उत त्राता शिवो भुवो वरूथ्यः ॥ वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमो रयिं दाः ॥ तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः २२ इमा नु कं भुवना सीषधेमेंद्रश्च विश्वे च देवाः ॥ यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिंद्रः सह सीषधातु ॥ आदित्यैरिंद्रः सगणो मरुद्भिरस्मभ्यं भेषजा करत् ॥ २३ ॥ पूर्वार्चिका ॥ २४ ॥

इति सप्तमोऽध्यायः

अथ अष्टमोऽध्यायः

पवमानः सोमो देवता १—४, ९, ११—१३ वैश्वानरो देवता ५ मित्रावरुणौ देवते ६ इन्द्रो देवता ७,१० १५ १६ इन्द्राग्नी देवते ८ अग्निर्देवता १४ त्रिष्टुप् छन्दः १,५ १३—१५ गायत्री छन्दः २—४, ६—८ जगती छन्दः ९ प्रागाथं छन्द १० उष्णिक् छन्दः ११ द्विपदा १२ ककुबुष्णि-ग्छन्दसौ अनुष्टुप् छन्दः १६ . वृषगणो वासिष्ठः १ असितः काश्यपो देवलो वा २,३ भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वा ४, १३ भरद्वाजो बार्हस्पत्याः ५,८, यजत आत्रेयः ६ मधुच्छन्दाः वैश्वामित्रः ७, सिकता निवावरी ९ पुरुहन्मा १० पर्वतनारदौ शिखण्डिन्यौ काश्यप्या-प्सरसौ ११ अग्नयो धिष्ण्यराः १२ वत्सः काण्वः १४ सुतिधः १५ ऋषिः १६

प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति। महिव्रतः शुचिबन्धुः पा
वकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ॥ प्र हꣳसासस्तृपलं वग्नुमच्छामादस्तं वृषगणा
अयासुः। आङ्गोषिणं पवमानꣳ सखायो दुर्मर्षं वाणं प्र वदन्ति साकं ॥ स योजत
उरुगायस्य जूतिं वृथा क्रीडन्तं मिमते न गावः। परीणसं कृणुते तिग्मशृङ्गो
दिवा हरिर्ददृशे नक्तमृज्रः ॥ १ ॥ प्र स्वानासो रथा इवार्वन्तो न श्रवस्यवः।
सोमासो राये अक्रमुः ॥ हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गभस्त्योः। भरासः
कारिणामिव ॥ राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरञ्जते। यज्ञो न सप्त धातृ
भिः ॥ परि स्वानास इन्दवो मदाय बर्हणा गिरा। मधो अर्षन्ति धारया ॥ आपा

नासो विवस्वतो जिन्वन्त उषसो भगं । सूरा अण्वं वि तन्वते ॥ अपद्वारा मतीनां प्रत्ना ऋण्वन्ति कारवः । वृष्णो हरस आयवः ॥ समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः । पदमेकस्य पिप्रतः ॥ नाभा नाभिं न आददे चक्षुषा सूर्यं दृशे । कवेरपत्यमा दुहे ॥ अभि प्रियं दिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहा हितं । सूरः पश्यति चक्षसा ॥ २ ॥ असृग्रमिन्दवः पथा धर्मन्नृतस्य सुश्रियः । विदाना अस्य योजनं ॥ प्र धारा मधो अग्रियो महीरपो वि गाहते । हविर्हविःषु वन्द्यः ॥ प्र युजा वाचो अग्रियः वृषो अचिक्रदद्वने । सद्माभि सत्यो अध्वरः ॥ परि यत्काव्या कविर्नृम्णा पुनानो अर्षति । स्वर्वाजी सिषासति ॥ पवमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति । यदीमृण्वन्ति वेधसः ॥ अव्या वारे परि प्रियो हरिर्वनेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ॥ स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मदेन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मणा ॥ आ मित्रे वरुणे भगे मधोः पवन्त ऊर्मयः । विदाना अस्य शक्मभिः ॥ अस्मभ्यं रोदसी रयिं मधु वाजस्य सातये । श्रवो वसूनि संजितं ॥ ३ ॥ आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्य वृणीमहे । पान्तमा पुरुस्पृहं ॥ आ मन्द्रमा वरेण्यमा विप्रमा मनीषिणं । पान्तमा पुरुस्पृहं ॥ आ रयिमा सुचेतुनमा सुक्रतो तनूष्वा । पान्तमा पुरुस्पृहं ॥ ४ ॥

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निं । कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्नः पात्रं जनयन्त देवाः ॥ त्वां विश्वे अमृत जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते । तव क्रतुभिरमृतत्वमायन्वैश्वानर यत्पित्रोरदीदेः ॥ नाभिं यज्ञानां सदनं रयीणां महामाहावमभि सं नवन्त । वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः ॥ ५ ॥ प्र वो मित्राय गायत वरुणाय विपा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् ॥ सम्राजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता ॥ ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो दिव्यस्य । महि वां क्षत्रं देवेषु ॥ ६ ॥ इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ॥ इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजू-

न: सुतावत: । उप ब्रह्माणि वाघत: ॥ इन्द्रायाहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिव:
सुते दधिष्व नश्चन: ॥ ७ ॥ तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजत् ।
कृष्णा कृणोति जिह्वया ॥ य इद्ध आविवासति सुम्नमिन्द्रस्य मर्त्य: । द्युम्नाय
सुतरा अप: ॥ ता नो वाजवतीरिष आशून्पिपृतमर्वत: । एन्द्रमग्निं च
वोढवे ॥ ८ ॥ प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतं सखा सख्युर्न प्रमिनाति
संगिरं । मर्य इव युवतिभि: समर्षति सोम: कलशे शतयाम्ना पथा ॥
प्र वो धियो मन्द्रयुवो विपन्युव: पनस्युव: संवरणेष्वक्रमु: । हरिं क्रीडन्त
मभ्यनूषत स्तुभोऽभि धेनव: पयसेदशिश्रयु: ॥ आ न: सोम संयतं पिप्युषीमिष
मिन्दो पवस्व पवमान ऊर्मिणा । या नो दोहते त्रिरहन्नसश्चुषी क्षुमद्वाजवन्मधु
मत्सुवीर्यं ॥ ९ ॥ नकिष्टं कर्मणा नशद्यश्चकार सदावृधं । इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगू
र्तमृभ्वसमधृष्टं धृष्णुमोजसा ॥ अषाढमुग्रं पृतनासु सासहिं यस्मिन्महीरुरुज्रय: ।
सं धेनवो जायमाने अनोनवुर्द्याव: क्षामोरनोनवु: ॥ १० ॥ सखाय आ नि षीदत
पुनानाय प्रगायत । शिशुं न यज्ञै: परि भूषत श्रिये ॥ समी वत्सं न मातृभि:
सृजता गयसाधनं । देवाव्यां३ मदमभि द्विशवसं ॥ पुनाता दक्षसाधनं यथा
शर्धाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शंतम: ॥ ११ ॥ प्र वाज्यक्षा: सहस्र-
धारस्तिर: पवित्रं वि वारमव्यं ॥ स वाज्यक्षा: सहस्ररेता अद्भिर्मृजानो गोभि:
श्रीणान: ॥ प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्येमानो अद्रिभि: सुत: ॥ १२ ॥
ये सोमास: परावति ये अर्वावति सुन्विरे । ये वाद: शर्यणावति ॥ य आर्जीकेषु
कृत्वसु ये मध्ये पस्त्यानां । ये वा जनेषु पञ्चसु ॥ ते नो वृष्टिं दिवस्परि पवन्तामा
सुवीर्यं । स्वाना देवास इन्दव: ॥ १३ ॥ आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सध-
स्थात् । अग्ने त्वां कामये गिरा ॥ पुरुत्रा हि सदृङ्ङसि दिशो विश्वा अनु प्रभु: ।
समत्सु त्वा हवामहे ॥ समत्स्वग्निमवसे वाजयन्तो हवामहे । वाजेषु चित्रराधसं
॥ १४ ॥ त्वं न इन्द्रा भर ओजो नृम्णं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं पृतना-

महे ॥ त्वꣳ हि नः पिता वसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अथा ते सुम्नम
महे ॥ त्वाꣳ शुष्मिन्पुरुहूत वाजयंतमुपब्रुवे सहस्कृत । स नो रास्व सुवीर्यं
॥ १५ ॥ यदिन्द्र चित्र म इहनास्ति त्वादातमद्रिवः । राधस्तन्नो विदद्वस
उभया हस्त्याभर ॥ यन्मन्यसे वरेण्य मिन्द्र द्युक्षं तदाभर । विद्याम तस्य ते
वयमकूपारस्य दावनः ॥ यत्ते दित्सु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतंबृहत् । तेन दृढा
चिदद्रिव आ वाजं दर्षि सातये ॥ १६ ॥

॥ इति अष्टमोऽध्यायः

अथ नवमोऽध्यायः

पवमानः सोमो देवता १—८, ११, १२, १५—१७ अग्निर्देवता ९, १८ इन्द्रोदेवता १०, १३, १४, १९, २०। गायत्री छन्दः १—८, १०, ११, १५, १८ त्रिष्टुप् छन्दः ९ जगती छन्दः १२ प्रागाथं छन्दः १३, १४
... प छन्दः १६, २० द्विपदा छन्दः १७ उष्णिक छन्दः १९।
... नी दैवोदासिः १ असितः काश्यपो देवलो वा २—४
...ः ५, ११ अमहीयुः ६, ७ विभ्रुविः काश्यपः ८, १५
...ासष्ठः ९ सकचः १० कविः १२ देवातिथिः काण्वः १३
भर्गः प्रागाथः १४ अंबरीष ऋजिश्वा १६ अगयो

वस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्दो सखायमाविश ॥ नृचक्षसं त्वा वयमिन्द्र-
पीतꣳ स्वर्विदं । भक्षीमहि प्रजामिषं ॥ वृष्टिं दिवः परिस्रव द्युम्नं पृथिव्या
अधि । सहो नः सोम पृत्सु धाः ॥ २ ॥ सोमः पुनानो अर्षति सहस्रधारो
अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतं ॥ पवमानमवस्यवो विप्रमभिप्रगायत । सुष्वाणं
देववीतये ॥ पवंते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गृणाना देववीतये ॥ उत
नो वाजसातये पवस्व बृहतीरिषः । द्युमदिंदो सुवीर्यं ॥ अत्या हियाना न हेतृ-
भिरसृग्रं वाजसातये । विवारमव्यमाशवः ॥ ते नः सहस्रिणꣳ रयिं पवंतामा सुवी-
र्यं । स्वाना देवास इन्दवः ॥ वाश्रा अर्षंतीन्दवोऽभि वत्सं न मातरः । दधन्विरे
गभस्त्योः ॥ जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पवमान कनिक्रदत् । विश्वा अप द्विषो जहि ॥
अपघ्नंतो अराव्णः पवमानाः स्वर्दृशः । योनावृतस्य सीदत ॥ ३ ॥ सोमा
असृग्रमिंदवः सुता ऋतस्य धारया । इन्द्राय मधुमत्तमाः ॥ अभि विप्रा अनूषत
गावो वत्सं न धेनवः । इन्द्रꣳ सोमस्य पीतये ॥ मदच्युत्क्षेति सादने सिंधोरूर्मा
विपश्चित् । सोमो गौरी अधि श्रितः ॥ दिवो नाभा विचक्षणोऽव्या वारे महीयते ।
सोमो यः सुक्रतुः कविः ॥ यः सोमः कलशेष्वा अंतः पवित्र आहितः । तमिंदुः
परिषस्वजे ॥ प्र वाचमिंदुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन्कोशं मधुश्चुतं ॥
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धेनामंतः सबर्दुघां । हिन्वानो मानुषा युजा ॥ आ पव-
मान धारय रयिꣳ सहस्रवर्चसं । अस्मे इन्दो स्वाभुवं ॥ अभि प्रिया दिवः कवि-
र्विप्रः स धारया सुतः । सोमो हिन्वे परावति ॥ ४ ॥ उत्ते शुष्मास ईरते
सिंधोरूर्मेरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविं ॥ प्रसवे त उदीरते तिस्रो वाचो
मखस्युवः । यदव्य एषि सानवि ॥ अव्या वारैः परि प्रियꣳ हरिꣳ हिन्वंत्य-
द्रिभिः । पवमानं मधुश्चुतं ॥ आ पवस्व मदिंतम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य
योनिमासदं ॥ स पवस्व मदिंतम गोभिरंजानो अक्तुभिः । एन्द्रस्य जठरं विश
॥ ५ ॥ अया वीती परि स्रव यस्त इन्दो मदेष्वा । अवाहन्नवतीर्नव ॥ पुरः सद्य

इन्द्राधिये दिवोदासाय शंबरं । अधत्यं तुर्वशं यदुं ॥ परि णो अश्वमश्वविद्गोम-
दिंदो हिरण्यवत् । क्षरा सहस्रिणीरिषः ॥ ६ ॥ अपघ्नन्पवते मृधोऽपसोमो-
अराव्णः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतं ॥ महो नो राय आभर पवमान जही मृधः ।
रास्वेंदो वीरवद्यशः ॥ न त्वा शतं च न ह्रुतो राधो दित्सन्तमामिनन् । यत्पु-
नानो मखस्यसे ॥ ७ ॥ अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः । हिन्वानो मानु-
षीरपः ॥ अयुक्त सूर एतशं पवमानो मनावधि । अंतरिक्षेण यातवे ॥ उत त्या
हरितो रथे सूरो अयुक्त यातवे । इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन् ॥ ८ ॥ अग्निं वो देवम-
ग्निभिः सजोषा यजिष्ठं दूतमध्वरे कृणुध्वम् । यो मर्त्येषु निध्रुविरृतावा तपु-
र्मूर्धा घृतान्नः पावकः ॥ प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्यन्यदा महः संवरणाद्व्यस्थात् ।
आदस्य वातो अनुवाति शोचिरध स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति ॥ उद्यस्य ते नवजा-
तस्य वृष्णोऽग्ने चरन्त्यजरा इधानाः । अच्छा द्यामरुषो धूम एषि संदूतो अग्न ईयसे
हि देवान् ॥ ९ ॥ तमिंद्रं वाजयामसि महे वृत्राय हंतवे । सवृषा वृषभो भुवत् ॥
इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स बले हितः । द्युम्नी श्लोकि स सोम्यः ॥ गिरा
वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः । ववक्ष उग्रो अस्तृतः ॥ १० ॥ अध्वर्यो
अद्रिभिः सुतꣳ सोमं पवित्र आनय । पुनाहींद्राय पातवे ॥ तव त्य इन्दो अंधसो
देवा मधोर्व्याशत । पवमानस्य मरुतः ॥ दिवः पीयूषमुत्तमꣳ सोममिंद्राय
वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तमं ॥ ११ ॥ धर्ता दिवः पवते कृत्व्यो रसो दक्षो
देवानामनुमाद्यो नृभिः । हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभिर्वृथा पाजाꣳसि
कृणुषे नदीष्वा ॥ शूरो न धत्त आयुधा गभस्त्योः स्वाः३ सिषासं रथिरो गविष्टिषु ।
इन्द्रस्य शुष्ममीरयन्नपस्युभिरिंदुर्हिन्वानो अज्यते मनीषिभिः ॥ इन्द्रस्य सोम पव-
मान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वाविश । प्र नः पिन्व विद्युदभ्रेव रोदसी
धिया नो वाजाꣳ उपमाहि शश्वतः ॥ १२ ॥ यदिन्द्र प्रागपागुदङ्न्यग्वा हूयसे
नृभिः । सिमापुरू नृषूतो अस्यानवेसि प्रशर्ध तुर्वशे ॥ यद्वा रुमे रुशमे श्यावके

उप इन्द्र मादयसे सचा । आ घा ये अग्निमिन्धते ... अश्वावत्सु इन्द्रायच्छ त्वागहि
॥ १३ ॥ उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः । सत्राच्या मघवान्सोम-
पीतये धिया शविष्ठ आगमत् ॥ तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसा धिषणे निष्ट-
तक्षतुः । उतोपमानां प्रथमो निषीदसि सोमकामं हि ते मनः ॥ १४ ॥
पवस्व देव आयुषगिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमारोह धर्मणा ॥ पवमान नितोशसे
रयिं सोम श्रवाय्यं । इन्दो समुद्रमाविश ॥ अपघ्नन्पवसे मृधः क्रतुवित्सोम
मत्सरः । नुदस्वादेवयुं जनम् ॥ अभी नो वाजसातमं रयिमर्ष शत-
स्पृहम् । इन्दो सहस्रभर्णसन्तु विद्युम्नं विभासहम् ॥ १५ ॥ अभी
नो वाजसातमं ॥ वयं ते अस्य राधसो वसोर्वसो पुरुस्पृहः ॥ नि नेदिष्ठतमा इषः
स्याम सुम्ने ते अध्रिगो ॥ परि स्वानो अक्षरदिन्दुरव्ये मदच्युतः ॥ धारा य ऊर्ध्वो
अध्वरे भ्राजा न याति गव्ययुः ॥ १६ ॥ पवस्व सोम महान्समुद्रः पिता देवानां
विश्वाभि धाम ॥ शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम दिवे पृथिव्यै शं च प्रजाभ्यः ॥ दिवो
धर्तासि शुक्रः पीयूषः सत्ये विधर्मन्वाजी पवस्व ॥ १७ ॥ प्रेष्ठं वो अतिथिं
स्तुषे मित्रमिव प्रियम् । अग्ने रथं न वेद्यम् ॥ कविमिव प्रशंस्यं यं देवास इति
द्विता । नि मर्त्येष्वादधुः ॥ त्वं यविष्ठ दाशुषो नॄं पाहि शृणुधि गिरः । रक्षा तोकमुत
त्मना ॥ १८ ॥ एन्द्र नो गधि प्रिय सत्राजिदगोह्य । गिरिर्न विश्वतः पृथुः पतिर्दि
वः ॥ अभि हि सत्य सोमपा उभे बभूथ रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो वृधः पतिर्दिवः ॥
त्वं हि शश्वतीनामिन्द्र धर्ता पुरामसि । हन्ता दस्योर्मनोर्वृधः पतिर्दिवः
॥ १९ ॥ पुरां भिन्दुर्युवा कविरमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता
वज्री पुरुष्टुतः ॥ त्वं वलस्य गोमतोऽपावरद्रिवो बिलम् । त्वां देवा अबिभ्युषस्
तुज्यमानास आविषुः ॥ इन्द्रमीशानमोजसाभि स्तोमैरनूषत । सहस्रं यस्य रातय
उत वा सन्ति भूयसीः ॥ २० ॥

॥ इति नवमोऽध्यायः ॥

॥ अथ दशमोऽध्यायः ॥

पवमानः सोमोदेवता १—७, ११—१३, १६—२० पावमान्यध्येतृस्तुतिः ८ अग्निर्देवता ९ इन्द्रोदेवता १०, १४, १५, २१—२३। त्रिष्टुप् छन्दः १, ९ गायत्री छन्दः २—७, १०, ११, १६, २०, २१ अनुष्टुप् छन्दः ८, १८, २३ जगती छन्दः १३ प्रागाथं छन्दः १५ उष्णिक् छन्दः १७, २२ द्विपदा छन्दः १२, १९। पराशरः १ शुनः शेपः २ असितः काश्यपो देवलो वा ३ रहूगणः ४, ७ नृमेधः प्रियमेधश्च ५, ६ पवित्रो वसिष्ठो वोभौ वा ८ वसिष्ठः ९ वत्सः काण्वः १० शतं वैखानसः ११ सप्तर्षयः १२ वसुर्भारद्वाजः १३ नृमेधः १४ भर्गः प्रागाथः १५ भरद्वाजः १६ मनुराप्सवः १७ अंबरीष ऋजिश्वा च १८ अग्नयो धिष्ण्या ऐश्वराः १९ अमहीयुः २० त्रिशोकः काण्वः २१ गोतमो राहूगणः २२ मधुछन्दः वैश्वामित्रः २३

अक्रान्त्समुद्रः प्रथमे विधर्मन् जनयन्प्रजा भुवनस्य गोपाः। वृषा पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत्सोमो वावृधे स्वानो अद्रिः॥ मत्सि वायुमिष्टये राधसे नो मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः। मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम॥ महत्तत्सोमो महिषश्चकारापां यद्गर्भोऽवृणीत देवान्। अदधादिंद्रे पवमान ओजोऽजनयत्सूर्ये ज्योतिरिंदुः॥ १॥ एष देवो अमर्त्यः पर्णवीरिव दीयते। अभि द्रोणान्यासदं॥ एष विप्रै रभिष्टुतोऽपो देवो विगाहते। दधद्रत्नानि दाशुषे॥ एषविश्वानि वार्या शूरो यन्निव सत्वभिः। पवमानः सिषासति॥

एष देवो रथर्यति पवमानो दिशस्यति । आविष्कृणोति वग्वनुम् ॥ एष देवो विप-
न्युभिः पवमान ऋतायुभिः । हरिर्वाजाय मृज्यते ॥ एष देवो विपा कृतोऽति ह्वु-
राꣳसि धावति । पवमानो अदाभ्यः ॥ एष दिवं वि धावति तिरो रजाꣳसि धारया ।
पवमानः कनिक्रदत् ॥ एष दिवं व्यासरत्तिरो रजाꣳस्यस्पृतः । पवमानः स्वध्वरः ॥
एष प्रत्नेन जन्मना देवो देवेभ्यः सुतः । हरिः पवित्रे अर्षति ॥ एष उ स्य पुरु-
व्रतो जज्ञानो जनयन्निषः । धारया पवते सुतः ॥ २ ॥ एष धिया यात्यण्व्या शूरो-
रथेभिराशुभिः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् ॥ एष पुरु धियायते बृहते देवतातये । यत्रा-
मृतास आशत ॥ एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणेष्वायवः । प्रचक्राणं महीरिषः ॥ एष
हितो वि नीयतेऽन्तः शुन्ध्यावता पथा । यदी तुञ्जन्ति भूर्णयः ॥ एष रुक्मिभिरी-
यते वाजी शुभ्रेभिरꣳशुभिः । पतिः सिन्धूनां भवन् ॥ एष शृङ्गाणि दोधुवच्छिशीते
यूथ्यो३ वृषा । नृम्णा दधान ओजसा ॥ एष वसूनि पिब्दनः परुषा ययिवाꣳ
अति । अव शादेषु गच्छति ॥ एतमु त्यं दश क्षिपो हरिꣳ हिन्वन्ति यातवे ।
स्वायुधं मदिन्तमम् ॥ ३ ॥ एष उ स्य वृषा रथोऽव्या वारेभिरव्यत । गच्छन्वा-
जꣳ सहस्रिणम् ॥ एतं त्रितस्य योषणो हरिꣳ हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय
पीतये ॥ एष स्य मानुषीष्वा श्येनो न विक्षु सीदति । गच्छञ्जारो न योषितम् ॥
एष स्य मद्यो रसोऽव चष्टे दिवः शिशुः । य इन्दुर्वारमाविशत् ॥ एष स्य पीतये
सुतो हरिरर्षति धर्णसिः । क्रन्दन्योनिमभि प्रियम् ॥ एतं त्यं हरितो दश मर्मृ
ज्यन्ते अपस्युवः । याभिर्मदाय शुम्भते ॥ ४ ॥ एष वाजी हितो नृभिर्विश्ववि-
न्मनसस्पतिः । अव्यं वारं वि धावति ॥ एष पवित्रे अक्षरत्सोमो देवेभ्यः सुतः ।
विश्वा धामान्याविशन् ॥ एष देवः शुभायतेऽधि योनावमर्त्यः । वृत्रहा देववी
तमः ॥ एष वृषा कनिक्रदद्दशभिर्जामिभिर्यतः । अभि द्रोणानि धावति ॥ एष
सूर्यमरोचयत्पवमानो अधि द्यवि । पवित्रे मत्सरो मदः ॥ एष सूर्येण हासते
संवसानो विवस्वता । पतिर्वाचो अदाभ्यः ॥ ५ ॥ एष कविरभिष्टुतः पवित्रे

अधितोषति । पुनानो अक्षपहिषः ॥ एष इन्द्राय वायवे स्वर्जित्परिषिच्यते ।
पवित्रे दक्षसाधनः ॥ एष नृभिर्विनीयते दिवो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु
विश्ववित् ॥ एष गव्युरचिक्रदत्पवमानो हिरण्ययुः । इन्दुः सत्राजिदस्तृतः ॥
एष शुष्म्यसिष्यददंतरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इन्दुरिंद्रमा ॥ एष शुष्म्य
दाभ्यः सोमः पुनानो अर्षति । देवावीरघशꣳसहा ॥ ६ ॥ स सुतः पीतये वृषा
सोमः पवित्रे अर्षति । विघ्नन्रक्षाꣳसि देवयुः ॥ स पवित्रे विचक्षणो हरिरर्षति
धर्णसिः । अभि योनिं कनिक्रदत् ॥ स वाजी रोचनं दिवः पवमानो विधावति ।
रक्षोहा वारमव्ययं ॥ स त्रितस्याधिसानवि पवमानो अरोचयत् । जामिभिः
सूर्यꣳसह ॥ स वृत्रहा वृषा सुतो वरिवोविददाभ्यः । सोमो वाजमिवासरत् ॥
स देवः कविनेषितो३भि द्रोणानि धावति । इंदुरिंद्राय मꣳहयन् ॥ ७ ॥
यः पावमानीरध्येत्यृषिभिः संभृतꣳरसं । सर्वꣳस पूतमश्नाति स्वदितं मात-
रिश्वना ॥ पावमानीर्यो अध्येत्यृषिभिः संभृतꣳ रसं । तस्मै सरस्वती दुहे
क्षीरꣳसर्पिर्मधूदकं ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्चुतः । ऋषिभिः
संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतꣳहितं ॥ पावमानीर्दधंतु न इमं लोकमथो अमुं ।
कामान्समर्धयंतु नो देवीर्देवैः समाहृताः ॥ येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा ।
तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनंतु नः ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीस्ताभिर्गच्छति
नांदनं । पुण्याꣳश्च भक्षान्भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति ॥ ८ ॥ अगन्म महा नमसा
यविष्ठं यो दीदाय समिद्धः स्वे दुरोणे । चित्रभानुꣳ रोदसी अंतरुर्वी स्वाहुतं
विश्वतः प्रत्यंचं ॥ स मह्ना विश्वा दुरितानि साह्वानग्निष्टवे दम आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिष रिषादवद्यादस्मान् गृणत उत नो मघोनः ॥ त्वं वरुण उत मित्रो
अग्ने त्वां वर्धंति मतिभिर्वसिष्ठाः । त्वे वसु सुषणनानि संतु यूयं पात स्वस्ति-
भिः सदा नः ॥ ९ ॥ महाꣳ इंद्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाꣳ इव । स्तोमैर्वत्स-
स्य वावृधे ॥ कण्वा इंद्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनं । जामि ब्रुवत आयुधा ॥

प्रजामृतस्य पिप्रतः प्रयद्भरंत वह्नयः । विप्रा ऋतस्य वाहसा ॥ १० ॥ पवमान-
स्य जिघ्नतो हरेश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अजिरशोचिषः ॥ पवमानो रथीतमः
शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः ॥ पवमान व्यश्नुहि रश्मिभिर्वाज-
सातमः । दधत्स्तोत्रे सुवीर्यं ॥ ११ ॥ परीतो षिंचता सुतꣳ सोमो य उत्तमꣳ
हविः । दधन्वाꣳ यो नर्यो अप्स्वांश्तरा सुषाव सोममद्रिभिः ॥ नूनं पुनानो
ऽविभिः परिस्रवादब्धः सुरभिंतरः । सुते चित्वाप्सु मदामो अंधसा श्रीणंतो गोः
भिरुत्तरं ॥ परि स्वानश्चक्षसे देवमादनः क्रतुरिंदुर्विचक्षणः ॥ १२ ॥ असावि
सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दस्मो अभि गा अचिक्रदत् । पुनानो वारम
त्येष्यव्ययꣳ श्येनो न योनिं घृतवंतमासदत् ॥ पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो
नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे । स्वसार आपो अभिगा उदासरन् संग्रावभिर्वस-
ते वीते अध्वरे ॥ कविर्वेधस्यापर्येषि माहिनमत्यो न मृष्टो अभि वाजमर्षसि ।
अपसेधं दुरिता सोम नो मृड घृतावसानः परियासि निर्णिजं ॥ १३ ॥ श्रायंत
इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत । वसूनि जातो जनिमान्योजसा प्रतिभागन्न
दीधिमः ॥ अलर्षि रातिं वसुदामुपस्तुहि भद्रा इन्द्रस्य रातयः । यो अस्य कामं
विधितो न रोषति मनो दानाय चोदयन् ॥ १४ ॥ यत इन्द्र भयामहे ततो नो
अभयं कृधि । मघवंछग्धि तव तन्न ऊतये विद्विषो विमृधो जहि ॥ त्वꣳ हि
राधसस्पते राधसो महः क्षयस्यासि विधर्ता । तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः
सुतावंतो हवामहे ॥ १५ ॥ त्वꣳ सोमासि धारयुर्मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे ।
पवस्व मꣳहयद्रयिः ॥ त्वꣳ सुतो मदिंतमो दधन्वान्मत्सरिंतमः । इन्दुः सत्रा-
जिदस्तृतः ॥ त्वꣳ सुष्वाणो अद्रिभिरभ्यर्ष कनिक्रदत् । द्युमंतꣳ शुष्ममा-
भर ॥ १६ ॥ पवस्व देववीतय इन्दो धाराभिरोजसा । आकलशं मधुमान् सोम
नः सदः ॥ तव द्रप्सा उदप्रुत इन्द्रम्मदाय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय
कं पपुः ॥ आ नः सुतास इन्दवः पुनाना धावता रयिं । वृष्टिद्यावो रीत्यापः

स्वर्विदः ॥ १७ ॥ परित्यᳪ हर्यतᳪ हरिं बभ्रुं पुनन्ति वारेण । यो देवा
न्विश्वाᳪ इत्परि मदेन सह गच्छति ॥ द्वियं पंच स्वयशसᳪसखायो अद्रिसᳪहतं ।
प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्नापयन्त ऊर्मयः ॥ इन्द्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने परिषि
च्यसे । नरे च दक्षिणावते वीराय सदनासदे ॥ १८ ॥ पवस्व सोम महे दक्षा
याश्वो न निक्तो वाजी धनाय ॥ प्र ते सोतारो रसं मदाय पुनन्ति सोमं महे
द्युम्नाय ॥ शिशुं जज्ञानᳪहरिम्मृजन्ति पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुं ॥ १९ ॥ उपोषु जात-
मप्तुरं गोभिर्भंगं परिष्कृतं । इन्दुं देवा अयासिषुः ॥ तमिद्वर्धन्तु नो गिरो
वत्सᳪ संᳪ शिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हृदᳪ सनिः ॥ अर्षा नः सोम शं गवे
धुक्षस्व पिप्युषीमिषं । वर्धा समुद्रमुक्थ्य ॥ २० ॥ आघा ये अग्निमिन्धते
स्तृणन्ति बर्हिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ बृहन्निदिध्म एषां भूरिशस्त्रं
पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ अयुद्ध इद्युधा वृतᳪ शूर आजति सत्वभिः ।
येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ २१ ॥ य एक इद्विदयते वसु मर्ताय दाशुषे ।
ईशानो अप्रतिष्कुत इन्द्रो अंग ॥ यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावाᳪ आविवा-
सति । उग्रं तत्पत्यते शव इन्द्रो अंग ॥ कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव
स्फुरत् । कदा नः शुश्रवद्गिर इन्द्रो अंग ॥ २२ ॥ गायन्ति त्वा गायत्रिणो
ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद्वᳪ शमिव येमिरे ॥ यत्सानोः
सान्वारुहो भूर्यस्पष्ट कर्त्वं । तदिन्द्रो अर्थं चेतति यूथेन वृष्णिरेजति ॥ युᳪ क्ष्वा
हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर
॥ २३ ॥

॥ इति दशमोऽध्यायः ॥

अथ एकादशो ऽध्यायः

इध्मः समिद्धोवाग्नि र्देवता तनूनपा द्देवता नराशंसो देवता इळो देवता
क्रमेण १ आदित्या देवताः २ इन्द्रोदेवता ३, ५, ६ पवमानः सोमो देवता
४, ७, ९ अग्निर्देवता १० सार्पराज्ञीदेवता ११ । गायत्री छन्दः
१—३, ११ त्रिष्टुप् छन्दः ४ बृहती छन्दः ५ प्रागाथं छन्दः ६
अनुष्टुप् छन्दः ७ द्विपदा छन्दः ८ जगती छन्दः
९ विराट् छन्दः १० । मेधातिथिः काण्वः १, ६
वसिष्ठः २, १० प्रगाथः काण्वः ३ परा-
शरः ४ प्रगाथो घौरः काण्वो वा ५
त्रसदस्यु ७ अग्नयो धिष्ण्या
ऐश्वराः ८ हिरण्यस्तूपः ९
सार्पराज्ञी ११

सुषमिद्धो न आवह देवाꣳ अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च ॥
मधुमंतं तनूनपायज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणु ह्यूतये ॥ नराशꣳसमिह
प्रियमस्मिन्यज्ञ उपह्वये । मधुजिह्वꣳ हविष्कृतं ॥ अग्ने सुखतमे रथे देवाꣳ
ईडित आवह । असि होता मनुर्हितः ॥ १ ॥ यदद्य सूर उदिते ऽनागा मित्रो अर्यमा ।
सुवाति सविता भगः ॥ सुप्रावीरस्तु स क्षयः प्रनुयामन्त्सुदानवः । ये नो अꣳ
हो ऽतिपिप्रति ॥ उत स्वराजो अदितिरदब्धस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते ॥ २
उ त्वा मंदंतु सोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि ॥ पदा

यशोनराधसो निबाधस्व महाए असि। न हि त्वा कश्चन प्रति॥ त्वमीशिषे
सुतानामिंद्र त्वमसुतानां। त्वए राजा जनानां॥३॥ आ जागृविर्विप्र ऋतं मतीनाए
सोमः पुनानो असदच्चमूषु। सपंति यं मिथुनासो निकामा अध्वर्यवो रथि-
रासः सुहस्ताः॥ सपुनान उपसूरे दधान ओभे अप्रा रोदसी वीष आवः।
प्रियाचिद्यस्य प्रियसास ऊती सतो धनं कारिणे न प्रयए सत्॥ स वर्द्धिता
वर्द्धनः पूयमानः सोमो मीढ्वाए अभि नो ज्योतिषा वीत्। यत्र नः पूर्वे पितरः
पदज्ञाः स्वर्विदो अभिगा अद्रिमिष्णन्॥४॥ माचिदन्यद्विशए सत सखायो
मा रिषण्यत। इन्द्रमित्स्तोता वृषणए सचा सुते मुहुरुक्था च शए सत॥
अवक्रक्षिणं वृषभं यथा जुवं गां न चर्षणीसहं। विद्वेषणए संवननमुभयंकरं
मए हिष्ठमुभयाविनं॥५॥ उदुत्ये मधुमत्तमा गिरस्तोमास ईरते।
सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयंतो रथा इव॥ कण्वा इव भृगवः सूर्या
इव विश्वमिद्धीतमाशत। इन्द्रए स्तोमेभिर्महयंत आयवः प्रियमेधासो अस्व-
रन्॥६॥ पर्यूषु प्रधन्व वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः। द्विषस्तरध्या
ऋणया न ईरसे॥ अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शक्मना पयः।
गोजीरया रंहमाणः पुरंध्या॥ अनु हि त्वा सुतए सोममदामसि महे
समर्यराज्ये। वाजाए अभि पवमान प्रगाहसे॥७॥ परिप्रधन्वेन्द्राय सोम
स्वादुर्मित्राय पूष्णे भगाय। एवामृताय महे क्षयाय स शुक्रो अर्ष दिव्यः पीयूषः॥
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयात् क्रत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः॥८॥ सूर्यस्येव रश्मयो
द्रावयित्नवो मत्सरासः प्रसुतः साकमीरते। तंतुं ततं परिसर्गास आशवो नेन्द्रादृते
पवते धाम किंचन॥ उपो मतिः पृच्यते सिच्यते मधु मन्द्राजनी चोदते अंतरासनि।
पवमानः संतनिः सुघ्नतामिव मधुमान् द्रप्सः परिवारमर्षति॥ उक्षा मिमेति
प्रतियंति धेनवो देवस्य देवीरुपयन्ति निष्कृतं। अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययमत्कं न

भिन्नं परि सोमो अव्यत ॥ ८ ॥ अग्निं नरो दीधितिभिररण्योर्हस्तच्युतं जनयत
प्रशस्तं । दूरेदृशं गृहपतिमथव्युं ॥ तमग्निमस्ते वसवो न्यृण्वन्त्सुप्रतिचक्षमवसे
कुतश्चित् । दक्षाय्यो यो दम आस नित्यः ॥ प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया
सूर्म्या यविष्ठ । त्वाँ शश्वन्तउपयन्ति वाजाः ॥ १० ॥ आयं गौः पृश्निरक्र-
मीदसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयंत्स्वः ॥ अंतश्चरति रोचनास्य प्राणादपा
नती । व्यख्यन्महिषो दिवं ॥ त्रिँशद्धाम विराजति वाक्पतंगाय धीयते ।
प्रतिवस्तोरहद्युभिः ॥ ११ ॥

॥ इति एकादशोऽध्यायः ॥

अथ द्वादशोऽध्यायः

अग्निर्देवता १, २, ७, १०, १३, १४, पवमानः सोमोदेवता ३, ६, ८, ११, १५, १७, १८ इन्द्रो देवता ४, ५, ९, १२, १६, १९, २०। गायत्री छन्दः १, २, ७, १०, १४ अनुष्टुप् छन्दः ३, ९ प्रागाथं छन्दः ४, १२, १३, १६, बृहती छन्दः ५ ककुप् सतोबृहती च क्रमेण ६ त्रिष्टुप् छन्दः ८, ११, १५, १८ जगती छन्दः १७ अनुष्टुभौ बृहती च क्रमेण १९ बृहती, अनुष्टुभौ क्रमेण २०। गोतमोरहूगणः, वसिष्ठः तृतीयस्य १ भरद्वाजो वार्हस्पत्यः २, ७ प्रजापतिः ३ सोभरिः काण्वः ४, १३ मेधातिथि मेध्यतिथी काण्वः ५ ऋजिश्वा ऊर्ध्वसद्मा चक्रमेण ६ वसिष्ठः ८, ११ तिरश्चीः ९ सतंभर आत्रेयः १० नृमेध-पुरुमेधौ १२, १९ शुनः शेप आजीगर्तिः १४ नोधाः १५ मेधातिथिः काण्वः १६ रेणुर्वै श्वामित्रः १७ कुत्सः १८ आगस्त्यः २० ॥

उपप्रयंतो अध्वरं मंत्रं वोचेमाग्नये। आरे अस्मे च शृण्वते॥ यः स्नीहितीषु पूर्व्यः संजग्मानासु कृष्टिषु। अरक्षद्दाशुषे गयं॥ स नो वेदो अमात्यमग्नी रक्षतु शंतमः। उतास्मान्पात्वंहसः॥ उत ब्रुवंतु जंतव उदग्निर्वृत्रहाजनि। धनंजयो रणेरणे॥ १॥ अग्ने युᳲक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः। अरं वहंत्याशवः॥ अच्छा नो याह्यावहाभिप्रयाᳲसि वीतये। आ देवांत्सोमपीतये॥ उदग्ने भारत द्युमदजस्रेण दविद्युतत्। शोचा विभा-

ष्वजर ॥ २ ॥ प्रसुन्वानायांधसो मर्तो न वष्टतद्वचः । अप श्वानमराधसꣳ
हता मखन्न भृगवः ॥ आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः । सरज्जारो
न योषणां वरो न योनिमासदं ॥ सवीरो दक्षसाधनो वि यस्तस्तंभ रोदसी ।
हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमाꣳसदं ॥ ३ ॥ अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र
जनुषा सनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे ॥ न की रेवन्तꣳ सख्याय विंदसे पीयंति
ते सुराश्वः । यदा कृणोषि नदनुꣳ समूहस्यादित्पितेव हूयसे ॥ ४ ॥ आ त्वा
सहस्रमाशतं युक्ता रथे हिरण्यये । ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहंतु सोम
पीतये ॥ आ त्वा रथे हिरण्यये हरी मयूरशेप्या । शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अंधसो
विवक्षणस्य पीतये ॥ पिबा त्वा३स्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव । परिष्कृतस्य
रसिन इयमासुतिश्चारुर्मदाय पत्यते ॥ ५ ॥ आ सोता परिषिंचताश्वं न स्तोम
मप्तुरꣳ रजस्तुरम् । वनप्रक्षमुदप्रुतम् ॥ सहस्रधारं वृषभं पयोदुहं प्रियं देवाय
जन्मने । ऋतेन य ऋतजातो विवावृधे राजा देव ऋतं बृहत् ॥ ६ ॥ अग्निर्वृ-
त्राणि जंघनद्द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्र आहुतः ॥ गर्भे मातुः पितु-
ष्पिता विदिद्युतानो अक्षरे । सीदन्नृतस्य योनिमा ॥ ब्रह्म प्रजावदाभर जात-
वेदो विचर्षणे । अग्ने यद्दीदयद्दिवि ॥ ७ ॥ अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो
देवेभिः समपृक्त रसं । सुतः पवित्रं पर्येति रेभन्मितेव सद्म पशुमन्ति होता ॥
भद्रा वस्त्रा समन्या३वसानो महान् कविर्निवचनानि शꣳसन् । आवच्यस्व
चम्वोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीतौ ॥ समु प्रियो मृज्यते सानो अव्ये
यशस्तरो यशसां क्षैतो अस्मे । अभिस्वर धन्वा पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः
सदा नः ॥ ८ ॥ एतोन्विन्द्रꣳ स्तवाम शुद्धꣳ शुद्धेन साम्ना । शुद्धैरुक्थैर्वा-
वृध्वाꣳसꣳ शुद्ध आशीर्वान्ममत्तु ॥ इन्द्र शुद्धो न आगहि शुद्धः शुद्धाभिरूतिभिः ।
शुद्धो रयिं निधारय शुद्धो ममद्धि सोम्य ॥ इन्द्र शुद्धो हि नो रयिꣳ शुद्धो रत्नानि
दाशुषे । शुद्धो वृत्राणि जिघ्नसे शुद्धो वाजꣳ सिषाससि ॥ ९ ॥ अग्ने स्तोमं मनामहे

सिद्धमद्य दिविस्पृशः । देवस्य द्रविणस्यवः ॥ अग्निर्जुषत नो गिरो होता यो मानु-
षेष्वा । स यक्षद्दैव्यं जनं ॥ त्वमग्ने सप्रथा असि जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं
वितन्वते ॥ १० ॥ अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधामाङ्गोषिणमवावशन्त वाणीः ।
वना वसानो वरुणो न सिन्धुर्वि रत्नधा दयते वार्याणि ॥ शूरग्रामः सर्ववीरः सहा-
वाञ्जेता पवस्व सनिता धनानि । तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्वषाढः
साह्वान् पृतनासु शत्रून् ॥ उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वन्त्समीचीने आ पवस्वा पुरन्धी
अपः सिषासन्नुषसः स्वाऽ३ऽर्गाः संचिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान् ॥ ११ ॥ त्वमिन्द्र-
यशा अस्यृजीषी शवसस्पतिः । त्वं वृत्राणि हꣳस्यप्रतीन्येक इत्पुर्वनुत्तश्चर्षणी-
धृतिः ॥ तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसꣳ राधो भागमिवेमहे । महीव कृत्तिः शरणा
त इन्द्र प्र ते सुम्ना नो अश्नवन् ॥ १२ ॥ यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा
होतारममर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ॥ अपां नपातꣳ सुभगꣳ सुदीदिति-
मग्निमु श्रेष्ठशोचिषम् । स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपामा सुम्नं यक्षते दिवि
॥ १३ ॥ यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ॥
न किरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् । वाजो अस्ति श्रवाय्यः ॥ स वाजं विश्व-
चर्षणिरर्वद्भिरस्तु तरुता । विप्रेभिरस्तु सनिता ॥ १४ ॥ साकमुक्षो मर्जयन्त
स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः । हरिः पर्यद्रवज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे
अत्यो न वाजी ॥ सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।
मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन्त्सं गच्छते कलश उस्रियाभिः ॥ उत प्र पिप्य
ऊधरघ्न्याया इन्दुर्धाराभिः सचते सुमेधाः । मूर्धानं गावः पयसा चमूष्वभि-
श्रीणन्ति वसुभिर्न निक्तैः ॥ १५ ॥ पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र
गोमतः । आपिर्नो बोधि सधमाद्ये वृधेऽ३ऽस्माꣳ अवन्तु ते धियः ॥ भूयाम ते
सुमतौ वाजिनो वयं मा न स्तरभिमातये । अस्माँ चित्राभिरवतादभिष्टिभिरा
नः सुम्नेषु यामय ॥ १६ ॥ त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रिरे सत्यामाशिरं परमे

व्योमनि । चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारूणि चक्रे यदृतैरवर्धत ॥ स भक्ष-
माणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे । तेजिष्ठा अपो मꣳ
हना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदो विदुः ॥ ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो
दाभ्यासो जनुषी उभे अनु । येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं
मनना अगृभ्णत ॥ १७ ॥ अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानो३ऽभि मित्रावरुणा पूय-
मानः । अभी नरं धीजवनꣳ रथेष्ठामभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं ॥ अभि वस्त्रा सुव-
सनान्यर्षाभि धेनूः सुदुघाः पूयमानः । अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्याभ्यश्वाꣳ
रथिनो देव सोम ॥ अभी नो अर्ष दिव्या वसून्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः ।
अभि येन द्रविणमश्नवामाभ्यार्षेयं जमदग्निवन्नः ॥ १८ ॥ यज्जायथा अपूर्व्य
मघवन्वृत्रहत्याय । तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तभ्ना उतो दिवं ॥ तत्ते यज्ञो अजायत
तदर्क उत हस्कृतिः । तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वं ॥ आमासु पक्वमैरय
आ सूर्यꣳ रोहयो दिवि । घर्मं न सामं तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे बृहत्
॥ १९ ॥ मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः । वृषा ते वृष्ण इन्दु-
र्वाजी सहस्रसातमः ॥ आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मदो वरेण्यः । सहावाꣳ इन्द्र
सानसिः पृतनाषाडमर्त्यः ॥ त्वꣳ हि शूरः सनिता चोदयो मनुषो रथं । सहावा-
न्दस्युमव्रतमोषः पात्रं न शोचिषा ॥ २० ॥

॥ इति द्वादशोऽध्यायः ॥

॥ अथ त्रयोदशोऽध्याय: ॥

पवमान: सोमोदेवता १,३,१५ इन्द्रोदेवता २,४,६,७,१४,१८,२० सूर्यो देवता ५ सरस्वान्देवता ८ सरस्वतीदेवता ९ सवितादेवता १० ब्रह्मणस्पतिर्देवता ११ अग्निर्देवता १२,१६,१७ मित्रावरुणौ देवते १३ अग्निर्हवींषि वा देवते १८। गायत्रीछन्द: १,३,४,८,९,१०—१४, १७,१८ बृहती चरमस्य अनुष्टुप् शेष: २ जगती छन्द: ५ प्रागाथंछन्द: ६,७, त्रिष्टुप् छन्द: १५,१९ वर्धमाना पूर्वस्य गायत्री उत्तरयो: १६ अष्टि: पूर्वस्य अतिशक्वरी उत्तरयो: २०। कविर्भार्गव: १ भरद्वाजो बार्हस्पत्य: २,९ असित: काश्यपो देवलो वा ३ सकक्ष: ४ विभ्राट् सौर्य: ५ वसिष्ठ: ६,८ भर्ग: प्रागाथ: ७ विश्वामित्र: १०,१७ मेधातिथि :काण्व: ११ शतम् वैखानसा: १२ यजत आत्रेय: १३ मधुच्छन्द: वैश्वामित्र: १४ उशना: १५ भरद्वाजो बार्हस्पत्य: १६ हर्यत: प्रागाथ: १८ हृहद्दिव आथर्वण: १९ गृत्समद: २०

पवस्व वृष्टिमा सु नो ऽपामूर्मिं दिवस्परि । अयक्ष्मा बृहतीरिष: ॥ तया
पवस्व धारया यया गाव इहागमन् । जन्यास उप नो गृहं ॥ घृतंपवस्व धार
या यज्ञेषु देववीतम: । अस्मभ्यं वृष्टिमापव ॥ स न ऊर्जे व्या३व्ययं पवित्रं धाव-
धारया । देवास: शृणवन्हि कं ॥ पवमानो असिष्यदद्रक्षांस्यपजंघनत् । प्रत्नवद्रो-
चयन्रुच: ॥ १ ॥ प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर । अरंगमाय जग्मयेऽप-

चादधूनि नरः ॥ एमेनं प्रत्येतन सोमेभिः सोमपातमं । अमत्रेभिर्ऋजीषिणमिंद्र-
ए सुतेभिरिंदुभिः ॥ यदी सुतेभिरिंदुभिः सोमेभिः प्रतिभूषथ । वेदा विश्वस्य
मेधिरो धृषत्तंतमिदेषते ॥ अस्माअस्मा इदंधसोऽध्वर्यो प्रभरा सुतं । कुवित्समस्य
जेन्यस्य शर्धतोऽभिशस्तेरवस्वरत् ॥ २ ॥ बभ्रवे नु स्वतवसे ऽरुणाय दिविस्पृशे ।
सोमाय गाथमर्चत ॥ हस्तच्युतेभिरद्रिभिः सुतए सोमं पुनीतन । मधावाधावता
मधु ॥ नमसेदुपसीदत दध्नेदभिश्रीणीतन । इंदुमिंद्रे दधातन ॥ अमित्रहा
विचर्षणिः पवस्व सोम शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत् ॥ इंद्राय सोम पातवे मदाय
परिषिच्यसे । मनश्चिन्मनसस्पतिः ॥ पवमान सुवीर्यए रयिए सोम रिरीहिणः ।
इंदविंद्रेण नो युजा ॥ ३ ॥ उद्घेदभिश्रुतामघं वृषभं नर्यापसं । अस्तारमेषि सूर्य
॥ नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वोजसा । अहिं च वृत्रहावधीत् ॥ स न इंद्रः
शिवः सखाश्वावद्गोमद्यवमत् । उरुधारेव दोहते ॥ ४ ॥ विभ्राड् बृहत्पिबतु
सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतं । वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः
पिपर्ति बहुधा विराजति ॥ विभ्राड् बृहत्सुभृतं वाजसातमं धर्मं दिवो धरुणे
सत्यमर्पितं । अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा सपत्नहा ॥
इदए श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धनजिदुच्यते बृहत् । विश्वभ्राड्-
भ्राजो महि सूर्यो दृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतं ॥ ५ ॥ इंद्र क्रतुन्न आभर
पिता पुत्रेभ्यो यथा । शिक्षा णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि ॥
मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्यो३ माशिवासोऽवक्रमुः । त्वया वयं प्रवतः शश्वती-
रपोऽति शूर तरामसि ॥ ६ ॥ अद्याद्या श्वःश्व इंद्र त्रास्व परे च नः । विश्वा च
नो जरितॄन्त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः ॥ प्रभंगी शूरो मघवा तुवीमघः
संमिश्लो वीर्याय कं । उभा ते बाहू वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः
॥ ७ ॥ जनीयंतो ऽन्वग्रवः पुत्रीयंतः सुदानवः । सरस्वंतए हवामहे ॥ ८ ॥ उत
नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्याभूत् ॥ ९ ॥ तत्सवितुर्वरे-

ण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ १० ॥ सोमानाꣳ स्वरणं
कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तम् य औशिजः ॥ ११ ॥ अग्न आयूꣳषि पवस आ
सुवोर्जमिषम् च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥ १२ ॥ ता नः शक्रम्
पार्थिवस्य महि रायो दिव्यस्य महि वा क्षत्रं देवेषु ॥ ऋतमृतेन सपंतेषिरं दक्ष
माशाते । अद्रुहा देवौ वर्द्धेते ॥ वृष्टिद्यावा रीत्यापेषस्पती दानुमत्याः । बृहंतं
गर्तमाशाते ॥ १३ ॥ युंजंति ब्रध्नमरुषं चरंतं परितस्थुषः । रोचंते रोचना दिवि ॥
युंजंत्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥ केतुं कृण्वन्न-
केतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥ १४ ॥ अयꣳ सोम इंद्र तुभ्यꣳ
सुन्वे तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि । त्वꣳ ह यं चकृषे त्वं ववृष इंदुं मदाय युज्या-
य सोमं ॥ स ईꣳ रथो न भुरिषाडयोजि महः पुरूणि सातये वसूनि । आदीं
विश्वा नहुष्याणि जाता स्वर्षाता वन ऊर्ध्वा नवंत ॥ शुष्मी शर्धो न मारुतं पव-
स्वानभिशस्ता दिव्या यथा विट् । आपो न मक्षू सुमतिर्भवा नः सहस्राप्साः
पृतनाषाड् न यज्ञः ॥ १५ ॥ त्वमग्ने यज्ञानाꣳ होता विश्वेषाꣳ हितः । देवे-
भिर्मानुषे जने ॥ स नो मंद्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा महः । आ देवान्वक्षि यक्षि
च ॥ वेत्था हि वेधो अध्वनः पथश्च देवांजसा । अग्ने यज्ञेषु सुक्रतो ॥ १६ ॥
होता देवो अमर्त्यः पुरस्तादेति मायया । विदथानि प्रचोदयन् ॥ वाजी वाजे-
षु धीयतेऽध्वरेषु प्रणीयते । विप्रो यज्ञस्य साधनः ॥ धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां
गर्भमादधे । दक्षस्य पितरं तना ॥ १७ ॥ आ सुते सिंचत श्रियꣳ रोदस्योरभि-
श्रियं । रसा दधीत वृषभं ॥ ते जानत स्वमोक्या३ꣳ संवत्सासो न मातृभिः ।
मिथो न संत जामिभिः ॥ उप स्रक्वेषु बप्सतः कृण्वते धरुणं दिवि । इंद्रे अग्ना
नमः स्वः ॥ १८ ॥ तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः । सद्यो जज्ञा-
नो निरिणाति शत्रूननु यं विश्वे मदंत्यूमाः ॥ वावृधानः शवसा भूर्योजाः शत्रु-
र्दासाय भियसं दधाति । अव्यनच्च व्यनच्च सस्नि सं ते नवंत प्रभृता मदेषु ॥ त्वे

क्रतुं सपित्वज्ञन्तिविश्वे दियंदेते त्रिभंवत्वूमा:। स्वादो स्वादीय: स्वादुना स्जा समद: सुमधु मधुनाभियोधी: ॥ १८ ॥ त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरं तुविशुष्मस्तृपत्सोममपिबद्विष्णुना सुतं यथावशं। स ईं ममाद महिकर्म कर्तवे महामुरुꣳ सैनꣳ सश्चद्देवो देवꣳ सत्य इंदुः सत्यमिंद्रं ॥ साकं जातः क्रतुना साकमोजसा ववक्षिथ साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मृधो विचर्षणि। दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु प्रचेतन सैनꣳ सश्चद्देवो देवꣳ सत्य इंदुः सत्यमिंद्रं ॥ अध त्विषीमाꣳ अभ्योजसा क्रिविं युधाभवदा रोदसी अपृणदस्य मज्मना प्रवावृधे। अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत प्रचेतय सैनꣳ सश्चद्देवो देवꣳ सत्य इंदुः सत्यमिंद्रं ॥ २० ॥

॥ इति त्रयोदशो ऽध्यायः ॥

॥ अथ चतुर्दशो ऽध्यायः ॥

इन्द्रोदेवता १,२,५,८ पवमानः सोमोदेवता ३,७ अग्निर्देवता ४, १०—१६ विश्वेदेवादेवता ६ सामेति ८। गायत्री छन्दः १,४,५,१२—१६ प्रागाथं छन्दः २,१० बृहती छन्दः ३,७,११ अनुष्टुप् छन्दः ६ उष्णिक् छन्दः ८ सामेति ८। प्रियमेधः १ नृमेधपुरुमेधौ २ त्र्यरुणत्रसदस्यू ३,७ शुनःशेप आजीगर्तिः ४ वत्सः काण्वः ५ अग्निस्तापसः ६ विमना वैयश्वः ८ सामेति ८ वसिष्ठः १० सोभरिः काण्वः ११ शतं वैखानसाः १२ वसूयव आत्रेयाः १३ गोतमो राहूगणः १४ केतुराग्नेयः १५ विरूप आंगिरसः १६

अभि प्र गोपतिं गिरेंद्रमर्च यथा विदे। सूनुꣳ सत्यस्य सत्पतिं ॥ आ हर-
यः ससृज्रिरेऽरुषीरधि बर्हिषि। यत्राभिसंनवामहे ॥ इंद्राय गाव आशिरं दुदुह्रे
वज्रिणे मधु। यत्सीमुपह्वरे विदत् ॥ १ ॥ आ नो विश्वासु हव्यमिंद्रꣳ समत्सु
भूषत। उप ब्रह्माणि सवनानि वृत्रहन्परमज्या ऋचीषम ॥ त्वं दाता प्रथमो
राधसामस्यसि सत्य ईशानकृत्। तुवि द्युम्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शवसो
महः ॥ २ ॥ प्रत्नं पीयूषं पूर्व्यं यदुक्थ्यं महो गाहाद्दिव आनिरधुक्षत। इंद्रम-
भिजायमानꣳ समस्वरन् ॥ आदीं केचित्पश्यमानास आप्यं वसुरुचो दिव्या अभ्य-
नूषत। दिवो न वारꣳ सविता व्यूर्णुते ॥ अध यदिमे पवमान रोदसी इमा च
विश्वा भुवनाभि मज्मना। यूथे न निष्ठा वृषभो विराजसि ॥ ३ ॥ इममू षु
त्वमस्माकꣳ सनिं गायत्रं नव्याꣳसं। अग्ने देवेषु प्रवोचः ॥ विभक्तासि चित्रभानो

सिन्धोरूर्मा उपाक आ। सद्यो दाशुषे क्षरसि ॥ आ नो भज परमेष्वा वाजेषु
मध्यमेषु। शिक्षा वस्वो अन्तमस्य ॥ ४ ॥ अहमिद्धि पितुः परि मेधामृतस्य जग्रभ।
अहꣳ सूर्य इवाजनि ॥ अहं प्रत्नेन जन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत्। येनेन्द्रः
शुष्ममिद्दधे ॥ ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुरृषयो ये च तुष्टुवुः। ममेद्वर्धस्व सुष्टु
तः ॥ ५ ॥ अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्जोषि ब्रह्म सहस्कृत। ये देवत्रा य आयुषु
तेभिर्नो महया गिरः ॥ प्र स विश्वेभिरग्निभिरग्निः स यस्य वाजिनः। तनये तो-
के अस्मदा सम्यङ्वाजैः परीवृतः ॥ त्वं नो अग्ने अग्निभिर्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय। त्वं
नो देवतातये रायो दानाय चोदय ॥ ६ ॥ त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वा-
जाय श्रवसे धियं दधुः। स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय ॥ अभ्यभि हि श्रवसा
ततर्दिथोत्सं न कं चिज्जनपानमक्षितम्। शर्याभिर्न भरमाणो गभस्त्योः ॥ अजी-
जनो अमृत मर्त्याय कमृतस्य धर्मन्नमृतस्य चारुणः। सदासरो वाजमच्छा सनिष्य-
दत् ॥ ७ ॥ एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत पिबाति सोम्यं मधु। प्र राधाꣳसि चोदयते
महित्वना ॥ उपो हरीणां पतिꣳ राधः पृञ्चन्तमब्रवम्। नूनꣳ श्रुधि स्तुवतो
अश्व्यस्य ॥ न ह्यां३ग पुरा च न जज्ञे वीरतरस्त्वत्। न की राया नैवथा न भन्द-
ना ॥ ८ ॥ नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम्। पतिं वो अघ्न्यानां धेनूनामिषु
ध्यसि ॥ ९ ॥ देवो वो द्रविणोदाः पूर्णां विवष्ट्वासिचम्। उद्वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्वमादिद्वो
देव ओहते ॥ तꣳ होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत। दधाति
रत्नं विधते सुवीर्यमग्निर्जनाय दाशुषे ॥ १० ॥ अदर्शि गातुवित्तमो यस्मिन्व्रता-
न्यादधुः। उपो षु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्तु नो गिरः ॥ यस्माद्रेजन्त कृष्टयश्च-
र्कृत्यानि कृण्वतः। सहस्रसां मेधसाताविव त्मनाग्निं धीभिर्नमस्यत ॥ प्र दैवो-
दासो अग्निर्देव इन्द्रो न मज्मना। अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ
नाकस्य शर्मणि ॥ ११ ॥ अग्न आयूꣳषि पवस आसुवोर्जमिष-
ञ्च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥ अग्निरृषिः पवमानः पाञ्चजन्यः

पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥ अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दध-
द्रयिम् मयि पोषम् ॥ १२ ॥ अग्ने पावक रोचिषा मन्द्राय देवजिह्वया । आ दे-
वान्वक्षि यक्षि च ॥ तं त्वा घृतस्नवीमहे चित्रभानो सुदृशम् । देवाꣳ आ वीतये
वह ॥ वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तꣳ समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ॥ १३॥
अवा नो अग्न ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ॥ आ नो अग्ने
रयिं भर सत्रासाहं वरेण्यं । विश्वासु पृत्सु दुष्टरं ॥ आ नो अग्ने सुचेतुना
रयिम् विश्वायुपोषसं । मार्डीकं धेहि जीवसे ॥ १४ ॥ अग्निꣳ हिन्वन्तु नो धियः
सप्तिमाशुमिवाजिषु । तेन जेष्म धनं धनं ॥ यया गा आकरामहै सेनयाग्ने तवो-
त्या । तां नो हिन्व मघत्तये ॥ आग्ने स्थूरꣳ रयिम् भर पृथुं गोमन्तमश्विनं
अङ्धि खं वर्तया पविम् ॥ अग्ने नक्षत्रमजरमासूर्यꣳ रोहयो दिवि । दध
ज्ज्योतिर्जनेभ्यः ॥ अग्ने केतुर्विशामसि प्रेष्ठः श्रेष्ठ उपस्थसत् । बोधास्तोत्रे वयो
दधत् ॥ १५ ॥ अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयं । अपाꣳ रेताꣳसि जि-
न्वति ॥ ईशिषे वार्यस्य हि दात्रस्याग्ने स्वः पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि ॥
उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीꣷष्यर्चयः ॥ १६ ॥

॥ इति चतुर्दशोऽध्यायः ॥

॥ अथ पञ्चदशोऽध्यायः ॥

अग्निर्देवता । गायत्री छन्दः १—३,६,८,१४ प्रागाथं छन्दः ४,७,८,
त्रिष्टुप् छन्दः ५ प्रागाथं काकुभं छन्दः १० उष्णिक् छन्दः ११ अनुष्टुप्
प्रथमस्य गायत्री चरमयोः १२ जगती छन्दः १३। गोतमो राहूगणः
१,११ विश्वामित्रः २,८ विरूप आंगिरसः ३ भर्गः प्रागाथः ४,७ त्रितः
५ उशना काव्यः ६ सदोतिपुरुमीळ्हौ तयोर्वान्यतरः
८ सोभरिः काण्वः १० गोपवन आत्रेयः १२
भरद्वाजो बार्हस्पत्यो वीतहव्यो वा १३
प्रयोगो भार्गव अग्निर्वा पावको बार्ह-
स्पत्यः, अथवाग्नी गृहपतिय-
विष्ठौ सहसः सुतौ तयो-
र्वान्यतरः १४ ॥

कस्ते जामिर्जनानामग्ने को दाश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि श्रितः ॥ त्वं जा
मिर्जनानामग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य ईड्यः ॥ यजा नो मित्राव-
रुणा यजा देवाꣳ ऋतं बृहत् । अग्ने यक्षि स्वं दमं ॥ १ ॥ ईडेन्यो नमस्यस्तिरस्तमाꣳ
सि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषा ॥ वृषो अग्निः समिध्यतेऽश्वो न देववाहनः ।
तꣳ हविष्मन्त ईडते ॥ वृषणं त्वा वयं वृषन्वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं
बृहत् ॥ २ ॥ उत्ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते ॥
उप त्वा जुह्वो३ मम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुषस्व नः ॥ मन्द्रꣳ होतार-

ऋत्विजं चित्रभानुं विभावसुम् । अग्निमीडे स उ श्रवत् ॥ ३ ॥ पाहि नो अग्न
एकया पाह्यू३त द्वितीयया । पाहि गीर्भिस्तिसृभिरूर्जांपते पाहि चतसृभिर्वसो ॥
पाहि विश्वस्माद्रक्षसो अराव्णः प्र स्म वाजेषु नोऽव । त्वामिद्धि नेदिष्ठं देवता-
तय आपिं नक्षामहे वृधे ॥ ४ ॥ इनो राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषु-
माꣳ अदर्शि । चिकिद्विभाति भासा बृहता सिक्नीमेति रुशतीमपाजन् ॥ कृष्णां
यदेनीमभिवर्पसाभूज्जनयन्योषां बृहतः पितुर्जाम् । ऊर्ध्वम् भानुꣳ सूर्यस्य स्तभायं
दिवो वसुभिररतिर्विभाति ॥ भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसारं जारो अभ्येति
पश्चात् । सुप्रकेतैर्द्युभिरग्निर्वितिष्ठन् रुशद्भिर्वर्णैरभिराममस्थात् ॥ ५ ॥ कया ते
अग्ने अङ्गिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिं । वराय देव मन्यवे ॥ दाशेम कस्य मनसा
यज्ञस्य सहसो यहो । कदु वोच इदं नमः ॥ अधा त्वꣳ हि नस्करो विश्वा अस्म-
भ्यꣳ सुक्षितीः । वाजद्रविणसो गिरः ॥ ६ ॥ अग्न आयाह्यग्निभिर्होतारं त्वा
वृणीमहे । आ त्वामनक्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बर्हिरासदे ॥ अच्छा हि त्वा
सहसः सूनो अङ्गिरः स्रुचश्चरन्त्यध्वरे । ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहेऽग्निं यज्ञेषु
पूर्व्यम् ॥ ७ ॥ अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् । अच्छा यज्ञासो नमसा
पुरूवसुं पुरुप्रशस्तमूतये ॥ अग्निꣳ सूनुꣳ सहसो जातवेदसं दानाय वार्याणां ।
द्विता यो भूदमृतो मर्त्येष्वा होता मन्द्रतमो विशि ॥ ८ ॥ अदाभ्य पुर एता
विशामग्निर्मानुषीणां । तूर्णीरथः सदा नवः ॥ अभि प्रयाꣳसि वाहसा दाश्वाꣳ
अश्नोति मर्त्यः । क्षयं पावकशोचिषः ॥ साह्वान्विश्वा अभियुजः क्रतुर्देवानाम-
मृक्तः । अग्निस्तुविश्रवस्तमः ॥ ९ ॥ भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो
अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः ॥ भद्रम् मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये येना समत्सु सासहिः ।
अवस्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टये ॥ १० ॥ अग्ने वाजस्य गोमत
ईशानः सहसो यहो । अस्मे देहि जातवेदो महि श्रवः ॥ स इधानो वसुष्कवि-
रग्निरीडेन्यो गिरा । रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥ क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने

वस्तोरुतोषसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥ ११ ॥ विशोविशो वो अतिथिं
वाजयन्तः पुरुप्रियं । अग्निं वो दुर्यं वचःस्तुषे शूषस्यमअभिः ॥ यं जनासो हवि-
ष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिं । प्रशꣳसन्ति प्रशस्तिभिः ॥ पन्याꣳसं जातवेदसं
यो देवतात्युद्यता । हव्यान्यैरयद्दिवि ॥ १२ ॥ समिद्धमग्निꣳ समिधा गिरा गृणे
शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवं । विप्रꣳ होतारं पुरुवारमद्रुहम् कविꣳ सुम्नै-
रीमहे जातवेदसम् ॥ त्वां दूतमग्ने अमृतम् युगेयुगे हव्यवाहम् दधिरे पायुमीड्यं ।
देवासश्च मर्तासश्च जागृविं विभुम् विश्पतिम् नमसा निषेदिरे ॥ विभूषन्नग्न
उभयाꣳ अनुव्रता दूतो देवानाꣳ रजसी समीयसे । यत्ते धीतिꣳ सुमतिमावृ-
णीमहे ऽध स्मा नस्त्रिवरूथः शिवो भव ॥ १३ ॥ उप त्वा जामयो गिरो देदिश-
तीर्हविष्कृतः । वायोरनीके अस्थिरन् ॥ यस्य त्रिधात्ववृतम् बर्हिस्तस्थावसन्दिनम् ।
आपश्चिन्निदधा पदम् ॥ पदम् देवस्य मीढुषो ऽनाधृष्टाभिरूतिभिः । भद्रा सूर्य-
इवोपदृक् ॥ १४ ॥

॥ इति षष्ठदशोऽध्यायः ॥

॥ अथ षोडशोऽध्यायः ॥

इन्द्रो देवता १,९,४,७,८,१५—१८ इन्द्राग्नी देवते २ अग्निर्देवता ५ वरुणो
देवता ६ विश्वकर्मा देवता ८ पवमानः सोमो देवता १०,२०,२१ उषा देवता
११ मरुतो देवता १२ विश्वे देवा देवता १३, द्यावापृथिव्यौ देवते १४।
प्रागाथं छन्दः १,३,४,८,१७—१८ गायत्री छन्दः २,६,७,११—१६
बृहती छन्दः ५ त्रिष्टुप् छन्दः ८ अत्यष्टिः छन्दः १० उष्णिक्
छन्दः २० जगती छन्दः २१। मेधातिथिः काण्वः १,८,१८
विश्वामित्रः २ भर्गः प्रागाथः ३,४, सोभरिः काण्वः ५
शुनःशेप आजीगर्तिः ६,१५ सुकक्षः ७ विश्वकर्मा
भौवनः ८ अनानतः पारुच्छेपिः १० भरद्वाजो
बार्हस्पत्यः ११ गोतमो राहूगणः १२ ऋजिश्वा
१३ वामदेवः १४ हर्यतः प्रागाथः देवातिथिः
काण्वः १७ पुष्टिगुः काण्वः १८ पर्वत
नारदौ २० अत्रिः २१

अभि त्वा पूर्वपीतय इन्द्रस्तोमेभिरायवः। समीचीनास ऋभवः समस्वरन्
रुद्रा गृणन्त पूर्व्यम्॥ अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यꣳ शवो मदे सुतस्य विष्णवि।
अद्यातमस्य महिमानमायवोऽनुष्टुवन्ति पूर्वथा॥ १॥ प्र वामर्चन्त्युक्थिनो
नीथाविदो जरितारः। इन्द्राग्नी इष आवृणे॥ इन्द्राग्नी नवतिम् पुरो दासपत्नी-

रधूतमम् । साकमेकेन कर्मणा ॥ इन्द्राग्नी अपसस्पर्युप प्रयन्ति धीतयः । ऋतस्य पथ्या३ऽअनु ॥ इन्द्राग्नी तविषाणि वाᳪ सधस्थानि प्रयाᳪसि च । युवोरप्तूर्यᳪ हितम् ॥ २ ॥ शग्ध्यू३षु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः । भगन्न हि त्वा यशसम् वसुविदमनु शूर चरामसि ॥ पौरो अश्वस्य पुरुकृद्गवामस्युत्सो देव हिरण्ययः । नकिर्हि दानम् परिमर्धिषत्त्वे यद्यद्यामि तदाभर ॥ ३ ॥ त्वं ह्येहि चेरवे विदा भगम् वसुत्तये । उद्वावृषस्व मघवन् गविष्टय उदिन्द्राश्वमिष्टये ॥ त्वं पुरूसहस्राणि शतानि च यूथा दानाय मᳪहसे । आ पुरन्दरम् चकृम विप्रवचस इन्द्रम् गायन्तोऽवसे ॥ ४ ॥ यो विश्वा दयते वसु होता मन्द्रो जनानाम् । मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्वग्नये ॥ अश्वं न गीर्भी रथ्यᳪ सुदानवो मर्मृज्यन्ते देवयवः । उभे तोके तनये दस्म विश्पते पर्षि राधो मघोनाम् ॥ ५ ॥ इमम् मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वामवस्युराचके ॥ ६ ॥ कया त्वं न ऊत्याभिप्रमन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आभर ॥ ७ ॥ इन्द्रमिद्देवतातय इन्द्रम् प्रयत्यध्वरे । इन्द्रᳪ समीके वनिनो हवामह इन्द्रम् धनस्य सातये ॥ इन्द्रो मह्ना रोदसी पप्रथच्छव इन्द्रः सूर्यमरोचयत् । इन्द्रे ह विश्वा भुवनानि येमिर इन्द्रे स्वानास इन्दवः ॥ ८ ॥ विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयम् यजस्व तन्वा३ᳪ स्वा हि ते । मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनास इहास्माकम् मघवा सूरिरस्तु ॥ ९ ॥ अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेषाᳪसि तरति सयुग्वभिः सूरो न सयुग्वभिः । धारापृष्ठस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः विश्वा यद्रूपा परियास्यृक्वभिः सप्तास्येभिरृक्वभिः ॥ प्राचीमनु प्रदिशम् याति चेकितत्सᳪ रश्मिभिर्यतते दर्शतो रथो दैव्यो दर्शतो रथः । अग्मन्नुक्थानि पौᳪस्येन्द्रम् जैत्राय हर्षयन् वज्रश्चयद्भवथो अनपच्युता ऽसमत्स्वनपच्युता ॥ त्वᳪ ह त्यत्पणीनाम् विदो वसु सम् मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दम ऋतस्य धीतिभिर्दमे । परावतो न साम तद्यत्रारणन्ति धीतयः त्रिधातुभिररुषीभिर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे ॥ १० ॥ उत

नो गोषणिम् धियमश्वसाम् वाजसामुत । नृवत्कृणुह्यूतये ॥ ११ ॥ शशमानस्य
वा नरः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः ॥ १२ ॥ उप नः सूनवो
गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृडीका भवन्तु नः ॥ १३ ॥ प्र वाम् मर्हि द्यवी
अभ्युपस्तुतिम् भरामहे । शुची उपप्रशस्तये ॥ पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण
राजथः । ऊह्याथे सनादृतम् ॥ मही मित्रस्य साधथस्तरन्ती पिप्रती ऋतम् । परि
यज्ञम् निषेदथुः ॥ १४ ॥ अयमु ते समतसि कपोत इव गर्भधिम् । वचस्तच्चिन्न
ओहसे ॥ स्तोत्रꣳ राधानाम् पते गिर्वाहो वीर यस्य ते । विभूतिरस्तु सूनृता ॥
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतयेऽस्मिन्वाजे शतक्रतो । समन्येषु ब्रवावहै ॥ १५ ॥ गाव
उपवदावटे मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया ॥ अभ्यारमिदद्रयो
निषिक्तम् पुष्करे मधु । अवटस्य विसर्जने ॥ सिञ्चन्ति नमसावटमुच्चाचक्रम् परि-
ज्मानम् । नीचीनबारमक्षितम् ॥ १६ ॥ मा भेम मा श्रमिष्मोग्रस्य सख्ये तव ।
महत्ते वृष्णो अभिचक्ष्यम् कृतम् पश्येम तुर्वशम् यदुम् ॥ सव्यामनु स्फिग्यम्
वावसे वृषा न दानो अस्य रोषति । मध्वा सम्पृक्ताः सारघेण धेनवस्तूयमेहि
द्रवा पिब ॥ १७ ॥ इमा उ त्वा पुरूवसो गिरो वर्धन्तु या मम । पावकवर्णाः
शुचयो विपश्चितोऽभिस्तोमैरनूषत ॥ अयꣳ सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव
पप्रथे । सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥ १८ ॥ यस्यायम्
विश्व आर्यो दासः शेवधिपा अरिः । तिरश्चिदर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्येत्सो अज्यते
रयिः ॥ तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्चुतम् विप्रासो अर्कमानृचुः । अस्मे रयिः पप्रथे
वृष्ण्यꣳ शवोऽस्मे स्वानास इन्दवः ॥ १९ ॥ गोमन्न इन्दो अश्ववत्सुतः सुदक्ष
धनिव । शुचिम् च वर्णमधि गोषु धारय ॥ स नो हरीणाम् पत इन्दो देवप्सर-
स्तमः । सखेव सख्ये नर्यो रुचे भव ॥ सनेमि त्वमस्मदा अदेवं कञ्चिदत्रिणम् ।
साह्वाꣳ इन्दो परि बाधो अपद्वयुम् ॥ २० ॥ अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते क्रतुꣳ

रिहन्ति मध्वाभ्यञ्जते। सिन्धोरुच्छ्वासे पतयन्तमुक्षणꣳ हिरण्यपावाः पशुमप्सु गृभ्णते॥ विपश्चिते पवमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अर्षति। अहिर्न जूर्णामतिसर्पति त्वचमत्यो न क्रीडन्नसरद्वृषा हरिः॥ अग्रेगो राजाप्यस्तविष्यते विमानो अह्नाम् भुवनेष्वर्पितः। हरिर्घृतस्नुः सुदृशीको अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओक्यः॥ २१॥

॥ इति अष्टदशो ऽध्यायः ॥

॥ अथ सप्तदशोऽध्यायः ॥

अग्निर्देवता १,३,७,१२ इन्द्रो देवता २,८—११ विष्णुर्देवता ४ इन्द्रवायूर्देवते
५ पवमानः सोमो देवता ६ । एतत्साम १४, गायत्री छन्दः १,२,७,९,१०,१२,
१३ बृहती छन्दः ३ त्रिष्टुप् छन्दः ४ अनुष्टुप् छन्दः ५, ६ प्रागाथं
छन्दः ८ उष्णिक् छन्दः ११ । एतत्साम १४ शुनःशेप आजीगर्तिः १,७
मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः २ शंयुर्बार्हस्पत्यः ३ वसिष्ठः ४ वाम-
देवः ५ रेभसूनू काश्यपौ ६ नृमेधः ८ गोषूक्त्य-
श्वसूक्तिनौ काण्वायनौ ९, ११ श्रुतकक्षः
सुकक्षो वा १० विरूपः १२
वत्सः काण्वः १३ एतत्साम १४

विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिमं यज्ञमिदं वचः । चनो धाः सहसो
यहो ॥ यच्चिद्धि शश्वता तना देवंदेवं यजामहे । त्वे इद्धूयते हविः ॥ प्रियो
नो अस्तु विश्पतिर्होता मन्द्रो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयम् ॥ १ ॥ इन्द्रं वो
विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥ स नो वृषन्नमुं चरुꣳ
सत्रादावन्नपा वृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कुतः ॥ वृषा यूथेव वꣳसगः कृष्टीरियर्त्यो-
जसा । ईशानो अप्रतिष्कुतः ॥ २ ॥ त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधाꣳसि
चोदय । अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः ॥ पर्षि तोकं
तनयं पर्तृभिष्ट्वमदब्धैरप्रयुत्वभिः । अग्ने हेडाꣳसि दैव्या युयोधि नो देवानि

हूराꣳसि च ॥ ३ ॥ किमित्ते विष्णो परिचक्षि नाम प्र यद्ववक्षे शिपिविष्टो
अस्मि । मा वर्पो अस्मदप गूह एतद्यदन्यरूपः समिथे बभूथ ॥ प्र तत्ते अद्य
शिपिविष्ट हव्यमर्यः शꣳसामि वयुनानि विद्वान् । तं त्वा गृणामि तवसमत-
व्यान्क्षयन्तमस्य रजसः पराके ॥ वषट् ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व
शिपिविष्ट हव्यम् । वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः
सदा नः ॥ ४ ॥ वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु । आ याहि
सोमपीतये स्पार्हो देव नियुत्वता ॥ इन्द्रश्च वायवेषाꣳ सोमानां पीतिमर्हथः ।
युवाꣳ हि यन्तीन्दवो निम्नमापो न सध्र्यक् ॥ वायविन्द्रश्च शुष्मिणा सरथꣳ
शवसस्पती । नियुत्वन्ता न ऊतय आ यातꣳ सोमपीतये ॥ ५ ॥ अध क्षपा परि-
ष्कृतो वाजाꣳ अभि प्र गाहसे । यदी विवस्वतो धियो हरिꣳ हिन्वन्ति यातवे ॥
तमस्य मर्जयामसि मदो य इन्द्रपातमः । यं गाव आसभिर्दधुः पुरा नूनं च
सूरयः ॥ तं गाथया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत । उतो कृपन्त धीतयो देवानां
नाम बिभ्रतीः ॥ ६ ॥ अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः ।
सम्राजन्तमध्वराणाम् ॥ स घा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीढ्वाꣳ
अस्माकं बभूयात् ॥ स नो दूराच्च निमर्त्यादघायोः । पाहि सदमिद्वि-
श्वायुः ॥ ७ ॥ त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः । अशस्तिहा जनिता
वृत्रतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः ॥ अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न
मातरा । विश्वास्ते स्पृधः श्नथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वसि ॥ ८ ॥ यज्ञ
इन्द्रमवर्धयद्यद्भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं दिवि ॥ व्यान्तरिक्षमतिरन्मदे
सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद्वलम् ॥ उद्गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन्
गुहा सतीः । अर्वाञ्चं नुनुदे वलम् ॥ ९ ॥ त्यमु वः सत्रासाहं विश्वासु
गीर्ष्वायतम् । आ च्यावयस्यूतये ॥ युध्मꣳ सन्तमनर्वाणꣳ सोमपामनपच्युतम् ।
नरमवार्यक्रतुम् ॥ शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्वाꣳ ऋचीषम । अवा नः

पार्ये धने ॥ १० ॥ तवत्यदिन्द्रियम् बृहत्तव दक्षमुत क्रतुम् । वज्रꣳ शिशाति
धिषणा वरेण्यम् ॥ तव द्यौरिन्द्र पौꣳस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्व-
तासश्च हिन्विरे ॥ त्वाम् विष्णुर्बृहन्क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वाꣳ शर्धो
मदत्यनु मारुतम् ॥ ११ ॥ नमस्ते अग्न ओजसे गृणन्ति देव कृष्टयः । अमैर-
मित्रमर्दय ॥ कुवित्सु नो गविष्टयेऽग्ने संवेषिषो रयिम् । उरुकृदुरु णस्कृधि ॥
मा नो अग्ने महाधने परा वर्ग्भारभृद्यथा । संवर्गꣳ सꣳ रयिं जय ॥ १२ ॥
समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायेव सिन्धवः ॥ वि चिद्वृत्रस्य
दोधतः शिरो बिभेद वृष्णिना । वज्रेण शतपर्वणा ॥ ओजस्तदस्य तित्विष उभे
यत्समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मेव रोदसी ॥ १३ ॥ सुमन्मा वस्वी रन्ती सूनरी ॥ सरूपवृ-
षन्नागहीमौ भद्रौ धुर्यावभि । ताविमा उपसर्पतः ॥ नीव शीर्षाणि मृढ्वम् मध्य
आपस्य तिष्ठति । शृङ्गेभिर्दशभिर्दिशन् ॥ १४ ॥

॥ इति सप्तदशोऽध्यायः ॥

॥ अथ अष्टादशोऽध्यायः ॥

इन्द्रोदेवता १,२,४,६,७,९,१०,१३,१५, अग्निर्देवता ३,११,१८ विष्णुर्देवता ५ पवमानः सोमोदेवता ८,१२,१६, इन्द्राग्नी देवते १४,१७,एतत्साम १९। गायत्री छन्दः १—५,१४,१६,—१८ प्रागाथं छन्दः ६,७,९, १३ अनुष्टुप् छन्दः ८ उष्णिक् छन्दः १० प्रागाथं काकुभं छन्दः ११ बृहती छन्दः १२, १५ इति साम १९। मेधातिथिः काण्वः प्रियमेधश्चांगिरसः १ श्रुतकक्षः सुकक्षो वा २ शुनः शेप आजीगर्तिः ३ शंयुर्बार्हस्पत्यः ४ मेधातिथिः काण्वः ५,१५ वसिष्ठः ६,९ आयुः काण्वः ७ अंबरीष ऋजिश्वा च ८ विश्वमना वैयश्वः १० सोभरिः काण्वः ११ सप्तर्षयः १२ कलिः प्रागाथः १३ विश्वामित्रः १४, १७ निध्रुविः काश्यपः १६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः १८ एतत्साम १९ ॥

पन्यम् पन्यमित्सोतार आधावत मद्याय । सोमम् वीराय शूराय ॥ एह हरी ब्रह्मयुजा शग्मा वक्षतः सखायम् । इन्द्रम् गीर्भिर्गिर्वणसम् ॥ पाता वृत्रहा सुतमा घा गमन्नारे अस्मत् । नियमते शतमूतिः ॥ १ ॥ आ त्वा विशन्त्विन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रातिरिच्यते ॥ विव्यक्थ महिना वृषन्भक्षम् सोमस्य जागृवे । य इन्द्र जठरेषु ते ॥ अरम् त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु.

तवद्दन् । चरन् धामभ्य इन्दवः ॥ २ ॥ जरावोधतद्दिविड्ढि विशेविशे यज्ञियाय। स्तोमए रुद्राय दृशीकम् ॥ स नो महाए अनिमानो धूमकेतुः पुरुचन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ॥ स रेवाए इव विश्पतिर्दैव्यः केतुः शृणोतु नः । उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः ॥ ३ ॥ तद्वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्वने । शम् यद्गवे न शाकिने ॥ न घा वसुर्नियमते दानम् वाजस्य गोमतः । यत्सीमुपश्रवद्गिरः ॥ कुवित्सस्य प्र हि व्रजङ् गोमन्तन् दस्युहा गमत् । शचीभिरप नो वरत् ॥ ४ ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम् । समूढमस्य पाए सुले ॥ त्रीणि पदा विचक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥ विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ तद्विष्णोः परमम् पदए सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् ॥ तद्विप्रासो विपन्युवो जागृवाए सः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमम् पदम् ॥ अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्या अधि सानवि ॥ ५ ॥ मोषु त्वा वाघतश्च नारे अस्मन्नि-रीरमन् । आरात्ताद्वा सधमादन्न आगहीह वा सन्नुपश्रुधि ॥ इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न मक्ष आसते । इन्द्रे कामञ् जरितारो वसूयवो रथे न पादमादधुः ॥ ६ ॥ अस्तावि मन्म पूर्व्यम् ब्रह्मेन्द्राय वोचत । पूर्वीर्ऋतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ॥ समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनुत सङ् क्षोणी समु सूर्यम् । सए शुक्रासः शुचयः सं गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः ॥ ७ ॥ इन्द्राय सोमपातवे वृत्रघ्ने परिषिच्यसे । नरे च दक्षिणावते वीराय सदनासदे ॥ तए सखायः पुरूरुचम् वयं यूयं च सूरयः । अश्याम वाजगन्ध्यए सनेम वाजपस्त्यम् ॥ परित्यए हर्यतए हरिम्बभ्रुम्पुनन्ति वारेण । योदेवा न्विश्वाए इत्परिमदेन स-हगच्छति ॥ ८ ॥ कस्तमिन्द्र त्वा वस वामर्त्योदधर्षति । श्रद्धा हि ते मघ-वान्पार्ये दिवि वाजी वाजए सिषा सति ॥ मघोनस्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु । तव प्रणीती हर्यश्व सूरिभिर्विश्वा तरेम

दुरिता ॥ ८ ॥ एदु मधोर्मदिन्तरꣳ सिञ्चाध्वर्यो अन्धसः । एवाहि वीरस्तवते
सदावृधः ॥ इन्द्र स्थातर्हरीणां न किष्टे पूर्व्यस्तुतिम् । उदानꣳश शवसा न
भन्दना ॥ तं वो वाजानां पतिमहूमहि श्रवस्यवः । अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधे-
न्यम् ॥ १० ॥ तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरतिं दधन्विरे । देवत्रा हव्यमूहिषे ॥
विभूतरातिं विप्रचित्रशोचिषमग्निमीडिष्व यन्तुरम् । अस्य मेधस्य सोम्यस्य
सोभरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् ॥ ११ ॥ आ सोम स्वानो अद्रिभिस्तिरो वाराण्य-
व्यया । जनो न पुरि चम्वोर्विशद्धरिः सदो वनेषु दध्रिषे ॥ स मामृजे तिरो
अण्वानि मेष्यो मीढ्वान्त्सप्तिर्न वाजयुः । अनुमाद्यः पवमानो मनीषिभिः सोमो
विप्रेभिर्ऋक्वभिः ॥ १२ ॥ वयमेनमिदा ह्योऽपीपेमेह वज्रिणम् । तस्मा उ अद्य
सवने सुतं भरा नूनं भूषत श्रुते ॥ वृकश्चिदस्य वारण उरामथिरा वयुनेषु भूषति ।
सेमं न स्तोमं जुजुषाण आगहीन्द्र प्रचित्रया धिया ॥ १३ ॥ इन्द्राग्नी रोचना
दिवः परि वाजेषु भूषथः । तद्वां चेति प्रवीर्यम् ॥ इन्द्राग्नी अपसस्परि उ-
प प्रयन्ति धीतयः । ऋतस्य पथ्या३ अनु ॥ इन्द्राग्नी तविषाणि वाꣳ सधस्थानि
प्रयाꣳसि च । युवोरप्तूर्यꣳ हितं ॥ १४ ॥ क ईं वेद सुते सचा पिबन्तं कद्वयो
दधे । अयं यः पुरो विभिनत्त्योजसा मन्दानः शिप्र्यन्धसः ॥ दाना मृगो न
वारणः पुरुत्रा चरथं दधे । नकिष्ट्वा नि यमदा सुते गमो महाꣳश्चरस्योजसा ॥
य उग्रः सन्ननिष्टृतः स्थिरो रणाय सꣳस्कृतः । यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्धवं नेन्द्र
योषत्यागमत् ॥ १५ ॥ पवमाना असृक्षत सोमाः शुक्रास इन्दवः । अभि विश्वा-
नि काव्या ॥ पवमाना दिवस्पर्यन्तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्या अधि सानवि ॥ पवमा-
नास आशवः शुभ्रा असृग्रमिन्दवः । घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः ॥ १६ ॥ तोशा
वृत्रहणा हुवे सजित्वानापराजिता । इन्द्राग्नी वाजसातमा ॥ प्र वामर्चन्त्यु-
क्थिनो नीथाविदो जरितारः । इन्द्राग्नी इष आ वृणे ॥ इन्द्राग्नी नवतिं पुरो
दासपत्नीरधूनुतं । साकमेकेन कर्मणा ॥ १७ ॥ उप त्वा रण्वसंदृशं प्रयस्वन्तः सह

स्तुत । अग्ने सम्मृज्महे गिरः ॥ उप छायामिव घृणेरगन्म शर्म ते वयम् । अग्ने
हिरण्यसंदृशः ॥ य उग्र इव शर्यहा तिग्मशृङ्गो न वंसगः । अग्ने पुरो रुरोजिथ
॥ १८ ॥ ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ॥
य इदं प्रतिपप्रथे यज्ञस्य स्वरुत्तिरन् । ऋतूनुत्सृजते वशी ॥ अग्निः प्रियेषु धामसु
कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राडेको विराजति ॥ १९ ॥

॥ इति अष्टादशो ऽध्यायः

॥ अथ एकोनविंशोऽध्यायः ॥

अग्निर्देवता १, १०, १३ पवमानः सोमोदेवता २,१८ इन्द्रोदेवता ३—५
उषाः देवता६,८, ११,१४,१६ अश्विनौ देवते ७,९,१२,१५,१७। गायत्री
छन्दः १,२,६,७,१८ बृहती छन्दः ३,५ प्रागाथंछन्दः ४ उष्णिक् छन्दः ८
पंक्तिः छन्दः १०—१२ त्रिष्टुप् छन्दः १३—१५ जगतीछन्दः
१६, १७। विरूप आंगिरसः १ अवत्सारः २,१८
विश्वामित्रः ३ देवातिथिः काण्वः ४ गौतमो
राहूगणः ५,८,९,१६ वामदेवः ६ प्रस्कण्वः
काण्वः ७ वसुश्रुत आत्रेयः १० सत्यश्रवा
आत्रेयः ११ अवस्युरात्रेयः १२
बुधगविष्ठिरावात्रेयौ १३ कुत्स
आंगिरसः १४ अत्रिः १५
दीर्घतमाऔचथ्य १७॥

अग्निः प्रत्नेन जन्मना शुम्भानस्तन्वाꣳ स्वाम्। कविर्विप्रेण वावृधे॥ ऊर्जो नपातमा हुवेऽग्निं पावकशोचिषम्। अस्मिन्यज्ञे स्वध्वरे॥ स नो मित्रमहस्त्वमग्ने शुक्रेण शोचिषा। देवैरा सत्सि बर्हिषि॥ १॥ उत्ते शुष्मासो अस्थू रक्षो भिन्दन्तो अद्रिवः। नुदस्व याः परिस्पृधः॥ अया निजघ्निरोजसा रथसङ्गे धने हिते। स्तवा अबिभ्युषा हृदा॥ अस्य व्रतानि नाधृषे पवमानस्य दूढ्या। रुज यस्त्वा पृतन्यति॥ तꣳ हिन्वन्ति मदच्युतꣳ हरिं नदीषु वाजिनम्। इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्॥ २॥ आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः। मा त्वा केचिन्निये-

सुरिन्न पार्ष्णिनोति धन्वेव ताꣳ इहि ॥ वृत्रखादो वलꣳ रुजः पुरां दर्मो अपामजः । स्थाता रथस्य हर्योरभिस्वर इन्द्रो दृढाचिदारुजः ॥ गम्भिराꣳ उदधीꣳ रिव क्रतुं पुष्यसि गा इव । प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा ह्रदं कुल्या इवाशत ॥ ३ ॥ यथा गौरो अपाकृतं तृष्यन्नेत्यवेरिणम् । आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमागहि कण्वेषु सुसचा पिब ॥ मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दवो राधोदेयाय सुन्वते । आमुष्या सोममपिबश्चमूसुतं ज्येष्ठं तद्दधिषे सहः ॥ ४ ॥ त्वमङ्ग प्रशꣳसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् । न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्डितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥ मा ते राधाꣳसि मा त ऊतयो वसोऽस्मान्कदाचनादभन् । विश्वा च न उपमिमीहि मानुषवसूनि चर्षणिभ्य आ ॥ ५ ॥ प्रतिष्या सूनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः । दिवो अदर्शि दुहिता ॥ अश्वेव चित्रारुषी माता गवामृतावरी । सखा भूदश्विनोरुषाः ॥ उत सखास्यश्विनोरुत माता गवामसि । उतोषो वस्व ईशिषे ॥ ६ ॥ एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् ॥ या दस्रा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वसुविदा ॥ वच्यन्ते वाꣳ ककुहासो जूर्णायामधि विष्टपि । यद्वाꣳ रथो विभिष्पतात् ॥ ७ ॥ उषस्तच्चित्रमाभरास्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे ॥ उषो अद्येह गोमत्यश्वावति विभावरि । रेवदस्मे व्युच्छ सूनृतावति ॥ युꣳक्ष्वा हि वाजिनीवत्यश्वाꣳ अद्यारुणाꣳ उषः । अथा नो विश्वा सौभगान्यावह ॥ ८ ॥ अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद्दस्रा हिरण्यवत् । अर्वाग्रथꣳ समनसा नियच्छतम् ॥ एह देवा मयोभुवा दस्रा हिरण्यवर्त्तनी । उषर्बुधो वहन्तु सोमपीतये ॥ यावित्था श्लोकमादिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवम् ॥ ९ ॥ अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः । अस्तमर्वन्त आशवोऽस्तं नित्यासो वाजिन इषꣳ स्तोतृभ्य आभर ॥ अग्निर्हि वाजिनं विशे ददाति विश्वचर्षणिः । अग्नीराये स्वाभुवꣳ स प्रीतो याति वार्यमिषꣳ स्तोतृभ्य आभर ॥ सो अग्निर्यो

सुतं याहि मदानां पते । उप नो हरिभिः सुतं ॥ द्विता यो वृत्रहन्तमो विद
इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतं ॥ त्वꣳ हि वृत्रहन्नेषां पाता सोमा-
नामसि । उप नो हरिभिः सुतं ॥ १० ॥ प्र वो महे महे वृधे भरध्वं प्रचे-
तसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् । विशः पूर्वीः प्रचरचर्षणिप्राः ॥ उरुव्यचसे महिने
सुवृक्तिमिन्द्राय ब्रह्म जनयन्त विप्राः । तस्य व्रतानि न मिनन्ति धीराः ॥ इन्द्रं
वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं दधिरे सहध्यै । हर्यश्वाय बर्हया समापीन्
॥ ११ ॥ यदिन्द्र यावतस्त्वमेतावदहमीशीय । स्तोतारमिद्दधिषे रदावसो न पाप
त्वाय रꣳसिषम् ॥ शिक्षेयमिन्महयते दिवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे । न हि
त्वदन्यन्मघवन्न आप्यं वस्यो अस्ति पिता च न ॥ १२ ॥ श्रुधी हवं विपिपा-
नस्याद्रेर्बोधा विप्रस्यार्चतो मनीषां । कृष्वा दुवाꣳस्यन्तमा सचेमा । न ते
गिरो अपि मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान् । सदा ते नाम स्वयशो
विवक्मि ॥ भूरि हि ते सवना मानुषेषु भूरि मनीषी हवते त्वामित् । मारे
अस्मन्मघवं ज्योक्कः ॥ १३ ॥ प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिन्द्राय शूषमर्चत । अभीके चिदु
लोककृत्सङ्गे समत्सु वृत्रहा । अस्माकं बोधि चोदिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका
अधि धन्वसु ॥ त्वꣳ सिन्धूꣳरवासृजोऽधराचो अहन्नहिं । अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे
विश्वं पुष्यसि वार्यं । तं त्वा परिष्वजामहे नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि
धन्वसु ॥ वि षु विश्वा अरातयोऽर्यो नशन्त नो धियः । अस्तासि शत्रवे वधं यो
न इन्द्र जिघाꣳसति । या ते रातिर्ददिर्वसु नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि
धन्वसु ॥ १४ ॥ रेवाꣳ इद्रेवतः स्तोता स्यात्त्वावतो मघोनः । प्रेदु हरिवः
सुतस्य ॥ उक्थं च न शस्यमानं नागो रयिरा चिकेत । न गायत्रं गीयमानम् ॥
मा न इन्द्र पीयत्नवे मा शर्धते परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः ॥ १५ ॥ एन्द्र याहि
हरिभिरुप कण्वस्य सुष्टुतिं । दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥
अत्रा वि नेमिरेषामुरां न धूनुते वृकः । दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवा

वसो ॥ आ त्वा ग्रावा वदन्निह सोमी घोषेण वक्षतु । दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥ १६ ॥ पवस्व सोम मन्दयन्निन्द्राय मधुमत्तमः ॥ ते सुतासो विपश्चितः शुक्रा वायुमसृक्षत ॥ असृग्रं देववीतये वाजयन्तो रथा इव ॥ १७ ॥ अग्निꣳ होतारं मन्ये दास्वन्तं वसोः सूनुꣳ सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसं । य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा । घृतस्य विभ्राष्टिमनु शुक्र-शोचिष आजुह्वानस्य सर्पिषः ॥ यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्र मन्मभिर्विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः । परिज्मानमिव द्याꣳ होतारं चर्षणीनां शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशः प्रावन्तु जूतये विशः ॥ स हि पुरू चिदोजसा विरुक्मता दीद्यानो भवति द्रुहन्तरः परशुर्न द्रुहन्तरः । वीडु चिद्यस्य समृतौ श्रुवद्वनेव यत्स्थिरं निष्षहमाणो यमते नायते धन्वासहा नायते ॥ १८ ॥

॥ इति विंशोऽध्यायः ॥

॥ अथ एकविंशोऽध्यायः ॥

अग्निर्देवता १,२,८ विश्वे देवा देवता ५,६ इन्द्रो देवता ८ आपो देवता
१० वायुर्देवता ११ वेनोदेवता १३ इतिसाम ३,४,७,१२ । विष्टारपंक्तिः
प्रथमस्य, सतो बृहती उत्तरेषां त्रयाणां, उपरिष्टा ज्ज्योतिः अत
उत्तरस्य, त्रिष्टुप् चरमस्य १ प्रागाथं काकुभं छन्दः २ त्रिष्टुप् छन्दः
५,६,१३ गायत्री छन्दः ८—११ इतिसाम ३,४,७,१२ । अग्निः
पावकः १ सोभरिः काण्वः २ अवत्सारः काश्यप अन्ये च
ऋषयो दृष्टलिङ्गाः ५,६ वत्सप्री ८ गोषूक्त्यश्व-
सूक्तिनौ काण्वायनौ ९ त्रिशिरा त्वाष्ट्रः
सिन्धुद्वीपो वांबरीषः १० उलो
वातायनः ११ वेनः १३
इतिसाम ३,४,७,१२ ॥

अग्ने तव श्रवो वयो महि भ्राजंते अर्चयो विभावसो । बृहद्भानो शवसा
वाजमुक्थ्यांदधासि दाशुषे कवे ॥ पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदि-
यर्षि भानुना । पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पृणक्षि रोदसी उभे ॥ ऊर्जो
नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मंदस्व धीतिभिर्हितः । त्वे इषः संदधुर्भूरि वर्पस

श्चित्रोतयो वामजाताः ॥ इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जंतुभिरस्मे रायो अमर्त्य । स
दर्शतस्य वपुषो विराजसि पृणक्षि दर्शतं क्रतुं ॥ इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयं-
तꣳ राधसो महः । रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिꣳ रयिं ॥
ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निꣳ सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः । श्रुत्कर्णꣳ सप्र-
थस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा ॥ १ ॥ प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीरा-
भिस्तरति वाजकर्मभिः । यस्य त्वꣳ सख्यमाविथ ॥ तव द्रप्सो नीलवान्वाश
ऋत्विय इन्धानः सिष्णवा ददे । त्वं महीनामुषसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि
॥ २ ॥ तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्वियं तमापो अग्निं जनयंत मातरः । तमित्स-
मानं वनिनश्च वीरुधोऽन्तर्वतीश्च सुवते च विश्वहा ॥ ३ ॥ अग्निरिन्द्राय पवते
दिवि शुक्रो विराजति । महिषीव वि जायते ॥ ४ ॥ यो जागार तमृचः काम-
यंते यो जागार तमु सामानि यन्ति । यो जागार तमयꣳ सोम आह तवाहमस्मि
सख्ये न्योकाः ॥ ५ ॥ अग्निर्जागार तमृचः कामयन्तेऽग्निर्जागार तमु सामानि
यन्ति । अग्निर्जागार तमयꣳ सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः ॥ ६ ॥ नमः
सखिभ्यः पूर्वसद्भ्यो नमः साकं निषेभ्यः । युञ्जे वाचꣳ शतपदीं ॥ युञ्जे वाचं शत-
पदीं गाये सहस्रवर्तनि । गायत्रं त्रैष्टुभं जगत् ॥ गायत्रं त्रैष्टुभं जगद्विश्वा रू-
पाणि संभृता । देवा ओकाꣳसि चक्रिरे ॥ ७ ॥ अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरिन्द्रो ज्यो-
तिर्ज्योतिरिन्द्रः । सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः ॥ पुनरूर्जा नि वर्तस्व पुनरग्न इषायुषा ।
पुनर्नः पाह्यꣳहसः ॥ सह रय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्न्या
विश्वतस्परि ॥ ८ ॥ यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोसखा
स्यात् ॥ शिक्षेयमस्मै दित्सेयꣳ शचीपते मनीषिणे । यदहं गोपतिः स्याम् ॥
धेनुष्ट इन्द्र सूनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषी दुहे ॥ ९ ॥ आपो
हि ष्ठा मयोभुवस्तान ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥ यो वः शिवतमो
रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥ तस्मा अरं गमाम वो यस्य

वसुर्गृहि सं यमायन्ति धेनवः । समर्वन्तो रघुद्रुवः सꣳ सुजातासः सूरय इषꣳ
स्तोतृभ्य आभर ॥ १० ॥ महे नो अद्य बोधयोषो राये दिवित्मती । यथाचिन्नो
अबोधयः सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते ॥ या सुनीथे शौचद्रथे व्यौच्छो
दुहितर्दिवः । सा व्युच्छ सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते ॥ सा नो
अद्या भरद्वसुर्व्युच्छा दुहितर्दिवः । यो व्यौच्छः सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते
अश्वसूनृते ॥ ११ ॥ प्रति प्रियतमꣳ रथं वृषणं वसुवाहनम् । स्तोता वामश्विना
ऋषिः स्तोमेभिर्भूषति प्रति माध्वी मम श्रुतꣳ हवम् ॥ अत्यायातमश्विना तिरो
विश्वा अहꣳ सना । दस्रा हिरण्यवर्तनी सुषुम्णा सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतꣳ
हवम् ॥ आ नो रत्नानि बिभ्रतावश्विना गच्छतं युवम् । रुद्रा हिरण्यवर्त्तनी जुषाणा
वाजिनी वसू माध्वीमम श्रुतꣳ हवम् ॥ १२ ॥ अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति
धेनुमिवायतीमुषासम् । यह्वा इव प्रवयामुज्जिहानाः प्रभानवः सिस्रते नाक-
मच्छ ॥ अबोधि होता यजथाय देवानूर्ध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् । समिद्धस्य
रुशददर्शि पाजो महान् देवस्तमसो निरमोचि ॥ यदीं गणस्य रशनामजीगः
शुचिरङ्क्ते शुचिभिर्गोभिरग्निः । आद्दक्षिणा युज्यते वाजयन्त्युत्तानामूर्ध्वो अधय-
ज्जुहूभिः ॥ १३ ॥ इदꣳ श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्चित्रः प्रकेतो अजनिष्ट
विभ्वा । यथा प्रसूता सवितुः सवायैवा रात्र्युषसे योनिमारैक् ॥ रुशद्वत्सा रुशती
श्वेत्यागादारैगु कृष्णा सदनान्यस्याः । समानबन्धू अमृते अनूची द्यावा वर्णं चरत
आमिनाने ॥ समानो अध्वा स्वस्रोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे । न मेथेते न
तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे ॥ १४ ॥ आभात्यग्निरुषसामनीकमुद्वि-
प्राणां देवया वाचो अस्थुः । अर्वाञ्चा नूनꣳ रथ्येह यातं पीपिवाꣳसमश्विना
घर्ममच्छ ॥ न सꣳ स्कृतं प्रमिमीतो गमिष्ठान्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह । दिवाभि-
पित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यवर्तिं दाशुषे शम्भविष्ठा ॥ उतायातꣳ संगवे प्रातरह्नो
मध्यन्दिन उदिता सूर्यस्य । दिवा नक्तमवसा शन्तमेन नेदानीं पीतिरश्विना ततान

१५ ॥ एता उत्या उषसः केतुमक्रतपूर्वे अर्द्धे रजसो भानुमंजते । निष्कृ-
ण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोरुषीर्यंति मातरः ॥ उदपप्तन्नरुणा
भानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत । अक्रन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशंतं
भानुमरुषीरशिश्रयुः ॥ अर्चंति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेनाप-
रावतः । इषं वहंतीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ॥ १६ ॥ अबो-
ध्यग्निर्ज्म उदेति सूर्यो व्यू२षाश्चन्द्रा मह्यावो अर्चिषा । आयुक्षातामश्विना
यातवे रथं प्रासावीद्देवः सविता जगत्पृथक् ॥ यद्युंजाथे वृषणमश्विना रथं
घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतं । अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वतं वयं धना शूर-
साता भजेमहि ॥ अर्वाङ्त्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु
सुष्टुतः । त्रिवंधुरो मघवा विश्वसौभगः शंन आवक्षद्द्विपदे चतुष्पदे ॥ १७ ॥
प्र ते धारा असश्चतो दिवो न यंति वृष्टयः । अच्छा वाजꣳ सहस्रिणं ॥ अभि
प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्षति । हरिस्तुंजान आयुधा ॥ समर्मृजान
आयुभिरिभो राजेव सुव्रतः । श्येनो न वꣳसु षीदति ॥ स नो विश्वा दिवो
वसूतो पृथिव्या अधि । पुनान इन्दवाभर ॥ १८ ॥

॥ इति एकोनविंशो ऽध्यायः ॥

॥ अथ विंशो ऽध्यायः

पवमानःसोमो देवता १,१७ इन्द्रो देवता २,७,१०—१६ अग्निर्देवता४,५, १८ अग्निरग्निनासुवाः ६ मरुतादेवता ८सूर्या देवता ९एतत्साम २ ; गायत्री छन्दः१, ८, १०, १५ अनुष्टुप् प्रथमस्य, गायत्री उत्तरयोः १ विराट् छन्दः ४,११,१३ पदपंक्तिः छन्दः ५ प्रागाथंबार्हतं छन्दः ६ त्रिष्टुप् छन्दः ७ बृहती छन्दः ८ प्रागाथं छन्दः १२ शक्वरी छन्दः १४ अनुष्टुप् छन्द १६ द्विपदा छन्दः १७ अत्यष्टिःछन्दः १८ एतत्साम २। नृमेधः १ प्रियमेधः ३ दीर्घतमा औचथ्यः ४ वामदेवः ५ प्रस्कण्वः काण्वः ६ बृहदुक्थो वामदेव्यः ७ बिंदुः पूतदक्षोवा ८ जमदग्नि र्भार्गवः९ सुकक्षः १० वसिष्ठः ११—१३ सुदाःपैजवनः १४ मेधातिथिः काण्वः प्रियमेधश्चांगिरसः १५ नीपातिथिः काण्वः १६ जमदग्निः १७ परुच्छेपोदैवोदासीः १८ एतत्साम २

प्रास्य धारा अक्षरन्वृष्णः सुतस्यौजसः। देवाँ अनुप्रभूषत ॥ सप्तिं मृजंति वेधसो गृणंतः कारवो गिरा। ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यं ॥ सुषहा सोम-तानि ते पुनानाय प्रभूवसो। वर्धासमुद्रमुक्थ्य ॥ १ ॥ एष ब्रह्माय ऋत्विय इन्द्रो नाम श्रुतो गृणे ॥ त्वामिच्छवसस्पते यंति गिरो नसंयतः ॥ विस्रुतयो यथा-

पथ्य द्य इन्द्रन्तु रातयः ॥ २ ॥ आ त्वा रथं यथोतये सुम्नाय वर्त्तयामसि ।
तुविकूर्मिमृतीषहमिन्द्रꣳ शविष्ठसत्पतिम् ॥ तुविशुष्म तुविक्रतो शचीवो विश्वया
मते । आपप्राथ महित्वना ॥ यस्य ते महिना महः परिज्मायन्तमीयतुः । हस्ता
वज्रꣳ हिरण्ययं ॥ ३ ॥ आ यः पुरं नार्मिणीमदीदेदत्यः कविर्नभन्यो३ नार्वा ।
सूरो न रुरुक्वाञ्छतात्मा ॥ अभि द्विजन्मा त्रीरोचनानि विश्वा रजाꣳसि शुशु-
चानो अस्थात् । होता यजिष्ठो अपाꣳ सधस्थे ॥ अयꣳ स होता यो द्विजन्मा
विश्वा दधे वार्याणि श्रवस्या । मर्त्तो यो अस्मै सुतुको ददाश ॥ ४ ॥ अग्ने तम-
द्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रꣳ हृदिस्पृशं । ऋध्यामा त ओहैः ॥ अधा ह्यग्ने
क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्ऋतस्य बृहतो बभूथ ॥ एभिर्नो अर्कैर्भवा नो
अर्वाङ्स्वा३र्ण ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ॥ ५ ॥ अग्ने विवस्वदु-
षसश्चित्रꣳ राधो अमर्त्य । आ दाशुषे जातवेदो वहा त्वमद्या देवाꣳ उष-
र्बुधः ॥ जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनोऽग्ने रथीरध्वराणां । सजूरश्विभ्यामु-
षसा सुवीर्यमस्मे धेहि श्रवो बृहत् ॥ ६ ॥ विधुं दद्राणꣳ समने बहूनां युवानꣳ
सन्तं पलितो जगार । देवस्य पश्य काव्यं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान ॥
शाक्मना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः सनादनीडः । यच्चिकेत सत्य-
मित्तन्न मोघं वसु स्पार्हमुत जेतोत दाता ॥ ऐभिर्ददे वृष्ण्या पौꣳस्यानि
येभिरौक्षद्वृत्रहत्याय वज्री । ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह्न ऋतेकर्ममुदजायन्त
देवाः ॥ ७ ॥ अस्ति सोमो अयꣳ सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः । उत स्वराजो
अश्विना ॥ पिबन्ति मित्रो अर्यमा तना पूतस्य वरुणः । त्रिषधस्थस्य जावतः ॥
उतो न्वस्य जोषमा इन्द्रः सुतस्य गोमतः । प्रातर्होतेव मत्सति ॥ ८ ॥ बण्म-
हाꣳ असि सूर्य बडादित्य महाꣳ असि । महस्ते सतो महिमा पनिष्टम मह्ना
देव महाꣳ असि ॥ बट् सूर्य श्रवसा महाꣳ असि सत्रा देव महाꣳ असि ।
मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् ॥ ८ ॥ उप नो हरिभिः

क्षयाय जिन्वथ। आपो जनयथा च नः ॥ १० ॥ वात आवातु भेषजꣳ शंभु
मयोभु नो हृदे। प्र न आयूंषि तारिषत् ॥ उत वात पितासि न उत भ्राता-
उत नः सखा। स नो जीवातवे कृधि ॥ यददो वात ते गृहे३ऽमृतन्निहितं गुहा।
तस्य नो धेहि जीवसे ॥ ११ ॥ अभि वाजी विश्वरूपो जनित्रꣳ हिरण्ययं बिभ्र-
दत्कꣳ सुपर्णः। सूर्यस्य भानुमृतुथा वसानः परि स्वयं मेधमृज्रो जजान ॥
अप्सु रेतः शिश्रिये विश्वरूपं तेजः पृथिव्यामधि यत्सं बभूव। अंतरिक्षे स्वमहि-
मानं मिमानः कनिक्रंति वृष्णो अश्वस्य रेतः ॥ अयꣳ सहस्रा परियुक्ता वसान
सूर्यस्य भानुं यज्ञो दाधार। सहस्रदाः शतदा भूरिदावा धर्ता दिवो भुवनस्य
विश्पतिः ॥ १२ ॥ नाके सुपर्णमुपयत्पतंतꣳ हृदा वेनंतो अभ्यचक्षत त्वा।
हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम् ॥ ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि
नाके अस्थात्प्रत्यङ्चित्रा बिभ्रदस्यायुधानि। वसानो अत्कꣳ सुरभिं दृशेकꣳ
स्वा३र्ण नाम जनत प्रियाणि ॥ द्रप्सः समुद्रमभि यज्जिगाति पश्यन् गृध्रस्य
चक्षसा विधर्मन्। भानुः शुक्रेण शोचिषा चकानस्तृतीये चक्रे रजसि
प्रियाणि ॥ १३ ॥

॥ इति एक त्रिंशोऽध्यायः ॥

॥ अथ द्वाविंशोऽध्यायः ॥

इन्द्रोदेवता १,२,४ बृहस्पतिर्देवता प्रथमस्य, इन्द्रोदेवता उत्तरयोः २ अप्वा प्रथमस्य, इन्द्रो मरुतो वा द्वितीयस्य, इषवः चरमस्य ५ लिंगोक्ता देवताः संग्रामाशिषः ६,८ इन्द्रोदेवता प्रथमयोः ७ इन्द्रोदेवता प्रथमस्य, विश्वेदेवा उत्तरयोः ९। त्रिष्टुप् छन्दः १—४, ९ त्रिष्टुप्प्रथमस्य अनुष्टुप् उत्तरयोः ५ पंक्तिः चरमस्य, ६ अनुष्टुप् द्वयोः ७ त्रिष्टुप् प्रथमस्य अनुष्टुप्द्वितीयस्य ८। अप्रतिरथ ऐन्द्रः १—४ अप्रतिरथ ऐन्द्रः प्रथयोः पायुर्भारद्वाजः चरमस्य ५ पायुर्भारद्वाजः चरमस्य ६ शासो भारद्वाजः प्रथमयोः ७ पायुर्भारद्वाजः प्रथमस्य तृतीयस्य च ८ जय ऐन्द्रः प्रथमस्य, गोतमो राहूगणः उत्तरयोः ९

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम्। संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतꣳ सेना अजयत्साकमिन्द्रः॥ संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्णुना। तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा॥ स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सꣳस्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन। सꣳसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्ध्युग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता॥ १ ॥ बृहस्पते परिदीया रथेन रक्षोहामित्राꣳ अपबाधमानः। प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेध्यविता रथानाम्॥ बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः।

अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमातिष्ठ गोवित् ॥ गोत्रभिदं गोविदं
वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा । इमꣳ सजाता अनुवीरयध्वमिन्द्रꣳ
सखायो अनुसꣳरभध्वम् ॥ २ ॥ अभिगोत्राणि सहसा गाहमानोऽदयो वीरः
शतमन्युरिन्द्रः । दुश्च्यवनः पृतनाषाडयुध्योऽ३स्माकꣳ सेना अवतु प्रयुत्सु ॥
इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञः पुर एतु सोमः । देवसेनानामभिभञ्जतीनां
जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ॥ इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुताꣳ
शर्द्ध उग्रम् । महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥ ३ ॥
उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्वनां मामकानां मनाꣳसि । उद्वृत्रहन्वाजिनां
वाजिनान्युद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः ॥ अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं
या इषवस्ता जयन्तु । अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माꣳउ देवा अवता हवेषु ॥
असौ या सेना मरुतः परेषामभ्येति न ओजसा स्पर्धमाना । तां गूहत तमसा
पव्रतेन यथैतेषामन्यो अन्यं न जानात् ॥ ४ ॥ अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती
गृहाणाङ्गान्यप्वे परेहि । अभिप्रेहि निर्दह हृत्सु शोकैरन्धेनामित्रास्तमसा
सचन्ताम् ॥ प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु । उग्रा वः सन्तु बाहवो
नाधृष्या यथासथ ॥ अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसꣳशिते । गच्छामित्रान्प्रप
द्यस्व मामीषां कं च नोच्छिषः ॥ ५ ॥ कंकाः सुपर्णा अनुयन्त्वेनान् गृध्राणाम-
न्नमसावस्तु सेना । मैषां मोच्यघहारश्च नेन्द्र वयाꣳस्येनाननुसंयन्तु सर्वान् ॥
अमित्रसेनां मघवन्नस्माञ्छत्रुयतीमभि । उभौ तामिन्द्र वृत्रहन्नग्निश्च दहतं प्रति ॥
यत्र बाणाः सम्पतन्ति कुमारा विशिखा इव । तत्र नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्म
यच्छतु विश्वाहा शर्मयच्छतु ॥ ६ ॥ विरक्षो विमृधो जहि विवृत्रस्य हनू रुज ।
विमन्युमिन्द्र वृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः ॥ वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ
पृतन्यतः । यो अस्माꣳ अभिदासत्यधरं गमया तमः ॥ इन्द्रस्य बाहू स्थविरौ
युवानावनाधृष्यौ सुप्रतीकावसह्यौ । तौ युञ्जीत प्रथमौ योग आगते याभ्यां

जितमसुराणां सहो महत् ॥ ७ ॥ मर्माणि ते वर्मणा च्छादयामि सोमस्त्वा
राजामृतेनानुवस्ताम् । उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानुदेवा मदन्तु ॥
अन्धा अमित्रा भवताशीर्षाणोऽहय इव । तेषां वो अग्निनुन्नानामिन्द्रो हन्तु
वरंवरं ॥ यो नः स्वोऽरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति । देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म
वर्म ममान्तरं शर्म वर्म ममान्तरम् ॥ ८ ॥ मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः
परावत आजगन्था परस्याः । सृकं संशाय पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून्ताढि वि मृ
धो नुदस्व ॥ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरङ्गै
स्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेमहि देवहितं यदायुः ॥ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति
नः पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥
स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ ९ ॥

॥ इति द्वाविंशोऽध्यायः ॥

॥ इति सामवेदसंहिता समाप्ता ॥